

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

magisterské kombinované studium
2012 – 2014

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Petr Květák

Komplexní pojetí střídavé výchovy u nezletilých dětí

Praha 2014

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Miroslav Kostka

COMENIUS UNIVERSITY PRAGUE

Master Combined Studies
2012 - 2014

DIPLOMA THESIS

Bc. Petr Květák

Complex concepts alternate education for minors

Prague 2014

The Master Thesis Work Supervisor:

PhDr. Miroslav Kostka

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne .....

Jméno autora: Bc. Petr Květák

.....

Poděkování

Chtěl bych poděkovat panu PhDr. Miroslavu Kostkovi za ochotu, trpělivost a odborné vedení při zpracování této práce.

Anotace

Tato diplomová práce se zabývá problematikou svěřování nezletilých dětí do výchovy a výživy buď jednoho z rodičů nebo do výchovy obou rodičů, a to buď formou společné výchovy nebo tzv. střídavé výchovy. A právě tématu střídavé výchovy je tato práce věnována. Je zde popsána činnost státních i nestátních orgánů, angažujících se v této problematice a popisují i činnosti soudů, státních zastupitelství, Policie ČR a dalších zainteresovaných subjektů. Jsou zde rozpracována jednotlivá soudní řízení probíhající u opatrovnických soudů. Nedílnou součástí diplomové práce je zmapování činnosti orgánu sociálně-právní ochrany dětí, který se podstatným způsobem podílí na průběhu samotného řízení u opatrovnických soudů, a který zajišťuje preventivní činnosti v rodinách a následnou dohledovou činnost.

Stěžejním záměrem této práce je poukázat na dopad těchto náročných životních událostí na zdraví a psychosociální vývoj dítěte a na vliv, který tyto události mají na následné hodnotové předpoklady dítěte, pro jeho budoucí rodinné vztahy a tvorbu rodinného zázemí.

Klíčové pojmy

Dohled, FOD Klokánek, opatrovnický soud, předběžné opatření, případová konference, sanace rodiny, sociálně-právní ochrana dětí, sociální šetření, střídavá výchova, styk s nezletilým dítětem, výchova, výživa, výživné.

Annotation

This thesis deals with the care and nutrition of minor children in the care of either one parent or both parents in education, either through joint education or the alternating custody. And on the topic of alternate education, this work is dedicated. It describes the activities of governmental and non-governmental bodies engaged in this issue and describes the activities of courts, prosecutors, police and other stakeholders.

There are elaborated various legal proceedings pending before the guardianship court. An integral part of the thesis is to analyze the activities of a social-legal protection of children, which is significantly involved in the course of the proceedings before the guardianship court and provides preventive activities in families and subsequent surveillance activities.

The main aim of this work is to show the impact of these difficult life events on health and psychosocial development of the child and the impact that these events have on the subsequent value assumptions child for his future family relationships and creating family background.

Key words

Supervision, FOD Klokánek, guardianship court, preliminary injunction, case conferences, dealing with family, the socio-legal protection of children, social investigation, alternate education, contact with minors, child education, nutrition, nutritious

OSNOVA

1.	ÚVOD.....	9
2.	Definice pojmu střídavá výchova.....	10
3.	Teoretická východiska institutu střídavé výchovy.....	14
4.	Současná legislativa související se střídavou péčí.....	16
4.1.	Listina základních práv a svobod.....	16
4.2.	Úmluva o právech dítěte.....	16
4.3.	Zákon o rodině.....	17
4.4.	Zákon o sociálně právní ochraně dětí.....	20
4.5.	Nový občanský zákoník.....	21
5.	Kurátoři pro mládež.....	23
6.	Rodina.....	24
7.	Specifika péče o nezletilého jedním rodičem.....	25
8.	Dítě v péči matky.....	27
9.	Dítě v péči otce.....	28
10.	Výhody a nevýhody střídavé péče.....	30
11.	Zajištění odbornosti sociálních pracovníků.....	32
12.	Sociální šetření v rodinách se zřetelem na střídavou výchovu.....	35
13.	Postup při sociálním šetření.....	36
14.	Průběh soudního řízení ve věcech úpravy poměrů k nezletilým dětem.....	38
15.	Případové konference.....	40
16.	Neziskové organizace a jejich úloha v péči o nezletilé děti.....	43
17.	Rizika aplikované střídavé výchovy.....	44
18.	Péče na míru.....	46
19.	Organizační struktura Úřadu Městské části Praha 8.....	48
20.	Struktura a činnost oddělení sociálně-právní ochrany dětí.....	49
21.	Pracovní náplň sociálních pracovníků na úseku sociálně-právní ochrany dětí.....	49
22.	Cíl průzkumu.....	54
23.	Pracovní hypotézy.....	54

24.	Použité metody, techniky a postupy	55
25.	Harmonogram postupu	55
26.	Charakteristika souboru	56
27.	Pozorování	57
28.	Rozhovor	58
29.	Kazuistika I.	63
30.	Kazuistika II.	66
31.	Kazuistika III.	69
32.	Vyhodnocení hypotéz	75
33.	ZÁVĚR	78
34.	Seznam použité literatury	83
35.	Seznam internetových zdrojů	86
36.	SEZNAM PŘÍLOH	87

1. ÚVOD

Na počátku této diplomové práce je vhodné uvést důvody, které autora motivovaly k výběru zvoleného tématu. Autor práce je zaměstnán na oddělení sociálně-právní ochrany dětí Úřadu městské části Praha 8. Díky specifické povaze pracovní činnosti je autor často konfrontován s postoji a přístupem svých klientů k tradičním rodinným hodnotám ve společnosti, a to zejména ve vztahu k dětem. Autor práce se stává svědkem nejrůznějších situací v rodinném životě svých klientů. Většinu těchto situací lze z hlediska jejich účastníků často označit za velmi stresující a náročné. Jiným specifikem výkonu této profese je odhalování příčin vzniku konfliktu mezi rodiči a dětmi a minimalizace jejich důsledků prostřednictvím dostupných metod práce s klientem. Ideálním cílem přímé intervence i odborného poradenství je posílení klientovy schopnosti hrozícím konfliktům předcházet nebo je alespoň, pokud již vznikly, konstruktivně řešit. Tento záměr však až příliš ostře kontrastuje s fenoménem, který je pro oblast úpravy poměrů k nezletilým dětem před rozvodem manželství snad již charakteristický: úsilí zvítězit nad "protivníkem", co nejvíce jej ponížit, a to nejlépe za přítomnosti vlastního dítěte nebo alespoň jeho prostřednictvím. Prostor, který tato diplomová práce nabízí, proto je považován za optimální pro zviditelnění a pojednání neustále se zvyšujících rodinných problémů a krizí manželského soužití, které zrcadlí změnu společenských hodnot a tím i změnu statusu dítěte v rodině.

V diplomové práci autor zmiňuje rovněž činnost státních i nestátních institucí, zabývajících se touto problematikou, tj. činností soudů, státních zastupitelství, Policie ČR a dalších zainteresovaných subjektů. Jsou zde rozpracována jednotlivá řízení u opatrovnických soudů, neboť právě tato řízení jsou pro účely svěřování nezletilých dětí do výchovy a výživy některému z rodičů rozhodující. Nedílnou součástí diplomové práce je zmapování činnosti orgánu sociálně-právní ochrany dětí, který se podstatným způsobem podílí na průběhu samotného řízení u opatrovnických soudů a zajišťuje v případě potřeby následnou dohledovou činnost v rodině.

Cílem této práce je nejen přiblížení vlivu těchto náročných životních událostí na zdravý psychosociální vývoj dítěte a jeho následné hodnotové předpoklady, ale především poukázat na specifika institutu střídavé péče a jejich projevů v praktickém životě dítěte.

2. Definice pojmu střídavá výchova

Zákon č. 94/1962, o rodině, ve znění platných předpisů, byl novelizován zákonem č. 91/1998 Sb., v jehož § 26 odst. 2 byl do české legislativy začleněn pojem „střídavá péče“. Ve zmíněném ustanovení se hovoří o tom, že *„jsou-li oba rodiče způsobilí dítě vychovávat a mají-li o výchovu zájem, může soud svěřit dítě do společné, popřípadě střídavé výchovy obou rodičů, je-li to v zájmu dítěte a budou-li tak lépe zajištěny jeho potřeby“*¹. Střídavá péče v podstatě znamená, že dítě do své plnoletosti žije po určité časové úseky střídavě s každým z rodičů. Během této péče mají oba rodiče v zásadě stejné práva a povinnosti, jako by jejich péče byla společná. Zákon o rodině však neuvádí, po jaké době by ke střídavé péči o dítě mělo mezi rodiči docházet – zjevně je zde ponechán prostor pro vzájemnou dohodu rodičů, samozřejmě s přihlédnutím k zájmu dítěte. V běžné praxi preferují soudy týdenní střídavou péči, v rámci níž probíhá předávání dítěte druhému z rodičů o víkendy. V odborné literatuře je oproti této osobní zkušenosti autora publikováno, že *„zákon neřeší délku střídavé výchovy, obvykle jde o 14 dní či měsíc.“*²

*Svěření dítěte do střídavé výchovy obou rodičů má své přednosti, ale také svá rizika a mělo by být chápáno pouze jako jeden ze způsobů hledání a ověřování optimální cesty, jak zajistit současně právo dítěte žít s oběma svými rodiči a být jimi vychováváno, a současně právo rodičů na plný a hodnotný výkon jejich rodičovské zodpovědnosti.*³

---

¹ KÖKÖRČENÝ, M. *Právní předpisy*. [online]. © 1994-2013 [cit. 2014-02-07]. Dostupné z: http://www.pravnipredpisy.cz/predpisy/ZAKONY/1998/091998/Sb_091998_-----_php

² Novák, T. *Péče o dítě po rozvodu a její úskalí*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4110-9, s. 71

³ HYKLOVÁ J; Holub M; Nová H. *Zákon o rodině: komentář a předpisy souvisící*. 7. aktualizované vyd., podle stavu k 1.3.2005. Praha: Linde. ISBN 80-720-1517-6, s. 51

Důležitým předpokladem pro schválení střídavé výchovy by měla být dohoda rodičů o konkrétních podmínkách výkonu této výchovy. V případě rozhodování o střídavé péči nevyžaduje příslušný soud od rodičů dítěte s touto formou péče souhlas, neboť tento souhlas není podle formulace zákona pro rozhodnutí soudu nutný.

Pokud ani přes vzájemné úsilí ke vzájemné dohodě mezi rodiči nedojde, může soudce zohlednit názor nezletilého dítěte.

Při rozhodování o výsledku nezletilého dítěte přihlíží soud k věku nezletilého a jeho rozumovému vývoji a zkoumá tak, zda je nezletilý schopen porozumět závažnosti nastalé situace. V soudní praxi je za optimální věkovou hranici nejčastěji považován věk dítěte v rozmezí mezi 10. - 12. rokem věku.

Dle § 25, odst. 4, zákona č. 91/1998 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 94/1962, o rodině, ve znění platných předpisů soud při rozhodování o svěřeni dítěte do výchovy rodičů sleduje především zájem dítěte s ohledem na jeho osobnost, vlohy, schopnosti a vývojové možnosti, a to se zřetelem na životní poměry rodičů. Soud při svém rozhodování dbá zejména na to, aby bylo respektováno právo dítěte na péči obou rodičů, aby byl udržován pravidelný osobní styk dítěte s nimi a aby žádný z rodičů nebyl krácen ve výkonu svých rodičovských práv. Soud přihlédně rovněž k citové orientaci a zázemí dítěte, výchovné schopnosti a odpovědnosti rodiče, stabilitě budoucího výchovného prostředí, ke schopnosti rodiče dohodnout se na výchově dítěte s druhým rodičem, k citovým vazbám dítěte na sourozence, prarodiče a další příbuzné a též ke hmotnému zabezpečení ze strany rodiče včetně bytových poměrů. Tato úprava vychází z čl. 18 Úmluvy o právech dítěte a z obecného postulátu, aby byla vytvořena co nejširší možnost utváření a upevňování vzájemných vztahů mezi dítětem a oběma jeho rodiči. S tím souvisí nově zakotvená povinnost soudu přihlédnout i k tomu, jakou mají rodiče schopnost dohodnout se na výchově dítěte s druhým rodičem. v některých případech ovšem dochází k tomu, že ten rodič, jemuž je dítě svěřeno do péče, neumožňuje - nejčastěji v rámci řešení přetrvávajících partnerských sporů - druhému rodiči podílet se na výchově dítěte, brání mu ve styku s dítětem, nepřiměřeně jej omezuje nebo jej zcela maří a cíleně jej neinformuje o podstatných skutečnostech, jimiž jsou

školní či zdravotní záležitosti dítěte nebo například změny v rámci aktivit dítěte, kroužků a jiných pro dítě důležitých činností. Tím může docházet jednak k nežádoucímu ochuzení citových vazeb mezi dítětem a druhým rodičem a dále také k omezení možností druhého rodiče se na péči o dítě významněji podílet. Toto vše generuje zřetelné negativní dopady jak pro rodiče, jehož výkon rodičovské zodpovědnosti je nepřiměřeně zúžen, tak pro dítě, které je takovým počínáním od jednoho z rodičů a nezdědka také od ostatních členů jeho širší rodiny prakticky separováno.

Institut střídavé péče však někteří z rodičů - častěji matky - negativně přijímají, neboť tento nástroj se pro otce nezdědka stává prostředkem msty vůči matce páchané prostřednictvím dítěte. Stejně často je skutečnou motivací otců pro aplikaci střídavé péče o dítě mylná představa, že po zavedení střídavé péče odpadá nebo je významně snížena částka na výživu dítěte, kterou by jinak jeden z rodičů (častěji otec) byl nucen pravidelně hradit rodiči, který má dítě z rozhodnutí soudu ve své péči (častěji matka). Tato domněnka je založena na mylném předpokladu, že při střídavé výchově plní každý z rodičů svou vyživovací povinnost vůči dítěti již tím, že má dítě v péči právě tak často a po stejný čas jako druhý rodič a tudíž jsou závazky vůči dítěti plně vyrovnány. Skutečnost však je taková, že výživné se vždy stanovuje z výše reálné mzdy a na základě posouzení celkových majetkových, finančních a sociálních poměrů každého z rodičů a dále s přihlédnutím k počtu případných vyživovacích povinností vůči ostatním osobám. Základním a doporučeným algoritmem výpočtu výše výživného jsou tabulkové procentuální sazby z celkové čisté mzdy rodičů, které pro tyto účely soudy přijaly jako obecně uznávaný nástroj. Dle těchto tabulkových sazeb se stanovuje výše výživného bez ohledu na to, zda oba rodiče mají nezletilé dítě ve střídavé výchově, či nikoli. To znamená, že rodič, který disponuje větším příjmem, se na nákladech na dítě podílí větší částkou, kterou posílá druhému rodiči jako řádné výživné. v případě, že oba rodiče pobírají stejně vysokou mzdu, musí soud také stanovit výživné, neboť jen tehdy je vymahatelné.

Zde je uvedena tabulka, která je doporučující pro stanovení výživného podle Metodického pokynu Ministerstva spravedlnosti ČR z května 2010:

Věk dítěte v letech	díl z platu v %
0 - 5.....	11 - 15
6 - 9	13 - 17
10 - 14	15 - 19
15 - 17	16 - 22
18 a více	19 - 25 ⁴

Četnost různých pojetí institutu střídavé péče ze strany veřejnosti je zčásti dána faktem, že se jedná o nový a nezvyklý nástroj, jimiž se soudy snaží minimalizovat nežádoucí důsledky rozvodu manželství na nezletilé děti. To lze ostatně pozorovat z četných reakcí laické i odborné veřejnosti v rámci mnoha diskusí na nejrůznějších internetových portálech, např. www.stridavka.cz, www.obarodice.cz a další. Z těchto diskusí rovněž vyplývá, jak hluboce jsou v běžné populaci zakořeněny stereotypy týkající se tradiční mateřské a otcovské role.

Za poněkud problematické lze považovat označení „zájem dítěte“: nelze totiž přesně zjistit, co vlastně je a co není v zájmu dítěte, zvláště když uvážíme relativitu podmínek, které život přináší. I zde proto platí, že „co je dobré pro jednoho, nevyhovuje druhému“ a naopak. Z tohoto důvodu lze proto v zákonné normě striktně vymezit pouze ty situace, které dítě prokazatelně nadměrně zatěžují a ničí jeho bio-psycho-sociální vývoj. Oproti tomu zastánci střídavé péče oponují, že tato forma porozvodového stavu je pro děti v porovnání s ostatními alternativami řešení optimální a argumentují přitom tím, že zatímco v 85 % případů jsou děti svěřovány po rozvodu matkám a otec je z výchovného procesu takřka vyloučen, v případě střídavé péče se na výživě a výchově dítěte podílejí oba rodiče jako v době před rozvodem. Každý z rodičů se po dobu, kdy má dítě ve své péči a je za ně tedy v plném rozsahu zodpovědný, snaží být maximálně pozorný a svou roli rodiče plnit co nejlépe. Pro dítě je ovšem

---

⁴ Novák, T. *Péče o dítě po rozvodu a její úskalí*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4110-9, s. 27

náročnější adaptovat se na dva nové domovy a někdy navíc sdílet domácnost s dalším "cizím" druhem jednoho z rodičů. Z dostupných odborných publikací vyplývá, že existence dvou různých domovů dítěte, které s fenoménem střídavé péče bezprostředně souvisí, má své zastánce i odpůrce. Osobně jsem přesvědčen, že volba toho kterého způsobu péče o dítě v rámci řešení porozvodové situace jeho rodičů by měla vždy a zákonitě korelovat s mírou psychické a emocionální zralosti dotyčného dítěte a s jeho adaptačními schopnostmi. Tento přístup bude zjevně ve svém účinku adresnější mnohem spíše než polemiky o tom, zda dítěti střídání dvou domovů plošně vadí či nikoli. Nevýhodou jakékoliv paušalizující argumentace zůstává již z principu její neschopnost postihnout jakoukoliv z myslitelných situací individuálního života a nejinak tomu je i v oblasti manželství končících rozvodem. To znamená, že sama skutečnost, že jsou dnes v 85 % případů děti svěřovány do péče svých matek, nevypovídá nic o vhodnosti či nevhodnosti institutu střídavé péče pro děti.

Při analýzách oficiálně uváděných důvodů rozvodu manželství se ukazuje, že častým důvodem k rozvodu bývá shledávána nedostatečná participace otců na péči o děti a o domácnost a téměř žádná znalost školních i mimoškolních aktivit a dalších všedních záležitostí dětí ze strany jejich otců. V takto (ne)fungující rodině není reálné očekávat, že rodič, který zanedbával své povinnosti vůči dítěti před rozvodem, bude automaticky plnit svou roli po rozvodu manželství.

3. Teoretická východiska institutu střídavé výchovy

Jak je všeobecně známo, společnost se neustále vyvíjí a mění. Tento vývoj souvisí s převratnými změnami, k nimž v naší společnosti za posledních třicet let dochází.⁵ Tyto proměny se samozřejmě odráží i v pojetí ženské a mužské role při výchově dětí. Vliv kultu mateřství přetrvával po mnoho desetiletí

---

⁵ BERGER, M; GRAVILLON, I. *Když se rodiče rozvádějí*. Praha: Portál, 2011, ISBN 978-80-7367-843-2, s. 91

a teprve v 70. letech XX. století začaly být prováděny výzkumy, které vyvrátily vžitý názor a přinesly zjištění, že otec je významný nejen v pozdějším věku dítěte, ale i v raných letech. Zatímco se ženy dožadují parity, muži v sobě objevují ženskou a mateřskou část, snaží se jí přizpůsobit a odvažují se ji projevit. Výsledkem je, že vzrůstá počet otců, kteří se chovají mateřsky (vyměňují pleny, krmí dítě z lahvičky, koupají ho, chodí s miminkem k dětskému lékaři, vyzvedávají ho z jeslí atd.) a zdá se, že v tom nacházejí zálibu.⁶

Mnoho dalších vědeckých výzkumů, zabývajících se vzájemnou interakcí otce a dítěte a schopností otce reagovat na potřeby dítěte, tezi o růstu mateřského chování u otců potvrdilo. Četné jiné studie dále ověřily, že nemluvňata vytvářejí úzká citová pouta i se svými otci a že se tak děje přibližně ve stejnou dobu, kdy se taková pouta formují k matkám. Přesto i nadále ve veřejném mínění přetrvává názor, že dítě patří vždy matce a běžná soudní praxe v souladu s tímto předpokladem v drtivé většině případů děti matkám do trvalé péče svěruje. Není nikterak výjimečné, že matky, jimž bylo dítě rozhodnutím soudu svěreno do péče, zamezují otcům v kontaktu s dítětem a dříve rozvinuté vazby jsou často přerušeny. V rámci objektivity je však třeba doplnit, že tomuto trendu napomáhají svým chováním sami otcové: často totiž žádají o formu střídavé péče o dítě spíše z egoistických důvodů (řešení sporů, msta apod.), než že by svým jednáním sledovali osobní blaho dítěte.

V České republice zatím nebyl proveden výzkum o vlivu střídavé péče na děti. V zemích, kde střídavá péče má již vlastní tradici, zkušenosti ukazují jak prospěšnost střídavé výchovy při zachování spolupráce obou rodičů, tak i negativní dopad na dítě v konfliktním prostředí. Podle Jiřího Tyla však studie ze zemí s dlouhou historií střídavé péče (USA) dokazují spíše prospěšnost střídavé péče pro děti.

---

⁶ BERGER, M; GRAVILLON, I. *Když se rodiče rozvádějí*. Praha: Portál, 2011, ISBN 978-80-7367-843-2, s. 91

4. Současná legislativa související se střídavou péčí

Svěřování nezletilých dětí upravují mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách, jimiž je Česká republika vázána, zákonné normy a jednotlivé vyhlášky a nařízení. Stěžejní zákonnou normou je Úmluva o právech dítěte, kterou ratifikovala Československá federativní republika v roce 1991. Součástí ústavního pořádku České republiky se pak stala roku 1993. Z požadavků zakotvených v této smlouvě vychází zákon č. 94/1963 Sb., o rodině a zákon č. 91/1998, který zákon o rodině z roku 1963 novelizoval. Se zákonem o rodině souvisí řada dalších předpisů, zejména zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí a další.

4.1. Listina základních práv a svobod

Listina základních práv a svobod ve svém článku č. 32, odst. 1, č. 2/1993 Sb. uvádí, že rodičovství a rodina jsou pod ochranou zákona. Zvláštní ochrana dětí a mladistvých je podle ní zaručena.

Odstavec č. 5 zaručuje rodičům, kteří pečují o dítě, právo na pomoc státu.

4.2. Úmluva o právech dítěte

V článku č. 3 odst. 1 je uvedeno, že zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejným nebo soukromým zařízením sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárními orgány.

Odstavec č. 2 zavazuje státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zajistit dítěti takovou ochranu a péči, jaká je nezbytná pro jeho blaho, přičemž berou tyto státy ohled na práva a povinnosti rodičů, zákonných zástupců nebo jiných

jednotlivců právně za něho odpovědných, a činí v tomto smyslu všechna potřebná zákonodárná a správní opatření.

Článek č. 12 odst. 1 formuluje právo dítěte vyjadřovat se k záležitostem, které se jej týkají. Uvádí, že státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zabezpečují dítěti, které je schopno formulovat své vlastní názory, právo tyto názory svobodně vyjadřovat ve všech záležitostech, které se jej dotýkají, přičemž se názorům dítěte musí věnovat patřičná pozornost odpovídající jeho věku a úrovni.⁷ S tímto ustanovením koresponduje § 31 odst. 3 zákona č. 94/1963, Sb. o rodině, ve znění platných předpisů. Odstavec č. 2 dodává, že za tímto účelem se dítěti zejména poskytuje možnost, aby bylo vyslyšeno v každém soudním řízení, které se jej dotýká, a to buď přímo, nebo prostřednictvím zástupce, anebo příslušného orgánu sociálně-právní ochrany dětí, přičemž způsob slyšení musí být v souladu s procedurálními pravidly vnitrostátního zákonodárství.

Článek 18 odst. 1 zdůrazňuje povinnost států, které jsou smluvní stranou úmluvy, vynaložit veškeré úsilí k tomu, aby byla uznána zásada, že oba rodiče mají společnou odpovědnost za výchovu a vývoj dítěte. Rodiče nebo v odpovídajících případech zákonní zástupci, pak mají prvotní odpovědnost za výchovu a vývoj dítěte, základním smyslem jejich péče musí být přitom zájem dítěte.

4.3. Zákon o rodině

Ochranu zájmů dětí při rozvodu manželství jejich rodičů zajišťuje zejména § 25, zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění platných předpisů, který stanovuje, že manželství nelze rozvést, dokud nenabude právní moci rozhodnutí soudu o úpravě poměrů nezletilých dětí pro dobu po rozvodu, které vydá soud v řízení podle § 176, zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád. Toto ustanovení dále rozvádí § 26 odst. 1, zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění platných předpisů, kde se uvádí, že před rozhodnutím, kterým se rozvádí manželství

---

⁷ UNIC Praha. *Informační centrum OSN v Praze*. [online]. © 2005 [cit. 2014-02-07]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-o-pravech-ditete.pdf>

rodičů nezletilého dítěte, upraví soud jejich práva a povinnosti k dítěti pro dobu po rozvodu, zejména určí, komu bude dítě svěřeno do výchovy a jak má každý z rodičů přispívat na jeho výživu. Jsou-li oba rodiče způsobilí dítě vychovávat a mají-li o výchovu zájem, může podle odst. č. 2 soud svěřit dítě do společné, popř. střídavé výchovy obou rodičů, je-li to v zájmu dítěte a budou-li tak lépe zajištěny jeho potřeby. Institut střídavé a společné výchovy byl u nás, po vzoru západních zemí, umožněn novelou zákona o rodině, která vstoupila v platnost v roce 1998. V případě, že jsou rodiče schopni se shodnout, mohou vzájemnou dohodou předejít pro všechny strany nepříjemnému soudnímu řízení.

Podle § 26, odst. č. 3 citovaného zákona, může být rozhodnutí o úpravě výkonu rodičovské zodpovědnosti nahrazeno dohodou rodičů, která ke své platnosti potřebuje schválení soudu. Dohoda o konkrétním rozsahu a podobě styku rodiče s nezletilým dítětem schválení soudu nepotřebuje. Velice významný je také § 26, odst. č. 2, citovaného zákona, který upozorňuje, že soud styk rodičů s dítětem upraví, pokud to vyžaduje zájem na jeho výchově a poměry v rodině. Zamezení oprávněnému rodiči ve styku s dítětem, pokud je opakovaně bezdůvodné, je považováno za změnu poměrů, vyžadující nové rozhodnutí o výchovném prostředí.

To znamená, že soud prostřednictvím orgánu sociálně-právní ochrany dětí, znovu posoudí skutečnosti svědčící o výchovných předpokladech rodičů a konstatuje-li závažnou změnu poměrů trvalého charakteru, může dítě svěřit do péče druhého rodiče. Pokud v konkrétním případě byla původním soudním rozhodnutím zvolena střídavá péče, musí dojít k přehodnocení situace. Jestliže střídavá péče nefunguje správným způsobem, dítě je obvykle svěřeno do péče jednoho z rodičů. V tomto případě se soud řídí § 26 odst. 4, citovaného zákona, kde se uvádí, že při rozhodování o svěřeni dítěte do výchovy rodičů soud sleduje především zájem dítěte s ohledem na jeho osobnost, zejména vlohy, schopnosti a vývojové možnosti a se zřetelem na životní poměry rodičů. Soud přitom dbá, aby bylo respektováno právo dítěte na péči obou rodičů a udržování pravidelného osobního styku s nimi a právo druhého rodiče, jemuž nebude dítě svěřeno, na pravidelnou informaci o dítěti. Soud přihlédne rovněž k citové

orientaci a zázemí dítěte, výchovné schopnosti a odpovědnosti rodiče, stabilitě budoucího výchovného prostředí, ke schopnosti rodiče dohodnout se na výchově dítěte s druhým rodičem, k citovým vazbám dítěte na sourozence, prarodiče a další příbuzné a též ke hmotnému zabezpečení včetně bytových poměrů ze strany rodiče, který by měl mít dítě ve své péči. Podle § 26 odst. 5, citovaného zákona pak soud vezme v úvahu, kdo dosud - kromě řádné péče o dítě - dbal o jeho výchovu po stránce citové, rozumové a mravní. Dále § 27, odst. 3 téhož zákona připouští, pokud je to v zájmu dítěte, možnost styk dítěte s rodičem omezit nebo jej i zakázat. S § 27 odst. č. 2 souvisí také § 28, který udává, že pokud se původní poměry změní prokazatelně v neprospěch dítěte, může soud změnit rozhodnutí nebo dohodu rodičů o výkonu jejich rodičovských práv a povinností i bez předem podaného návrhu.

Zásadní význam v souvislosti se střídavou péčí a rozhodováním o výchově nezletilých dětí po rozvodu rodičů vůbec má § 32 odst. 1, který říká, že rozhodující úlohu ve výchově dětí mají oba rodiče, a § 34 odst. 1, kde stojí, že rodičovská zodpovědnost náleží oběma rodičům. Rodičovskou zodpovědností se zde rozumí souhrn práv a povinností rodičů vůči dítěti, zahrnující zejména péči o zdraví dítěte a jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj.

Při rozhodování, komu z rodičů dítě svěřit do péče, je bráno v úvahu i přání dítěte. Toto vychází z § 31 odst. 3, kde se píše, že dítě, které je schopno s ohledem na stupeň svého vývoje vytvořit si vlastní názor a posoudit dosah opatření jeho se týkajících, má právo obdržet potřebné informace a svobodně se vyjadřovat ke všem rozhodnutím rodičů týkajících se podstatných záležitostí jeho osoby a má právo být slyšeno v každém řízení, v němž se o takových záležitostech rozhoduje. To znamená, že i v případě, že se rodiče chtějí dohodnout na střídavé péči, je brán v potaz i názor dítěte, pokud je vzhledem ke svému věku a rozumovým schopnostem s to se k dané záležitosti vyjádřit.

4.4. Zákon o sociálně právní ochraně dětí

Sociálně-právní ochranou dětí se rozumí zejména: ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu, ochrana oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění a působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny.⁸

Posláním orgánu sociálně-právní ochrany dětí je dohled nad zajištěním všestranného rozvoje a potřeb dětí, jejichž rodiče zemřeli nebo jejichž rodiče neplní povinnosti plynoucí z rodičovské zodpovědnosti. Tento orgán se zaměřuje na rodiče nebo jiné zákonné zástupce dítěte, které nevykonávají nebo zneužívají práva plynoucí z rodičovské zodpovědnosti. Orgán sociálně-právní ochrany dětí se zaměřuje rovněž na děti, které byly svěřeny do výchovy jiné fyzické osoby než rodiče, pokud tato osoba neplní povinnosti, které jí svěřením dítěte do výchovy vznikly. Orgán sociálně-právní ochrany dětí se zaměřuje na všechny osoby, které mají vůči dítěti statut zákonného zástupce, ať už jsou těmito zástupci rodiče dítěte nebo jiná fyzická osoba, které vedou zahálčivý nebo nemravný život spočívající zejména v tom, že zanedbávají školní docházku dítěte, nepracují, i když nemají dostatečný zdroj obživy, požívají alkohol nebo návykové látky, živí se prostitucí nebo páchají trestný čin.

Z výše uvedeného plyne, že předmětem činnosti orgánu sociálně-právní ochrany dětí nejsou a priori děti, ale jejich rodiče nebo jiní zákonní zástupci dítěte. Obrazně lze říci, že orgán sociálně-právní ochrany dětí „propůjčuje“ svým statutem dítěti způsobilost pro jednání se světem dospělých, a to především v záležitostech týkajících se zabezpečení uznávaných životních potřeb dítěte a jeho zdravého bio-psycho-sociálního vývoje. Orgán sociálně-právní ochrany dětí vždy zastupuje dítě tam, kde jsou ve „světě dospělých“ ohroženy jeho zákonem uznávané potřeby a hájí jeho zájmy. Spolupráce s orgánem sociálně-právní ochrany dětí je proto pro zákonné zástupce dítěte závazná, stejně jako respekt k jeho doporučením a přijatým opatřením. Význam

---

⁸ *Rodinné právo; Sociálně-právní ochrana dětí; Mezinárodněprávní ochrana dítěte; Registrované partnerství*: Česko. Ostrava: Sagit, [2013] stav ke dni 21.1.2013. ÚZ: úplné znění. Rekodifikace. s. 22

tohoto orgánu dokládá rovněž jeho postavení coby významného účastníka řízení v procesu soudního rozhodování o záležitostech dítěte.

4.5. Nový občanský zákoník

Vzhledem k rozsáhlosti nového občanského zákoníku by samotné seznámení s ním bylo spíše tématem k samostatné diplomové práci. Z tohoto důvodu se autor práce nevěnuje veškerým změnám, které nový občanský zákoník přinesl, ale uvádí zde pouze výčet změn, které se týkají rodiny a vztahů s rodinou spojených.

Nový občanský zákoník zahrnuje kodifikaci rodinně právních vztahů, dosud upravených samostatně v zákoně č. 94/1963 Sb., o rodině. Obsah některých rodinně-právních institutů nově občanský zákoník precizuje, jiné vztahy upravuje zcela nově, jiné zásadním způsobem mění. Vzhledem k rozsáhlosti nové právní úpravy jen ve stručnosti uvádím, že se tato změna dotýká následujících oblastí: zletilost, nezletilost, svéprávnost a její přiznání, omezení, zbavení, zastoupení členem domácnosti, změny pohlaví, ochrana podoby a soukromí, zásah do integrity, vznik manželství, práva a povinnosti manželů, rozvod manželů, zvláštní ustanovení proti domácímu násilí, příbuzenství a švagrovství, určování rodičovství, rodičovská zodpovědnost, péče o dítě a jeho ochrana, osvojení, souhlas, osobní styk rodiče s dítětem, opatrovnictví a poručenství, svěřením do péče jiné osoby a pěstounství a ústavní výchovy.

Dále je uvedena citace z nového občanského zákoníku, týkající se výkonu rodičovské odpovědnosti po rozvodu manželství:

§ 906

(1) Má-li být rozhodnuto o rozvodu manželství rodičů dítěte, soud nejprve určí, jak bude každý z rodičů napříště o dítě pečovat, a to s uvážením zájmu dítěte; s tímto zřetelem se od souhlasného stanoviska rodičů soud odchýlí jen tehdy,

vyžaduje-li to zájem dítěte. Soud vezme v úvahu nejen vztah dítěte ke každému z rodičů, ale také jeho vztah k sourozencům, popřípadě i k prarodičům.

(2) Soud může rozhodnout i tak, že schválí dohodu rodičů, ledaže je zřejmé, že dohodnutý způsob výkonu rodičovské odpovědnosti není v souladu se zájmem dítěte.

§ 907

(1) Soud může svěřit dítě do péče jednoho z rodičů, nebo do střídavé péče, nebo do společné péče; soud může dítě svěřit i do péče jiné osoby než rodiče, je-li to potřebné v zájmu dítěte. Má-li být dítě svěřeno do společné péče, je třeba, aby s tím rodiče souhlasili.

(2) Při rozhodování o svěřením do péče soud rozhoduje tak, aby rozhodnutí odpovídalo zájmu dítěte. Soud přitom bere ohled na osobnost dítěte, zejména na jeho vlohy a schopnosti ve vztahu k vývojovým možnostem a životním poměrům rodičů, jakož i na citovou orientaci a zázemí dítěte, na výchovné schopnosti každého z rodičů, na stávající a očekávanou stálost výchovného prostředí, v němž má dítě napříště žít, na citové vazby dítěte k jeho sourozencům, prarodičům, popřípadě dalším příbuzným i nepříbuzným osobám. Soud vezme vždy v úvahu, který z rodičů dosud o dítě řádně pečoval a řádně dbal o jeho citovou, rozumovou a mravní výchovu, jakož i to, u kterého z rodičů má dítě lepší předpoklady zdravého a úspěšného vývoje.

(3) Soud při rozhodování o svěřením dítěte do péče dbá rovněž na právo dítěte na péči obou rodičů a udržování pravidelného osobního styku s nimi, na právo druhého rodiče, jemuž dítě nebude svěřeno, na pravidelnou informaci o dítěti, dále soud bere zřetel rovněž ke schopnosti rodiče dohodnout se na výchově dítěte s druhým rodičem.⁹

---

⁹ KANCL. *Nový občanský zákoník*. [online]. © 2013 - 2014 [cit. 2014-02-07]. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/NOZ_interaktiv.pdf

5. Kurátoři pro mládež

Oddělení sociálních kurátorů je primárně zaměřeno na mládež ve věku od 15 do 18 let, která páchá trestnou činnost nebo vykazuje jiné maladaptivní rysy ve vztahu k běžnému soužití v rámci majoritní společnosti. Pracovníci oddělení sociálních kurátorů pracují přímo s mládeží a ideálním cílem jejich činnosti je minimalizace rizik spojených s problematickým chováním dětí a mládeže, které poškozuje nejen je samotné, ale které směřuje také proti společensky uznávaným hodnotám a standardům. Již z povahy činnosti tohoto oddělení je žádoucí účast sociálních kurátorů pro děti a mládež na trestně soudních řízeních vedených v důsledku takové činnosti páchané touto cílovou skupinou, která by v případě páchaní osobou starší 15, resp. 18 let byla považována za trestnou.

Účast sociálních kurátorů pro děti a mládež na soudních řízeních vedených v důsledku trestné činnosti těchto osob se v praxi vyskytuje nejčastěji v případech, *jedná-li se o děti mladší patnácti let, které spáchaly čin, jenž by za předpokladu páchaní zletilou osobou byl trestným činem, dále v případech dětí, které opakovaně nebo soustavně páchají přestupky nebo jinak ohrožují občanské soužití, které se opakovaně dopouští útěků od rodičů nebo jiných fyzických nebo právnických osob odpovědných za výchovu dítěte, ale také v případech dětí, na kterých byl spáchán trestný čin ohrožující jejich život, zdraví nebo lidskou důstojnost, mravní vývoj nebo jmění a nebo je zde podezření na spáchání takového činu.*¹⁰ Spolupráce oddělení sociálních kurátorů pro děti a mládež s oddělením sociálně-právní ochrany dětí je prakticky nezbytná, pokud výše uvedené skutečnosti dosahují takové délky trvání nebo jsou natolik intenzivní, že zvláště nepříznivě ovlivňují vývoj dětí.

Předmětem činnosti OSK nejsou tedy primárně rodiče, ale děti, které nějakým společensky nežádoucím způsobem „vybočují z řady“. Spolupráce s rodiči zde není stěžejní a probíhá vždy jako doprovodná k primární práci s dítětem. Toto

---

¹⁰ *Rodinné právo; Sociálně-právní ochrana dětí; Mezinárodněprávní ochrana dítěte; Registrované partnerství*: Česko. Ostrava: Sagit, [2013] stav ke dni 21.1.2013. ÚZ: úplné znění. Rekodifikace. s. 23

specifikum kurátorské činnosti se odpovídajícím způsobem reflektuje v možné podobě spolupráce s oddělením sociálně-právní ochrany dětí.

6. Rodina

Předkládaná práce se zaměřuje zejména na střídavou výchovu, avšak pro účely lepšího porozumění dalšímu textu je vhodné zmínit alespoň základní charakteristiku rodiny a její funkce.

Rodina je primární skupinou, ve které již od narození prožíváme všechny fáze svého života. Proto také právě rodina ponejvíce formuje osobnost dítěte a určuje povahu jeho sociálních interakcí. *Nejprve se rodíme a vyrůstáme v rodině orientační, v níž jsme oním objektem výchovy a s níž většina z nás po celý život zůstává v kontaktu, mimo jiné i proto, aby se postarala o zestárlé rodiče. Později zakládáme rodinu reprodukční, ve které sami přebíráme role rodičovské. Nejvýrazněji nás ovlivňuje tzv. nukleární rodina (dvougenerační jádro – rodiče a děti).*¹¹

Funkce rodiny jsou:

1. Biologická a reprodukční
2. Emocionální funkce a tvorba domova
3. Ekonomická funkce rodiny
4. Socializační a výchovná funkce rodiny

---

¹¹ HAVLÍK, R; KOŤA, J. *Sociologie výchovy a školy*. Praha: Portál, 2002. 176 s. ISBN 80-7178-635-7, s. 67

7. Specifika péče o nezletilého jedním rodičem

Jedná se o nejvíce využívanou formu porozvodové péče u nás. Podle Craiga a Sandry Everttových¹² je výhradní péče jednoho rodiče péčí velmi zúženou a omezenou. Neměla by za žádných okolností být prostředkem msty, či prostředkem k ovládnání druhého partnera. Everttovi doporučují výlučnou péči jednoho rodiče pouze tam, kde je druhý rodič nezpůsobilý o dítě pečovat.

S výhradně jednostrannou péčí se můžeme setkat všude tam, kde se rodiče nejsou schopni v otázkách výchovy a zaopatřování potřeb dítěte shodnout, případně kde není schopnost či vůle docílit přijatelného kompromisu. Pokud je aktuální situace nebo komunikační úroveň rozvádějících se manželů takto nastavena, rozhoduje ve věci soud, který ve většině případů rozhodne o svěřeni dítěte do péče matce. V zájmu objektivit je však třeba uvést, že v současné době stoupá počet případů, v nichž příslušný soud rozhodl o svěřeni dítěte do péče otci. Stav, kdy jsou děti po rozvodu manželství v drtivém procentu případů svěřovány do péče matce, je způsoben zejména větší vytížeností otců v rámci zaměstnání a větší angažovaností matek v domácnosti s dětmi. Mnoho rodičů se domnívá, že rozhodnutím soudu o svěřeni nezletilých dětí do péče jednoho rodiče ztrácí druhý rodič práva či povinnosti ve vztahu k dítěti. To ovšem není pravdivé. Oba rodiče v době po rozvodu manželství disponují i nadále nezrušitelnými právy a povinnostmi vůči svým dětem. Tato prostá pravda je ostatně velmi výstižně vyjádřena ve známém: „Rozvádíte se pouze jako manželé, nikoliv jako rodiče“.

Pokud nejsou po rozvodu manželství rodiče schopni shodnout se ani na běžných věcech, může soud kromě rozsudku o úpravě výchovy a výživy k nezletilému dítěti rozhodnout v následném řízení také o úpravě styku „nepečujícího“ rodiče k tomuto dítěti. Pokud je úprava styku s dítětem obsažena již v návrhu, musí být zároveň uvedena četnost a rozpětí tohoto kontaktu. Četnost i rozpětí styku s dítětem může rodič v případě potřeby konzultovat se sociálním pracovníkem, orgánu sociálně-právní ochrany dětí, který díky

---

¹² EVERETT, C; EVERETTOVÁ, S. *Zdravý rozvod pro rodiče a děti*. Praha: Talpress, 2000. ISBN 80-7197-169-3.

znalosti rodinné situace může optimální míru takového kontaktu navrhnout. Zároveň se při stanovování styku rodiče s nezletilým dítětem hledí na názor dítěte, pokud je zřejmé, že je s ohledem na vlastní věk a psycho-sociální vývoj schopno zaujmout vlastní stanovisko a vyjádřit svůj postoj. V případě, že je manželství hluboce rozvráceno a mezi rodiči se např. vyskytuje násilí, může soud kontakt dítěte s jeho rodiči zcela zakázat. Z důvodu na nezadatelné právo dítěte na oba jeho rodiče se však soud k takovému rozhodnutí uchyluje jen ve výjimečných případech. Neboť dítě potřebuje pro svůj zdravý rozvoj oba rodiče, právě tak jako mu oba rodiče věnovali svůj genetický potenciál při vzniku života. *Rozvodem způsobené rozpady rodin způsobují mnoha dětem skutečné psychické trauma, na které dítě v rámci strategie přežití reaguje disociací, tj. rozštěpením osobnosti, že je takovéto přizpůsobení se novým podmínkám pro dítě škodlivé, s ohledem na četné psychologické důsledky do budoucna, je ve světle dnešních poznatků již potvrzeno. Navíc skutečné výchovné působení nemá podstatu v tom, že si občas s dítětem o něčem pohovoříme, ale spočívá v tom, že s ním sdílíme svůj život.*¹³

V roce 2010 v celé ČR dítě svěřeno:

Matce:.....	27 121
Otci:.....	1 938
Do společné nebo střídavé péče:.....	1 184
Jiné osobě:.....	646 ¹⁴

¹³ PLAŇAVA, Ivo. *Jak se (ne)rozvádět*. Vyd. 1. Praha: Grada, 1994. ISBN 8071691291.

¹⁴ CSLAV. *Oba rodiče*. [online]. © 10. 1. 2011 [cit. 2014-07-02]. Dostupné z: <http://obarodice.blog.cz/1108/statistika-opatrovnickych-sporu-2010>

8. Dítě v péči matky

Dle výše uvedené statistiky je zřejmé, že dítě je po rozvodu manželství v drtivé většině případů svěřeno do péče matky a pro otce je nejčastější variantou osobního kontaktu s nezletilým dítětem společně strávený víkend jednou za 14 dní a jedno odpoledne v týdnu následujícím.

Je-li dítě svěřeno do trvalé péče matce, má tato forma své výhody i nevýhody. Za výhodu lze považovat fakt, že na dítě je působeno jednotnou výchovou jednoho z rodičů. Druhý rodič (v tomto případě otec) v důsledku své nepřítomnosti v rodině nemá mnoho možností do způsobu výchovy a předávání hodnot ze strany matky zasahovat. To však zároveň obnáší neúčast otce na běžném životě dítěte, nemožnost rozhodovat i o méně podstatných každodenních záležitostech, které život přináší. Daní za tento stav je často pocit vzájemného odcizení mezi otcem a dítětem a v důsledku toho i pokles přirozené autority otce v očích dítěte nebo pocit opuštění otcem. Žádný z těchto důsledků nejen že vzájemné vazbě neprospívá, ale na hlubší úrovni poznamenává oba zúčastněné oslabením skutečně zdravého sebevědomí: otec může být zatížen pocitem viny, že v této roli neobstál a dítě ztrácí kontakt s plnou polovinou zdroje, ze kterého vzešlo, a tím i se sebou samotným. Tyto souvislosti blíže objasňuje dosud ještě netradiční metoda rodinných konstelací a systémových vazeb založená panem Bertem Hellingerem, německým knězem a psychoterapeutem.

Další výhodou formy převládající péče matky je, že dítě žije ve stabilizovaném prostředí. U jednoho rodiče má dítě domov, ke druhému jde pouze na "návštěvu", jakoby šlo k babičce či dědečkovi. Dítě tak vnímá jednu rodičovskou roli jako dominantní, v důsledku čehož se role druhého rodiče nutně stává submisivní a tedy méně významnou. S ohledem na konkrétní situaci může být toto výhodou, ale také nevýhodou, jak uvedeno výše.

Jinou nevýhodou jednostranné péče matky je zpravidla silné oslabení podnětů směřujících k rozvoji mužské a otcovské role rodiče. Tato nerovnováha v přítomnosti dvou rovnocenných principů se odpovídajícím způsobem manifestuje i v životě dítěte a jedná-li se o dítě mužského pohlaví, stává se

taková situace ještě významnější. Rozvíjející se mužský princip (syn) hledá vše potřebné pro svůj růst ve stabilizovaném mužském principu (otec) a vidí v něm svůj vzor. Pokud vlivem životních okolností je tento vnitřní mechanismus psyché narušen, je nějakým způsobem často narušen i jeho vnější projev. Jinak řečeno: postrádám-li ve svém životě otce, pochybuji také o své schopnosti být úspěšným otcem. A tato mnohdy neuvědomovaná realita mého nitra generuje poté na úrovni vnějších projevů odpovídající události.

Dítě svěřené převážně do péče matky nemá do potřebné hloubi zažito, jak se otec chová v běžných situacích všedního dne, je to pouze víkendový táta; takové dítě je jen zčásti obeznámeno s otcovými zájmy, názory, postoji apod., neboť hlubší konfrontace s nimi a tím i utváření vlastního světonázoru je generováno právě přirozeným plynutím běžného života a trvalou přítomností otce. Teprve tato nezáměrná, nezamýšlená výchova se stává živou platformou pro potřebné ukotvení v dané (zde mužské) roli. Není-li otec v rodině přítomen, potom s dítětem neprožívá psaní domácích úkolů, nákupy nebo například shánění učebních pomůcek nebo oblečení. Ráno s dítětem otec neprožívá ranní shon při cestě do školy, není mu známo, do jaké míry je dítě schopno se s těmito stresovými situacemi vyrovnat a není přítomen, aby mužským způsobem své dítě podpořil, pokud je to třeba. Matka je oproti tomu často všestranně přetížená a dítěti se může chování matky jevit jako stresující a nevyrovnané, může trpět pocitem, že na ně matka nemá čas a že ji zatěžuje. Pocity dítěte jsou umocněny tím, že matka pod tlakem povinností většinou nestihá si s dítětem popovídat, dát mu v potřebné míře poznat své hodnoty a vlastnosti. Roli zde hraje také stres a obava matky z nedostatku finančních prostředků; většinou na ni negativně doléhá, že nemůže dítěti dopřát vše, co po ní dítě vyžaduje.

9. Dítě v péči otce

Jak z výše uvedené statistiky vyplývá, svěřování nezletilých dětí do péče otce je oproti počtu dětí svěřených do péče matky neúměrně nízké. Daný stav

pochopitelně souvisí s významem matky a její role v životě dítěte, který je zejména v raném věku dítěte v důsledku vzájemné symbiotické vazby doslova životně důležitý. Žena je již z povahy své přirozenosti lépe vybavena k uspokojování různých potřeb svého dítěte a zpravidla je proto touto péčí také více naplněna. Na druhé straně je pravdou, že tradiční podoba role matky se vlivem celospolečenských změn a trendů nově formuje a mění. A tak zatímco dříve byl statusu matky ze strany společnosti přiznáván větší význam a pro ženy v domácnosti představovala role matky často konečné naplnění jejich ambicí, dnes je tato role pouze „jednou z mnoha“, kterou žena musí zvládat, má-li být v souladu se soudobými trendy považována za úspěšnou. „Matka chápající“ se tak ve výkonnostně orientované éře našeho věku stala „Matkou zvládající“. Do jaké míry je tato proměna v souladu se přirozenou podstatou ženy, lze spatřovat v soudobém jejím obrazu a v jeho širších souvislostech.

Obecně by bylo možno s nadsázkou uvést, že výchova dítěte v péči otce je vhodnější spíše pro syny a naopak výchova v péči matky je vhodnější pro dcery. Takový závěr by však byl příliš zjednodušující a generalizující, byť by k němu směřovala hypotéza, že v důsledku stejného pohlaví (otec – syn nebo matka – dcera), a tím i podobného biologicko-psychologického uspořádání bude v takových podmínkách pro všechny zúčastněné snazší nalézt přijatelná řešení případných konfliktů. Ve prospěch takto organizované péče by navíc hovořil i předpoklad, že v rámci běžné interakce mezi rodičem a dítětem stejného pohlaví by snáze docházelo k předávání a ukotvení právě těch modelů chování, které jsou pro dané pohlaví charakteristické a z hlediska obecně přijatých společenských norem i žádoucí. Protože však psýché každého lidského jedince v sobě implicitně obsahuje rovněž charakteristiky a vlastnosti opačného pohlaví, které je třeba integrovat do běžného života, stává se kontakt a interakce s rodičem opačného pohlaví pro zdravý vývoj dítěte nenahraditelnou. Potřeba konkrétních modelů chování je samozřejmě determinována věkem dítěte a jeho vývojovými potřebami: je zřejmé, že dítě v kojeneckém či batolecím věku potřebuje – bez ohledu na své pohlaví – zejména matku a dítě v pubescentním a adolescentním věku, hledající odpovídající způsob sebevyjádření a vymezení se vůči světu, bude vyžadovat

těsnější interakci s otcem. Autor si je vědom, že ani tento předpoklad nelze generalizovat a že v individuálním případě může být situace právě opačná, nicméně tradiční úloha jednotlivých pohlaví v rámci rodiny je determinována biologickými a psychologickými specifiky každého z nich, stejně jako je těmito specifiky určováno tradiční rozdělení mužských a ženských rolí ve společnosti. Z výše uvedeného vyplývá, jak důležité je výchovné působení obou rodičů současně, má-li z dítěte vyrůst zdravě sebevědomý jedinec s plně integrovanými modely chování, který je schopen v co nejvyšší míře konstruktivně utvářet okolnosti svého bytí. Tento ideál je také nosnou vizí projektu střídavé péče tak, jak je zamýšlena.

10. Výhody a nevýhody střídavé péče

Zákon o rodině preferuje v řešení vztahů mezi rodiči a dětmi smírné řešení a dává rodičům možnost se dohodnout. Smírné řešení v sobě zahrnuje i možnost soudu rozhodnout o společné, či střídavé výchově.¹⁵

Střídavá péče o dítě jako jedna z forem uspořádání rodiny po rozvodu manželství obnáší v praxi jisté výhody i nevýhody. Většina odborníků je však zajedno v tom, že při splnění podmínek, které jsou nezbytným předpokladem úspěšného průběhu střídavé péče, je toto uspořádání pro dítě nejvíce vhodné: kromě trvalé přítomnosti rodičů a jejich společné domácnosti zůstávají při této formě výchovy a péče dítěti zachovány prakticky všechny výhody fungující rodiny a ani jednoho z rodičů dítě neztrácí.

Z uvedené charakteristiky této formy péče pak plyne další výhoda, která je odbornou veřejností uznávána: emocionální složka dítěte není zbytečně traumatizována a nedochází u něj proto k niterným disociačním procesům, které jsou v důsledku nastalých úzkostí a obav prostřednictvím obranných mechanismů dítěte aktivovány. Jinými slovy, nezpomalí se a nezdeformuje emocionální vývoj dítěte. Dítě od narození rozvíjí svou schopnost sociální interakce, v rámci níž přijímá emoce od otce i od matky a samo se s nimi dělí

---

¹⁵ NOVOTNÁ, V. *Právo a rodina*. Praha: Linde, 2007, č. 10, ISSN 1212-866X, s. 1

o ty své. Forma střídavé péče tuto velmi podstatnou potřebu dítěte respektuje a danou kontinuitu zachovává. Jinou výhodou formy střídavé péče je pro dítě stálá, byť střídající se, přítomnost obou rodičů. Pouze u dětí raného věku může být přítomnost vždy jen jednoho rodiče v dané chvíli problematická, protože velmi malé děti nedisponují ještě rozvinutým vědomím svébytnosti a autonomní existence a nepřítomnost jednoho z rodičů mohou proto vnímat jako bezprostředně ohrožující. U starších dětí již není tento problém tolik aktuální.

Jinou výhodou střídavé péče o dítě je skutečnost, že dítě je v rámci výchovy konfrontováno s mužskými i ženskými prvky psyché, což dítěti pomáhá nalézt potřebný vzor a přirozenou formou rozvíjí jeho vrozený potenciál. To je velice důležitý předpoklad jak pro dívky, tak i pro chlapce, neboť v budoucnu jim to umožní snáze se vyrovnat s nároky mužské či ženské role a se větší pravděpodobností tak vytvořit fungující partnerský vztah.

Oproti tomu nejčastěji zmiňovanou nevýhodou střídavé péče o dítě je neustálé stěhování dítěte z jedné domácnosti do druhé. Dítě si již od dvou let věku vytváří pojem domova, ke kterému patří nejen stálost „jeho lidí“, ale i stálost místa a prostředí, které dítěti dává pocit jistoty. Nezbytnost pobytu dítěte ve dvou různých domácnostech, kterému je dítě v rámci střídavé péče vystaveno, může vést k oslabení pocitu domova u tohoto dítěte a tím i k zesílení jeho pocitu ohrožení a nejistoty. Nejedná se totiž pouze o změnu domácnosti jako takové, nýbrž také o přijetí nových pravidel a především všech osob, které zde figurují. Toto vše klade značné nároky na adaptační schopnost, která zejména u malých dětí nemůže být adekvátně rozvinuta. Za ideální alternativu lze považovat situaci, kdy dítě žije v jediné domácnosti a rodiče se u něj po určitém časovém období střídají. Tato alternativa je však v našich podmínkách velmi nepravděpodobná. I tato potřeba je však velmi relativní, zohledníme-li věk dítěte: obecně lze říci, že malé děti potřebují oba rodiče vídat prakticky denně, protože tvoří součást jejich niterného světa, zatímco dětem staršího školního věku a adolescentům bude pravděpodobně více vyhovovat delší pobyt u každého z rodičů. Problém tak může nastat, pokud jsou bývalí manželé rodiči více dětí různého věku. Sestavení plánu vyhovujícího potřebám jednotlivých dětí může být potom dost obtížné. Další nevýhodou, která se střídáním

jednotlivých domácností souvisí, je nutnost stěhování značného množství předmětů z jedné domácnosti do druhé, přičemž toto množství s věkem dítěte úměrně stoupá.

Forma střídavé péče však přináší své výhody také rodičům: jednou z výhod, z níž mohou bývalí partneři těžit a pozitivně ji využít, je to, že žádný z rodičů není na všechny povinnosti a rozhodování sám, což může péči o dítě určitým způsobem usnadnit. Nespornou výhodou rovněž je, že rodič, který v dané chvíli nemá dítě doma a není proto nucen se mu věnovat, má možnost využít tento čas pro vlastní účely, podle svých úvah a potřeb. Nejen že tak získá možnost věnovat se po určitý čas plně vlastním aktivitám, ale zároveň je vedlejším efektem tohoto období zdraví prospěšná abreakce, „vypnutí“ a regenerace potřebných sil.

11. Zajištění odbornosti sociálních pracovníků

Zajištění odbornosti sociálních pracovníků se řídí § 110 , zákona č. 108/2006 Sb., zákona o sociálních službách, ve znění platných předpisů. Předpokladem k výkonu povolání sociálního pracovníka je způsobilost k právním úkonům, bezúhonnost, zdravotní způsobilost a odborná způsobilost podle tohoto zákona. Zdravotní způsobilost zjišťuje a lékařský posudek o zdravotní způsobilosti vydává praktický lékař a u zaměstnanců lékař závodní preventivní péče.

Odbornou způsobilostí k výkonu povolání sociálního pracovníka je:

a) vyšší odborné vzdělání získané absolvováním vzdělávacího programu akreditovaného podle zvláštního právního předpisu v oborech vzdělání zaměřených na sociální práci a sociální pedagogiku, sociální pedagogiku, sociální a humanitární práci, sociální práci, sociálně právní činnost, charitní a sociální činnost,

b) vysokoškolské vzdělání získané studiem v bakalářském, magisterském nebo doktorském studijním programu zaměřeném na sociální práci, sociální politiku, sociální pedagogiku, sociální péči, sociální patologii, právo nebo speciální pedagogiku, akreditovaném podle zvláštního právního předpisu,

c) absolvování akreditovaných vzdělávacích kurzů v oblastech uvedených v písmenech a) a b) v celkovém rozsahu nejméně 200 hodin a praxe při výkonu povolání sociálního pracovníka v trvání nejméně 5 let, za podmínky ukončeného vysokoškolského vzdělání v oblasti studia, která není uvedena v písmenu b),

d) absolvování akreditovaných vzdělávacích kurzů v oblastech uvedených v písmenech a) a b) v celkovém rozsahu nejméně 200 hodin a praxe při výkonu povolání sociálního pracovníka v trvání nejméně 10 let, za podmínky středního vzdělání s maturitní zkouškou v oboru sociálně právním, ukončeného nejpozději 31. prosince 1998.

Další vzdělávání sociálního pracovníka dle § 111:

(1) Zaměstnavatel je povinen zabezpečit sociálnímu pracovníku další vzdělávání v rozsahu nejméně 24 hodin za kalendářní rok, kterým si obnovuje, upevňuje a doplňuje kvalifikaci.

(2) Další vzdělávání se uskutečňuje na základě akreditace vzdělávacích zařízení a vzdělávacích programů udělené ministerstvem na vysokých školách, vyšších odborných školách a ve vzdělávacích zařízeních právnických a fyzických osob (dále jen "vzdělávací zařízení").

(3) Formy dalšího vzdělávání jsou

a) specializační vzdělávání zajišťované vysokými školami a vyššími odbornými školami navazující na získanou odbornou způsobilost k výkonu povolání sociálního pracovníka,

b) účast v akreditovaných kurzech,

c) odborné stáže v zařízeních sociálních služeb,

d) účast na školicích akcích.

(4) Účast na dalším vzdělávání podle odstavce 3 se považuje za prohlubování kvalifikace podle zvláštního právního předpisu.

(5) Dokladem o absolvování dalšího vzdělávání podle odstavce 3 je osvědčení vydané vzdělávacím zařízením, které další vzdělávání pořádalo.¹⁶

Jak je z výše uvedené citace zákona o sociálních službách zřejmé, na vzdělávání sociálních pracovníků jsou kladeny větší nároky na vzdělání, oproti jiným odvětvím, ve kterých je např. mzdové ohodnocení identické s výkonem sociálního pracovníka. Důvodem zvyšujícího se požadavku na vzdělání je zejména náročnost výkonu této pomáhající profese, která klade na sociálního pracovníka nemalé nároky jak s hlediska komunikace, empatie, poradenství, ale také ve zvládnání náročných situací, atd. Také z tohoto důvodu je zde vhodné zmínit potřebu celoživotního vzdělávání a zároveň nutnost duševní hygieny.

---

¹⁶ *Sociální zabezpečení 2012: státní sociální podpora, sociální péče, sociální služby, pomoc v hmotné nouzi, životní a existenční minimum, působnost jednotlivých orgánů: podle stavu k 23.1.2012. Česko. Ostrava: Sagit, [2012]. ÚZ: úplné znění. s.146*

12. Sociální šetření v rodinách se zřetelem na střídavou výchovu

Citace § 52 odst. 1) zákona 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí: Zaměstnanci v orgánech sociálně-právní ochrany, zaměstnanci kraje zařazení do krajského úřadu, zaměstnanci obce zařazení do obecního úřadu a zaměstnanci obce s rozšířenou působností zařazení do obecního úřadu jsou oprávněni v souvislosti s plněním úkolů podle tohoto zákona navštěvovat dítě a rodinu, ve které žije, v obydlí a zjišťovat v místě bydliště dítěte, ve škole a ve školském zařízení, v zařízení poskytovatele zdravotních služeb, v zaměstnání nebo v jiném prostředí, kde se dítě zdržuje, jak rodiče nebo jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte o dítě pečují, v jakých sociálních podmínkách dítě žije a jaké má dítě chování.

Ke zjištění potřebných skutečností, které slouží jako podklad pro rozhodování o svěřování nezletilých dětí, umožňuje § 52 odst. 1, zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění platných předpisů, shromažďovat podklady pro účely zmapování rodinné situace. K těmto účelům zákon o SPOD zaměstnance OSPOD opravňuje v souvislosti s plněním úkolů podle tohoto zákona navštěvovat dítě a rodinu, ve které žije, v obydlí a zjišťovat v místě bydliště dítěte, ve škole a ve školském zařízení, ve zdravotnickém zařízení, v zaměstnání nebo v jiném prostředí, kde se dítě zdržuje, jak rodiče nebo jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte o dítě pečují, v jakých sociálních podmínkách dítě žije a jaké má dítě chování. Toto oprávnění ještě rozšiřuje § 52 odst. 2, který umožňuje zaměstnancům orgánu sociálně právní ochrany pořídit obrazové a zvukové záznamy dítěte a prostředí, v němž se dítě zdržuje, je-li to třeba pro účely ochrany práv dítěte. Povinností soudu při rozhodování o výchově nezletilých dětí po rozvodu rodičů je opatřit si vždy spolehlivý podklad pro své rozhodnutí. Proto žádá orgán sociálně právní ochrany dětí o zjištění a zhodnocení skutečností reprezentujících výchovné předpoklady rodičů.

Sociální šetření v rodinách je obecně ukotveno v § 109, zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění platných předpisů a dle zákona 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, ve znění platných předpisů. Sociální šetření pro výkon sociálně-právní ochrany dětí je hned po oznamovací povinnosti při zjištění, že dochází například k týrání a zanedbávání dětí, další důležitou oblastí pro zjišťování aktuálního a skutečného stavu dítěte a jeho zázemí.

Sociální šetření se provádí zejména u dětí ohrožených riziky, dle § 6, odst. 1, zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, dále na podnět Policie ČR, základních i mateřských škol, státních zastupitelství, úřadů práce a dalších institucí a organizací. Dalším sice méně podstatným, zato velmi častým sociálním šetřením je šetření v rodinách prováděné na žádost soudu. Pokud byl u soudu podán návrh na zahájení řízení, např. o úpravě poměrů, změně výživného, pěstounské péči, o umístění dítěte do výchovných zařízení, atd., soud požádá obecní úřad s přenesenou působností, který je místně příslušný faktickému pobytu nezletilého dítěte, o provedení sociálního šetření se zřetelem na skutečnost, pro kterou byl návrh k soudu podán. Soud poté zprávu ze sociálního šetření založí do soudního spisu a stává se důležitým podkladem pro rozhodování.

13. Postup při sociálním šetření

Jak již bylo výše uvedeno, sociální šetření se provádí nejčastěji na podnět soudu, kdy je orgánu sociálně právní ochrany dětí doručena písemná žádost o provedení sociálního šetření s přílohou, jíž představuje kopie návrhu jednoho nebo obou rodičů, kteří se úpravy poměrů dožadují. Po prostudování návrhu a obeznámení se se situací se sociální pracovník vypraví na adresu skutečného pobytu dítěte, případně též na adresu, kterou určí soud. Návštěva v domácnosti je sociálním pracovníkem plánována s ohledem jednak na co nejvyšší pravděpodobnost zastižení dítěte a jeho rodiče v domácnosti, a dále s ohledem na denní režim dítěte v souvislosti s jeho věkem. Pokud i přesto není v době šetření v domácnosti nikdo zastižen, může se provést více pokusů o návštěvu

nebo se do poštovní schránky vhodí předvolánka a stanoví se termín pohovoru na místně příslušném úřadě. Možnost plánované návštěvy rodiče s dítětem na úřadě by však měla být považována spíše za nouzovou, a to jednak z důvodu připravenosti rodiče na daný pohovor a jednak z důvodu ztráty možnosti objektivního posouzení dětského zázemí a reakcí dítěte v jeho přirozeném prostředí.

Komplikace nastává v situaci, kdy s dítětem bydlí pouze jeden rodič. Pro objektivní posouzení rodinné situace je vhodné zjistit zázemí i druhého rodiče, což je významné zejména, pokud se jedná o rozhodování o střídavé výchově. v případě, že druhý rodič má také faktický pobyt na území stejného správního obvodu jako první, provede orgán sociálně právní ochrany dětí sociální šetření u obou rodičů. Pokud však má druhý rodič faktický pobyt v jiném správním obvodu, je nutné požádat o provedení sociálního šetření tamější místně příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí.

Při samotném sociálním šetření jsou kladeny otázky zpočátku rodiči a poté, s přihlédnutím k věku, také nezletilému dítěti. Zjišťují se celkové sociální a majetkové poměry (např. druh bydlení - družstevní vlastnictví, osobní vlastnictví, nájemní forma bydlení, velikost bytu, vybavení bytu, počet obyvatel bytu... atd.), dále se zjišťuje, zda zázemí odpovídá potřebám nezletilého dítěte a jeho věku a zda podněcuje žádoucím a dostatečným způsobem jeho vývoj. V praxi to znamená v případě malého dítěte posoudit, zda má toto dítě k dispozici dostatek hraček a prostoru pro hraní, zda jsou v dostatečné míře zajištěny jeho hygienické potřeby apod. Oproti tomu jedná-li se o dítě ve školním věku, jsou posuzovány především podmínky pro učení a všestranný rozvoj osobnosti - zda je například zajištěn pracovní stůl s možností přípravy do školy a v rámci možností prostor pro domácí aktivity a hry.

Pokud se jedná o střídavou péči, mělo by mít nezletilé dítě v obou domácnostech v zásadě stejné zázemí. Následně se zjišťují aktivity a koníčky dítěte provozované jak v rámci školského zařízení, tak mimo něj. Při sociálním šetření je předmětem zájmu rovněž zdravotní stav nezletilého, jméno a adresa ošetřujícího lékaře a v případě zdravotních komplikací, jména a adresy ostatních lékařů, ke kterým nezletilý dochází. v případě potřeby jsou lékaři

dožádání o vyhotovení zprávy o tom, kdo s nezletilým chodí na pravidelné lékařské prohlídky a kdo o něj pečuje v případě nemoci.

V závěru sociálního šetření se otázkami přiměřenými věku dítěte a jeho psychosociální zralosti se zjišťuje názor dítěte na střídavou výchovu, popř. zda a jak je již praktikována a zda nezletilému v daném rozsahu vyhovuje, případně co by chtěl změnit.

Po zjištění veškerých dostupných skutečností se nejlépe z obou domácností napíše soudu zpráva a k ní se připojí návrh orgánu sociálně-právní ochrany dětí, který situaci hodnotí dle svých zkušeností.

V praxi se také může stát, že jeden z rodičů sociálního pracovníka vůbec nevpustí do bytu. Pokud se rodič ani na základě předvolání orgánu sociálně-právní ochrany dětí nedostaví na úřad a nevysvětlí své jednání, může to mít za následek nevyhovění požadavku střídavé výchovy a další zkoumání rodinné situace.

14. Průběh soudního řízení ve věcech úpravy poměrů k nezletilým dětem

Jakmile má místně příslušný soud k dispozici všechny podklady pro soudní řízení, stanoví termín ústního jednání. Pozve na něj všechny účastníky řízení, vyjma nezletilého. Dle soudní praxe nebývá nezletilý do jednací síně předvolán, pokud to není nutné, aby nebyl přítomen častým hádkám a přím, které v průběhu soudního jednání mezi rodiči vznikají. V rámci soudního jednání může mít každý z rodičů svého obhájce. Pracovník orgánu sociálně-právní ochrany dětí je přítomen každému soudnímu jednání a vystupuje zde jako kolizní opatrovník, hájící zájmy nezletilého.

Nejlepším způsobem, jak dětem umožnit smysluplnou roli při formulaci rodičovských plánů a současně je chránit před přímou účastí ve sporu, je zapojit dítě do kooperativních nebo usmiřovacích procesů.¹⁷

---

¹⁷ BAKALÁŘ, E., et al. *Slyšení nezletilého dítěte před opatrovnickým soudem*. Praha: Triton, 2008. 40 s. ISBN 978-80-7387-119-2, s. 24

Z uvedené citace je zřejmé, jak obtížná je role pracovníka nezletilého dítěte před opatrovnickým soudem. Opatrovník má zastávat prospěch dítěte, má brát zvláštní zřetel na jeho přání, musí však často za dítě domyslet i důsledky jeho postojů do budoucna a musí se též zajímat o pohnutky, které dítě k zaujetí jeho postoje vedou. Velmi často mohou být vodítkem dítěte k zaujetí postavení mezi rodiči důvody, které se nepřilíhají shodují s jeho vlastním prospěchem. U menších dětí se jedná často o poměrně jednoduchou manipulovatelnost, u starších dětí se na jejich názorech může odrážet i jistá vypočítavost a vidina pohodlnějšího života s jedním rodičem. Za přáním dítěte se ale může skrývat i jejich skutečná touha a přání, které je nutné – ale také velmi obtížné rozpoznat a v situaci, pro dítě více než složitou a nejistou, mu podat ruku, vyslyšet jeho přání a prosadit je u soudního jednání.

Průběh a řád soudního jednání v jednací síni určuje předseda senátu - samosoudce. Zpočátku je vyzván navrhovatel, aby sdělil, zda se v uplynulém čase neodehrála nějaká skutečnost, která by měla rozhodný vliv na řízení v dané věci. Pokud k žádné podstatné změně nedošlo, vyzve předseda senátu navrhovatele k výslechu. Poté následuje výslech druhého rodiče. Oba výslechy se provádí pod přísahou pravdomluvnosti. Otázky soudce jsou velmi podobné těm, které se provádí při sociálním šetření v domácnosti rodiny pracovníky orgánu sociálně právní ochrany dětí. Zjišťují se celkové sociální a majetkové poměry každého rodiče samostatně. Po provedeném výslechu může každý účastník řízení se souhlasem soudce vznést dotaz, týkající se nezletilého, může požadovat upřesnění či sám doplnit skutečností zmíněné při výslechu, popř. zmínit fakta, jež vyslýchaný opomenul. Není však dovoleno klást zavádějící otázky, které s předmětem jednání nesouvisí, nesmí se opravovat výpověď jednoho z rodičů a vznášet otázky, které jsou nějakým způsobem pejorativní a podobně. O tom, která z otázek je přípustná a která nikoli, rozhoduje soudce. Po výslechu jsou čteny listiny, podle kterých soudce rozhoduje. Objeví-li se během soudního řízení nové skutečnosti, soudce soudní jednání odročí na nezbytně nutnou dobu a vyzve účastníka řízení, aby zjištěné skutečnosti doložil. Teprve po doložení všech soudem požadovaných skutečností a po provedení výslechů všech účastníků řízení vyzve soudce účastníky řízení buď

k dohodě a nebo, pokud se nedohodnou, k závěrečným návrhům. V případě dosažení dohody vyzve soudce účastníky, aby opustili jednací síň, setrvali v prostorách soudu a po uplynutí předem stanoveného časového limitu se navrátili zpět do soudní síně, kde soudce vyhlásí rozsudek ve věci samé. V případě komplikovanějších jednání je rozsudek vyhlášen o několik dnů později.

Rozsudek jménem republiky se vyhláší ve stoje a s patřičnou vážností. Po vyhlášení rozsudku následuje jeho odůvodnění, které probíhá vsedě a je méně formální. Soudce v závěru vyhlášení vznese dotaz, zda někdo z účastníků řízení bude podávat odvolání. Tento dotaz bývá pokládán zpravidla v situaci, kdy soudce uzavírá dohodu rodičů. Pokud se všichni účastníci jednání vzdají práva na odvolání, neběží ode dne převzetí písemného rozsudku patnáctidenní odvolací lhůta a rozsudek je pravomocný a vykonatelný ihned po doručení jeho písemného vyhotovení posledního účastníku jednání.

15. Případové konference

Pojem „případová konference“ lze definovat jako plánované a koordinované společné setkání klienta, jeho rodiny a všech, kteří představují nebo mohou představovat podpůrnou síť pro dítě a jeho rodinu. Cílem těchto setkání je výměna informací, vyhodnocení rodinné situace dítěte, hledání optimálního řešení a plánování společného postupu, jehož cílem je naplňování potřeb dítěte. Výstupem případové konference je individuální plán péče. Případové konference jsou v českém prostředí sociální práce novým nástrojem směřujícím v obtížných situacích rodin k jejich podpoře a motivaci a k zajištění potřebné koordinace.

Případové konference jsou v konkrétních situacích dokonce povinným nástrojem pro práci s rodinou. Jedná se o důvody uvedené v § 14, zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, například jedná-li se o situace, kdy je nad nezletilým dítětem nařízena ústavní výchova, její prodloužení nebo zrušení. Případové konference jsou zákonem stanoveny rovněž v těch

případech, kde probíhá řízení o omezení nebo úplném zbavení rodičovské zodpovědnosti nebo pozastavení jejího výkonu a v neposlední řadě v případech týkajících se pěstounské péče.

Stěžejní výhodou případových konferencí je vznik interdisciplinární sítě odborníků, posílení kooperace zainteresovaných subjektů a aktivizace potřebné pomoci. Mezi odborníky, kteří by na případové konferenci rozhodně neměli chybět, jsou zástupci organizací, jež se na řešení případu podílejí, např. dětské domovy, azylové domy, zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, školy, ostatní školská zařízení, zdravotnická zařízení, soudci, psychologové, případně finanční poradci a další odborníci.

V rámci případové konference se rozdělují úkoly a zodpovědnost za ně mezi členy rodiny a další subjekty. Snižuje se jednostranná odpovědnost orgánu sociálně-právní ochrany dětí a zabraňuje se případnému subjektivnímu hodnocení z jeho strany. Na základě případové konference se také mění celkový styl práce OSPODu: pracovnice orgánu sociálně-právní ochrany dětí se stává koordinátorkou řešení vzniklého problému a už není jeho výhradním a samostatným řešitelem. v neposlední řadě poskytují případové konference výhodu okamžité vzájemné informovanosti a výměny potřebných informací.

V rámci typů případových konferencí rozlišujeme:

- **PK klasickou** - Klasická případová konference je charakterizována delším časovým prostorem pro její přípravu a řádným průběhem
- **PK urgentní** - tato komise je svolávána v případech, které nesnesou odkladu, a není časový prostor pro její řádné konání.
- **PK metodická** - odlišností metodické případové konference je, že na ní nejsou pozváni hlavní aktéři, tj. rodiče, ale koná se za přítomnosti odborníka či odborníků, většinou z Ministerstva práce a sociálních věcí ČR, které je ze zákona povinováno metodickým řízením orgánů zabývajících se sociální oblastí.

- **PK motivační** - jak z názvu vyplývá, předmětem tohoto druhu případové konference je zejména úsilí motivovat rodiče k lepší péči o jejich děti, popř. o domácnost.
- **PK expresní** - tato komise je svolávána v případech, kdy dítěti hrozí, např. vážná újma na zdraví či životě nebo se vyskytnou jiné důvody, které nesnesou odklad.¹⁸

K případové konferenci lze obecně říci, že je jedním z nejlepších a neúčinnějších nástrojů pro řešení náročné životní situace rodin. Případová konference je poněkud náročná na odbornou i organizační přípravu, a dále také na roli facilitátora, který průběh případové konference koordinuje. Její konání však může významným způsobem situaci v rodině zlepšit. Vlivem přítomnosti více odborníků obeznámených s danou problematikou vznikají nové nápady, jak rodině pomoci a dochází k okamžité reakci všech zainteresovaných subjektů. Také na základě osobní zkušenosti autora je možné potvrdit, že pořádání případových konferencí vždy vedlo k požadovanému úspěchu.

Autor se domnívá se, že pokud by již s ohledem na závažnost rodinné situace musela být případová konference pořádána v případě rodiny usilující o zavedení střídavé péče, měla by tato případová konference být maximálně "motivačním prvkem" a neměla by tedy zasahovat do vzájemné spolupráce mezi rodiči. Autor osobně zastává stanovisko, že pokud se při střídavé výchově vyskytne takový problém, jehož závažný charakter by svolání případové konference vyžadoval, je už toto důkazem, že žádný z rodičů není schopen střídavou výchovu dítěte plnohodnotně vykonávat. V průběhu případové konference může být odhaleno, že rodiče nedisponují potřebnou kapacitou pro splnění doporučených úkolů, a může tak dojít k celkovému selhání záměru střídavé výchovy. Je třeba uvést, že pro rámeček střídavé péče není přínosem nadměrný zásah do rodinného systému ze strany nejrůznějších odborníků, ale spíše doprovázení a poradenská činnost. Neboť i zde platí úzus, že pokud je při

---

¹⁸ TURKOVÁ, I; KONDRÁTOVÁ, V. *Případové konference*. Vzdělávací centrum pro veřejnou správu ČR. Praha, 2013.

střídavé výchově svolání případové konference nutné, není aplikace formy střídavé výchovy tím nejvhodnějším řešením.

16. Neziskové organizace a jejich úloha v péči o nezletilé děti

Neziskové organizace představují významný subjekt při práci s rodinou v celkovém systému sociálně-právní ochrany dětí. Význam neziskových organizací vzrůstá tam, kde práce sociálních pracovníků z úseku oddělení sociálně-právní ochrany dětí končí. Neziskové organizace představují vlastně jakousi nadstavbu nad rámec nástrojů státem garantované sociální politiky v oblasti péče o rodinu a děti. Obecně lze říci, že neziskové organizace nalézají vlastní uplatnění tam, kde již není k dispozici prostor pro zákonem vymezené aktivity a metody sociální práce, a přesto je zajištění těchto činností pro celkový úspěch nezbytné. v praxi to obnáší reálnou výpomoc při zajišťování každodenních záležitostí všedního života (doprovázení rodiny po úřadech, pomoc při péči o domácnost, výchova dětí v předškolním i školním věku, doučování a další úkony, související s domácností). Sociální pracovník orgánu sociálně-právní ochrany dětí zde plní úlohu koordinátora a vykonavatele kontrolní činnosti.

V neposlední řadě plní neziskové organizace velmi významnou roli např. při případových konferencích, kde přispívají k dohodě o rozsahu pomoci a její četnosti apod.

Neziskových organizací na českém trhu je dostatečné množství, mnohdy však je sporná jejich kvalita. Určitým vodítkem při výběru správného subjektu může být jednak historie a kvalita poskytovaných služeb, ale také rozsah komunikačních dovedností s náročným klientem a přístup ke klientovi při řešení náročných životních situací.

Mezi největší neziskové organizace patří např. Rozum a Cit, o. s., který působí hlavně ve Středočeském kraji, Střep, o. s., který působí v Hl. m. Praze a okolí, Triangl, Dům tří přání, ale také církevní organizace jako je Diakonie Československé církve evangelické, Charita a další desítky menších organizací

s různou působností. Ze zkušenosti autora je možné zmínit také činnost Salesiánského střediska Dona Bosca, které se věnuje dětem ve volném čase, zajišťuje pro ně doučování a pořádá ve spolupráci s kurátory pro mládež různé víkendové akce či dětské tábory.

Dalšími organizacemi v oblasti odborného poradenství jsou např. Poradny pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy, Pedagogicko-psychologické poradny, Psychologická pomoc ve zdravotnictví, Mediační centra, Občanské poradny a Intervenční centra pro osoby ohrožené domácím násilím, Dětské krizové centrum, střediska výchovné pomoci, diagnostické ústavy a další.

17. Rizika aplikované střídavé výchovy

Jak již z názvu vyplývá, tato kapitola se bude věnovat rizikům, souvisejícím s výkonem střídavé výchovy. Pojednání o těchto rizicích autor považuje za velmi důležité téma, neboť ze své praxe ví, že mnoho rodičů si vůbec neuvědomuje, co přesně střídavá výchova obnáší v praxi a tudíž na co by se měli žadatelé o střídavou výchovu zaměřit, aby předešli budoucím komplikacím. Každou změnu v zázemí dítěte je třeba vždy nazírat jeho očima, neboť dítě samo může danou změnu vnímat negativně a tato zkušenost, je může poznamenat.

Většina rodičů se domnívá, že střídavá výchova je z pohledu řešení otázky výchovy a výživy dítěte dobrým východiskem: oba rodiče jsou s dítětem v kontaktu v zásadě stejnou dobu a dítě kromě zázemí, na které je zvyklé z minulosti, získává nové sociální vazby a prostředí v podobě domova druhého rodiče. Nabízí se však otázka: je tomu tak skutečně? Jsou skutečně role otce i matky rovnoměrně rozděleny v životě dítěte? Riziko, které zde spatřuji, spočívá v tom, že stejné množství času, v němž každý z rodičů o dítě pečuje, není ještě zárukou stejné kvality poskytované péče. Jinými slovy – kvantita není kvalita. Je-li dítě v daném čase právě v péči matky, která i za doby trvání manželství s dítětem trávila mnohem více času a vytvářela vždy zázemí domova, bude dítě matčinu péči vnímat pravděpodobně jinak než péči a čas

strávený u otce, který (třeba i za doby manželství) tráví více času v zaměstnání a domů chodí podstatně později a dítě tak vidí jen ráno a přes víkend.

Dalším rizikem může být, že každý z rodičů bude nyní v péči o dítě zcela sám a bude tedy muset – rovněž zcela sám - zajistit dítěti veškerý standard, který dosud zajišťovali oba rodiče coby manželé společně. Tato skutečnost mnoha rodičům při návrhu o střídavou výchovu o dítě v první chvíli nedochází, protože s ní jednoduše nemají vlastní zkušenost. Podoba střídavé péče se tak může velmi rychle stát pro jednoho z rodičů spíše stresující a zátěžovou situací než alternativou vyhovující všem. Proto před tím, než se rodiče pro střídavou výchovu dítěte rozhodnou, by si měl každý z nich uvědomit, že v týdnu, kdy o dítě pečuje, bude jeho denní režim podléhat zcela jinému rytmu, a čas, který běžně věnuje svým pracovním aktivitám, bude významně omezen. Z uvedeného vyplývá, že střídavá péče není pokračováním dosavadního způsobu výchovy dětí rodiči, ale že představuje zásadní změnu, která klade vyšší nároky na adaptabilitu zejména toho rodiče, který byl dosud v péči o dítě méně angažován.

Jiným rizikem střídavé péče o dítě může být koordinace aktivit celé rodiny, a to zejména aktivit týkajících se dětí. Je třeba mít na paměti, že oba rodiče spolu komunikují tzv. „na dálku“, každý z jiného prostoru a z jiné perspektivy. Tento způsob organizování potřebných činností však předpokládá mnohem vyšší úroveň vzájemné komunikace a v neposlední řadě také ochotu dospět k oboustranně prospěšnému řešení. Navíc v případě, kdy rodiče nebydlí pohromadě, je mnohem náročnější vytvářet rodinné plány a vyjadřovat se k nim.

Specifickým úkonem střídavé výchovy, který je pro všechny zúčastněné zcela nový a je proto třeba se na něj připravit, je režim předávání dítěte nebo dětí druhému rodiči. Jak ve svých přednáškách uvádí psycholog PhDr. Jeroným Klimeš, je v rámci styku důležité předávat dítě druhému rodiči s takzvaným překryvem. Autor považuje za významné, aby při předávání dítěte byla mezi rodiči nastolena neformální atmosféra, díky níž by jednak samotné předání dítěte proběhlo nenuceně a příjemně a jednak by dítě nabylo jistoty, že rodiče jsou schopni kooperovat a poskytnout mu důležitý pocit bezpečí. Tento překryv

navíc poskytuje ideální příležitost probrat, co se dělo minulý týden, a co se bude dít ten příští. Toto setkání by dle PhDr. J. Klimeše mělo proběhnout v intervalu od 30 minut do dvou hodin. v případě, že ze strany rodičů nejsou k dispozici podmínky pro zdárný průběh předání dítěte, je možno využít přítomnosti a služeb mediátora. Pro dítě je vědomí fungující kooperace mezi rodiči mimo jiné také zřetelným signálem jednoty jejich požadavků, které vůči němu mají. Pro střídavou výchovu nejsou vhodní rodiče, kteří si dítě předávají jen bezkontaktně, tj. bez překryvu. Modelem bezkontaktního předání dítěte je situace, kdy matka beze slova vyše dítě za dveře nebo jej samotné směřuje přes parkoviště, kde na ně čeká otec v autě. Význam překryvu výmluvně dokumentuje také fakt, že například v Norsku uplatňují v rámci střídavé péče následující opatření: není-li z nějakého důvodu možné předávání dítěte s překryvem, je jeho psychologický efekt kompenzován tím, že v týdnu, kdy má dítě v péči matka, přijde do její domácnosti otec jednou na večeři. V následujícím týdnu, kdy má dítě v péči otec, zorganizuje zase on nějakou formu společného setkání. Tak je zajištěno, že dítě vždy jednou týdně zažívá vlastní rodiče alespoň jednu hodinu ve vzájemné interakci. v případě že jeden z rodičů začne z jakéhokoliv důvodu tuto praxi mařit a nespolupracuje s úřady, je to důvod pro zrušení střídavé péče a pro trvalé svěřením dítěte do péče druhého, spolupracujícího rodiče.

18. Péče na míru

Níže uvedené návrhy se přímo inspirují doporučeními T. D. Brazeltona a S. I. Greenspana (2001), kteří jsou světově uznávanými odborníky na rané dětství, a dále soudem pro rodinné právo státu Washington v USA:

Od 0 do 1 roku věku by se mohlo dítě s otcem vidět dvakrát až třikrát za týden, pokaždé na 3 - 4 hodiny, nebude však u něj přespávat.

Od 1 do 3 let věku by mohla být předcházející doporučení jemně upravena podle úrovně vztahu mezi rodiči, podle způsobu, jakým byl otec zahrnut do rané péče o dítě, podle schopnosti dítěte zvládat změny. Dítě u otce nemůže spát, dokud nebude dobře seznámeno s otcovskou domácností, v níž nebydlí. Z domova nemůže být pryč celý víkend, to znamená 2 noci, až od 3 let.

Od 3 do 5 let věku lze zařídit, aby dítě trávilo u otce celý víkend jednou za 14 dní a případně půl dne v týdnu, dále 14 dní prázdnin pod podmínkou, že budou udržovány přímé kontakty s matkou.

Nad 5 let věku, jakmile dítě dokáže chápat, co se děje, si lze navíc k předchozím úpravám představit také měsíční prázdniny u otce.

Nad 6 let věku dítěte, dříve však ne, lze uvažovat o realizaci střídané péče nebo sdílené péče. (důležitý detail - doba péče nemusí být nutně stejná u obou rodičů) se zásadním zřetelem k udržování vztahu a k angažovanosti obou rodičů v každodenním životě dítěte.¹⁹

---

¹⁹ BERGER, M; GRAVILLON, I. *Když se rodiče rozvádějí*. Praha: Portál, 2011, ISBN 978-80-7367-843-2, s. 100

PRAKTICKÁ ČÁST

19. Organizační struktura Úřadu Městské části Praha 8

Úřad tvoří Starosta Městské části (dále jen „starosta“), zástupci starosty, tajemník úřadu (dále jen "tajemník") a další zaměstnanci Městské části zařazení do úřadu (dále též jen "zaměstnanci"). v čele úřadu je starosta. Základními organizačními jednotkami úřadu jsou odbory, které se dále člení na jednotlivá oddělení.

Zvláštními organizačními jednotkami úřadu jsou sekretariáty uvolněných členů zastupitelstva. v rovině věcné jsou řízeny příslušnými uvolněnými členy zastupitelstva, v rovině personální podléhají přímo tajemníkovi úřadu.

V rámci organizační struktury je k úřadu dále přiřazena funkčně nezávislá organizační jednotka Útvar interního auditu a kontroly Městské části Praha 8. v rovině věcné je tato jednotka podřízena přímo starostovi, v rovině pracovně - právní je zabezpečena v rámci odboru „kancelář starosty“.

Úřad Městské části Praha 8 se člení do 21 odborů. Sociální odbor je rozdělen do pěti oddělení:

- oddělení sociálně-právní ochrany dětí
- oddělení sociální péče
- oddělení sociální práce
- oddělení sociální prevence
- sekretariát odboru

20. Struktura a činnost oddělení sociálně-právní ochrany dětí

Oddělení sociálně-právní ochrany dětí tvoří součást sociálního odboru ÚMČ Praha 8. Personálně je toto oddělení zajištěno patnácti sociálními pracovníky, kteří kromě výkonu svěřené agendy zajišťují rovněž výkon terénní práce v jednotlivých regionech území městské části Praha 8. Řízením oddělení sociálně-právní ochrany dětí je pověřena vedoucí tohoto oddělení, která personálně i provozně zajišťuje výkon agendy, podílí se na řešení obtížných případů, a která zodpovídá za vytvoření datových souborů vhodných ke statistickému zpracování. Protože oddělení sociálně- právní ochrany dětí tvoří součást sociálního odboru, je její přímou nadřízenou vedoucí sociálního odboru. Přímým nadřízeným vedoucí sociálního odboru je tajemník úřadu, kterému organizačně podléhají všechny odbory.

21. Pracovní náplň sociálních pracovníků na úseku sociálně-právní ochrany dětí

Všichni sociální pracovníci jsou zařazeni do 10. platové třídy, kde minimálním kvalifikačním předpokladem pro výkon sociálního pracovníka na úseku sociálně-právní ochrany dětí je vyšší odborné vzdělání, nebo vysokoškolské vzdělání v oboru sociální práce.

Do popisu práce sociálního pracovníka patří:

- *vedení spisové dokumentace nezletilých dětí, která se označuje zkratkou Om, kdy se jedná o spisy, kde děti žijí v místně příslušném správním obvodu trvale a spisovou dokumentaci Nom, která se zakládá u nezletilých dětí, které na území správního obvodu bydlí, ale nemají zde trvalý pobyt.*

- *vedení rejstříků dětí - rejstřík dětí v cizí péči, rejstříky dětí, u kterých bylo oddělení sociálně-právní ochrany dětí ustanoveno opatrovníkem a poručníkem, rejstřík dětí v ústavní péči, rejstřík dětí, u kterých je soudem stanoven soudní dohled, rejstřík dětí, kterých je na návrh sociálně-právní ochrany dětí vedeno řízení o určení otcovství, rejstřík dětí, jejichž rodiče nevykonávají nebo zneužívají práva, plynoucí z rodičovské odpovědnosti, na kterých byl spáchán trestný čin ohrožující život, zdraví, jejich lidskou důstojnost nebo jmění, nebo je podezření ze spáchání trestného činu, rejstřík podaných trestních oznámení ve věci nezletilých dětí, rejstřík předběžných opatření dle § 76a) a § 102 občanského soudního řádu, rejstřík dětí umístěných v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc.*
- *Podávání návrhů a podnětů k soudu, Policii ČR, státnímu zastupitelství a dalším orgánům na výchovná opatření, určení otcovství, trestní stíhání rodičů, a jiných osob, zbavení rodičovské zodpovědnosti, vyslovení nezájmu, prodloužení a zrušení ústavní výchovy, na nařízení umístění dítěte do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc.*
- *Podávání návrhů soudu na předběžné opatření dle § 76a) občanského soudního řádu*
- *Zajišťování administrativní stránky umístění dítěte do ústavní péče*
- *asistence soudu při výkonu rozhodnutí o předběžném opatření dle § 76a) občanského soudního řádu*
- *Podávání zpráv o poměrech dětí soudu, Policii ČR, státnímu zastupitelství a jiným organizacím*
- *zastoupení dětí při soudním řízení, notářském řízení a u orgánů činným v trestním řízení*
- *vydávání a dožádání zpráv od Policie ČR a státních zastupitelství pro potřeby trestního řízení*
- *podávání soudu pravidelné zprávy o provádění dohledu nad výchovou nezl. dětí*
- *vydávání rozhodnutí o napomenutí, omezení, dohledu a povinnosti podrobit se výchovnému programu v odborném zařízení*

- *Vydávání rozhodnutí, kterým rodičům ukládá povinnost využít pomoc odborného a poradenského zařízení, pokud rodiče nezajistili dítěti odbornou pomoc*
- *účastenství při přestupkovém řízení proti rodičům nezletilých dětí*
- *účastenství při výslechu nezletilých dětí na Policii ČR a při soudních řízeních*
- *účastenství při výchovných komisích ve školách*
- *Zajištění sociálně-právního poradenství v rodinách s dětmi*
- *zajištění ochrany týraných dětí a dětí poškozených trestnou činností*
- *Pravidelné sledování rodin a dětí, nad jejichž výchovou byl nařízen soudní dohled*
- *provádění sociálního šereň v rodinách s dětmi*
- *Spolupráce se školami, zdravotnickým zařízeními, pedagogicko-psychologickými poradnami a státními i nestátními organizacemi, které se zabývají sociálními činnostmi.*
- *prováděním vyhledávací činnosti v terénu, vyhledávání sociálně potřebných a zanedbaných dětí a dětí vhodných pro náhradní rodinnou péči*
- *Zajišťování náhradního ubytování rodinám s dětmi, které se ocitly v tíživé životní situaci*
- *Zajištění pobytu dětí v azylových a internátních zařízeních*
- *Pomoc sociálně potřebným rodinám při zajištění ozdravných pobytů dětí*
- *Zprostředkování sociální služby nestátních organizací rodinám a kontroluje průběh a výsledek této činnosti*
- *Vyšetřování poměrů žadatelů na základě upozornění nebo žádosti pracovníků z dávkových agend*
- *Navštěvování dětí v ústavních zařízeních za účelem sledování jejich vývoje a zájmu rodiny o tyto děti a pravidelné zhodnocování možnosti návratu dětí zpět do rodiny.*
- *úzká spolupráce se zařízeními, kde je vykonávána ústavní výchova*
- *práce s problémovou rodinou*

- *příprava podkladů pro zpracování statistických výkazů o výkonu sociálně-právní ochrany dětí*
- *Povinnost průběžně studovat právní předpisy, související s výkonem svěřené agendy a tyto předpisy řádné dodržovat.*
- *Zúčastňuje se služebních cest mimo pracoviště za účelem výkonu svěřené agendy, eventuelně dalšího vzdělávání*
- *povinnost průběžně se vzdělávat v oblasti svěřené agendy*
- *Zajištění pohotovostní služby pro výkon předběžného opatření dle § 76a) občanského soudního řádu*
- *přijímání oznámení zdravotnických zařízení, že matka po narození dítě opustila a zanechala ve zdravotnickém zařízení*
- *přijímání oznámení osob, které se souhlasem rodiče nebo jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte a bez rozhodnutí příslušného orgánu převezmou dítě do své péče, s úmyslem přijmout dítě do své trvalé péče.*
- *Poskytování rodiči i jiným osobám odpovědným za výchovu dítěte pomoc po umístění dítěte do zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, a dále zprostředkovává rodiči pomoc poradenského zařízení*
- *Posouzení, zda jsou dostatečně zajištěna práva dítěte a uspokojeny jeho základní potřeby, nebo zda je potřebné učinit další opatření směřující k ochraně dítěte*
- *Sledování vývoje dětí, které byly svěřeny do výchovy jiných fyzických osob než rodiče*
- *Vydávání písemného souhlasu k povolení dočasného pobytu u rodičů, popř. jiných fyzických osob dítěti, které je v ústavním zařízení umístěno na základě předběžného opatření nebo rozhodnutím soudu o nařízení ústavní výchovy*
- *žádání jiných úřadů o odborné posouzení fyzické osoby jiné než rodiče, u níž má dítě pobývat*
- *Vyjadřování se k prodloužení doby přerušení výkonu trestu odnětí svobody odsouzené ženě, je-li důvodem návštěva dítěte*

- *Povinnost činit nezbytná opatření směřující k ochraně dítěte, které nemá na území ČR povolen trvalý pobyt nebo není hlášeno k pobytu na území ČR po dobu nejméně 90 dnů a ocitlo-li se takové dítě bez jakékoli péče nebo jsou-li jeho život nebo příznivý vývoj vážně ohroženy a uvědomit o této skutečnosti zastupitelský úřad tátu, jehož je dítě občanem, má povinnost projednat s ním způsob spojení dítěte s rodiči nebo jinými osobami za dítě odpovědnými, informuje Úřad pro mezinárodně právní ochranu dětí*
- *Podávání žádostí o umístění dítěte v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc*
- *Sdělování, že se rodiči nebo osobě odpovědné za výchovu dítěte umožní nahlédnout do spisové dokumentace, rozhoduje o odmítnutí písemné žádosti rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dítěte o nahlédnutí do spisové dokumentace*
- *Projednávání správních deliktů – přestupky na úseku sociálně-právní ochrany dětí*
- *Zachování mlčenlivosti o zpracovávaných osobních údajích - viz. § 15 zákona č. 101/2000 Sb., v platném znění, § 57 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí*
- *Plnění úkolů podle pokynu vedoucí odboru a vedoucí oddělení a plnění ostatních nařízení a pokynů vedoucí oddělení a vedoucí odboru, které nejsou v rozporu s právními předpisy*
- *Plnění základních povinností úředníka stanovených v § 16 zákona č. 312/2002 Sb., v platném znění.²⁰*

---

²⁰ zdroj: personální oddělení, ÚMČ Praha 8

22. Cíl průzkumu

Cílem následujícího průzkumu je zjištění nejčastějších příčin problémů, které se při výkonu střídavé výchovy objevují, dále zjištění důvodu, proč je do střídavé výchovy rodičů svěřováno pouze nízké procento dětí, a také míru celkové informovanosti o výkonu střídavé výchovy v České republice. V neposlední řadě zamýšlí autor svým výzkumem zjistit, pro které typy rodičů je výkon střídavé výchovy ideální.

23. Pracovní hypotézy

Při výběru pracovních hypotéz bylo vycházeno z praktických zkušeností autora, nabytých dlouholetou prací na sociálním odboru a z výše popsaných teoretických východisek. Autor se pokusil definovat hypotézy, o kterých se domnívá, že budou následujícím průzkumem potvrzeny jako pravdivá zjištění.

1. Autor se domnívá, že hlavní příčinou obtíží při výkonu střídavé výchovy je problematická komunikace mezi rodiči a nevyřešené dlouhotrvající spory po rozvodu manželství.
2. Autor se domnívá, že především otcové používají institut střídavé výchovy zejména jako prostředek ke snížení částky výživného stanovené soudem v rámci vyživovací povinnosti vůči nezletilým dětem.
3. Autor se domnívá, že odborná veřejnost, angažující se v sociálně-právní ochraně dětí, nejčastěji zastává názor, že střídavá výchova není pro rodiče ani pro děti tím nejvhodnějším řešením porozvodové situace u nás.
4. Autor se domnívá, že vlivem nedostatečné informovanosti a osvěty v oblasti střídavé výchovy je tento způsob péče o dítě nedostatečný a obnáší proto značná rizika, která mohou vést až k ukončení této formy péče o dítě.

24. Použité metody, techniky a postupy

V rámci uskutečnění průzkumu, byly použity následující metody:

1. Pozorování – této metody bylo využito při každodenní praxi. Od zadání tématu diplomové práce soustředil autor pozornost zejména na rodiny, v jejichž případech se opakovaně zúčastnil soudních sporů a u kterých na žádost soudu prováděl sociální šetření.

2. Rozhovor – metoda, která byla využita k získání praktických poznatků a zkušeností od osob, které se profesně setkávají s popisovanou problematikou, a to z nejrůznějších hledisek. Rozhovory byly vedeny se soudcem a vedoucí oddělení sociálně právní ochrany dětí i s dalšími odbornými pracovníky.

3. Případové studie – vybrané skutečné příběhy rodin, u kterých probíhá střídavá výchova. Tyto podklady byly získány studiem spisových dokumentací na oddělení sociálně právní ochrany dětí.

Autor považuje uvedené techniky za adekvátní pro účely zjištění validních informací, se kterými bude možno dále pracovat a které povedou k závěrům, jež by ve svém důsledku pomohly rodinám uvažujícím o střídavé výchově dětí po rozvodu manželství.

25. Harmonogram postupu

Dle zadaných cílů a stanovených hypotéz se za pomoci teoretických východisek i vlastních zkušeností v oboru pokusil autor sestavit soubor, který bude zasahovat do všech frekventovaných oblastí, které se probíraného tématu dotýkají. Do průzkumu autor hodlá zahrnout samotné účastníky soudních řízení

včetně dětí. Průzkum musí nutně obsahovat i názory a zkušenosti odborníků, kteří k dané rodinné problematice vyjadřují a participují na jejím řešení. Zdrojem informací v této oblasti pro autora budou opět zejména případové studie, ale také rozhovory vedené s odborníky.

V popisu průzkumu autor nejprve zmapuje výsledky vlastního pozorování. Ze spisového materiálu oddělení sociálně-právní ochrany dětí vybere autor případy, které budou časově aktuální a budou zcela souviset s probíranou problematikou. Touto cestou získá autor bezpochyby dostatek poznatků, díky kterým bude moci formulovat adekvátní otázky v rozhovorech s odborníky, jež budou následovat. Získané informace autor dále porovná s teoretickými východisky, a to s ohledem na zadaný cíl a uvedené hypotézy. Z provedeného průzkumu vyvodí autor závěry, pomocí kterých ověří, zda se podařilo počáteční hypotézy potvrdit či vyvrátit. Na základě získaných informací a konečných výsledků se autor pokusí sestavit optimální doporučení, která by mohla být využita při aplikaci střídavé výchovy v praxi.

26. Charakteristika souboru

Do souboru byly z hlediska věkového kritéria zahrnuty osoby všech věkových kategorií. Celkem bylo do souboru zahrnuto 20 účastníků. Nejmladšímu účastníku průzkumu byly v době zkoumání čtyři roky, nejstaršímu potom více než 50 let. Takto široké věkové rozpětí účastníků průzkumu zaručuje komplexní pohled na danou problematiku z hlediska věku, protože všechny věkové kategorie se na nevyhovujících poměrech dítěte v rodině mohou podílet a zasahují do nich.

Do souboru jsou zahrnuty děti, které prožívají aktuální spor svých rodičů o jejich osobu a zahrnuje i samotné rodiče, kteří spor vedou. Je nutné, aby soubor zahrnoval také odborníky, kteří do rodinné situace v průběhu procesu řešení vstupují s různým postavením a posláním. Významným členem souboru z oblasti odborníků je dle autora například renomovaná soudkyně opatrovnických kauz, s mnohaletou praxí – JUDr. Hana Nová. Soubor dále

obsahuje názory vedoucí oddělení sociálně-právní ochrany dětí, paní Daniely Tomášové, která rovněž disponuje mnohaletou praxí v této problematice, stejně jako názory paní Zdenky Křížové, taktéž dlouholeté pracovnice zmíněného oddělení.

27. Pozorování

Šest měsíců byl autor v roli kolizního opatrovníka účasten soudních jednání, jejichž předmětem byl návrh rodičů na střídavou péči. Do předkládané práce autor nakonec vybral tři případy. Z toho jeden případ není dosud ukončen, neboť zde panuje konflikt mezi rodiči, kteří neustálým využíváním opravných prostředků a podáváním nových návrhů oddalují rozhodnutí ve věci samé. Autora zaujala obratnost, s níž se rodiče vlastní iniciativě na řešení sporu umějí vyhýbat – tu nemají finanční prostředky na zaplacení např. mediátora, jindy nemají důvěru k doporučenému zařízení nebo se prostě jen nejsou schopni dohodnout. V jiných případech se jeden z rodičů neshodne se svým protějškem na doporučeném zařízení – v jednom případě dokonce otec požadoval po sociální pracovníci, aby pro ně našla mediátora, který bude mít působiště přesně v polovině cesty mezi bydlišti obou rodičů, bude středního věku a bude to muž. Ve všech případech kontaktoval alespoň jeden z rodičů ve věci svého dítěte psychologa nebo psychiatra, a to ve snaze ovlivnit prostřednictvím lékařských posudků rozhodnutí soudu ve svůj prospěch. Všichni rodiče byli právně zastoupeni, což je stálo jistě více finančních prostředků, nežli mediační konzultace. Přesto však žádný z rodičů prokazatelně neprojevil zájem o spolupráci s odborníky v oblasti mediace a tento nezájem byl nejčastěji zdůvodněn nedůvěrou ve smysl mediační činnosti.

28. Rozhovor

Pojednávané téma autor diskutoval s řadou odborníků, kteří v rámci své každodenní praxe vstupují do života dětí a hledají řešení praktických obtíží, které se při aplikaci formy střídavé výchovy často vyskytují. V rámci těchto konzultací měl autor připravených několik základních otázek, přičemž vždy byla účastníkům rozhovoru k dispozici možnost pohovořit na dané téma samostatně a dle vlastního uvážení. Autora s ohledem na stanovené hypotézy průzkumu zajímaly zejména nejčastější problémy při střídavé výchově, dále míra informovanosti rodičů o této formě výchovy a v neposlední řadě také možné riziko neúčinnosti tohoto institutu. Pro účely předkládané práce autor po vlastní úvaze vybral tři rozhovory, a to s opatrovnickou soudkyní, která jako první v České republice rozsudek o střídavé výchově vynesla a o tuto problematiku se i nadále úzce zajímá; dále rozhovor s vedoucí oddělení sociálně-právní ochrany dětí a konečně rozhovor se sociální pracovnící, zabývající se mimo jiné střídavou výchovou na oddělení sociálně právní ochrany dětí.

- Rozhovor s opatrovnickou soudkyní Obvodního soudu pro Prahu 8 JUDr. Hanou Novou.

Jedná se o renomovanou soudkyni s mnohaletou soudní praxí v daném oboru. Podílí se aktivně na vytváření adekvátních právních norem v naší zemi, které se zabývají problematikou rodinného práva a nezletilých dětí. Své názory a praktické zkušenosti hojně publikuje. Má bohaté zkušenosti nejen z opatrovnického soudnictví v České republice, ale absolvovala i několik stáží mimo Českou republiku a tak je schopna kvalifikovaně porovnat průběh soudních řízení o děti v naší zemi a v zahraničí.

JUDr. Hana Nová v rozhovoru na dotazy uvedla, že zejména v posledním období se počet zájemců o institut střídavé výchovy značně rozrostl. Tato úprava poměrů je, zřejmě především z důvodu spravedlivějšího rozvrstvení kontaktu dítěte s každým z rodičů, obecně považována za pokrokovou a má proto budoucnost. Předpokladem pro úspěšný výkon střídavé výchovy je

dohoda o ní. Ovšem zejména v poslední době se paní JUDr. Hana Nová často ve své praxi setkává s návrhem otců na střídavou výchovu z domnělého důvodu snížení výživného, ze msty k druhému rodiči, apod. Takovéto motivy jsou pro soud v procesu rozhodování o výkonu střídavé výchovy naprosto irelevantní a paní JUDr. Hana Nová ze své praxe sama potvrzuje, že absentují-li v návrhu smysluplnější motivy sledující prospěch dítěte, návrh rodičů na střídavou výchovu zamítne. Paní soudkyně při rozhovoru uvedla, že ačkoliv již při přípravě nového zákona o rodině požadovala jako nutnou podmínkou pro výkon střídavé výchovy vzájemnou a oboustrannou dohodu rodičů, poslanci v Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky při čtení jejího návrhu zákona z něj tuto podmínku bez potřebného zdůvodnění vyřadili. Toto rozhodnutí poslanců paní JUDr. Hana Nová považuje za chybné.

Z rozhovoru s paní JUDr. Hanou Novou rovněž vyplývá, že nezbytnou podmínkou pro úspěšný výkon střídavé výchovy je nekonfliktní komunikace a kooperace obou rodičů. Je třeba, aby rodiče měli vyřešeny své problémy související s manželstvím a rodičovstvím a uměli spolu komunikovat, spolupracovat a podílet se aktivně a rovnocenným dílem na výchově svých dětí. Paní soudkyně na základě své soudcovské praxe uvedla, že ideální věkovou hranicí pro střídavou výchovu je z hlediska dítěte první stupeň základní školy, tedy přibližně od 6 let věku. Vše samozřejmě záleží na emocionální a sociální vyspělosti dítěte v tom kterém případě.

Při rozhodování o střídavé výchově je velmi důležitým a rozhodujícím podkladem pohovor s nezletilým.

Paní soudkyně se domnívá, že ohledně institutu střídavé výchovy panuje v české společnosti jen velmi nízká informovanost rodičů. Poukazuje na fakt, že zatímco rodiče, kteří byli shledáni vhodnými adepty náhradní rodinné péče, procházejí náročným školením, zájemci z řad rodičů o střídavou výchovu dítěte po rozvodu manželství, která je v některých případech náročnější, žádnou přípravu nepodstupují a nemají k dispozici ani dostatek potřebných informací.

Nejčastějším důvodem ukončení formy střídavé výchovy je zhoršení vztahů dítěte s některým z rodičů nebo odstěhování jednoho z rodičů do vzdáleného místa bydliště.

Za optimální délku pobytu dítěte u každého z rodičů považuje paní JUDr. Hana Nová období jednoho týdne s dělením na sudý a lichý.

Závěrem rozhovoru paní JUDr. Hana Nová uvedla, že pokud forma střídavé výchovy funguje tak jak má, jedná se jednoznačně o nejlepší možnost porozvodové úpravy poměrů k nezl. dětem.

- Rozhovor s vedoucí oddělení sociálně-právní ochrany dětí, paní Danielou Tomášovou

Paní Daniela Tomášová při rozhovoru uvedla, že na základě své mnohaleté praxe se zaváděním institutu střídavé péče nesouhlasí. Je přesvědčena, že rodiče by se v první řadě vůbec neměli rozvádět a naopak by se měli co nejvíce snažit za pomoci nejrůznějších institucí či organizací pracovat na zachování manželství a tudíž stabilního rodinného zázemí pro nezletilé děti. Paní Daniela Tomášová je rovněž přesvědčena, že dítěti rozhodně nesvědčí neustálé střídání zázemí, tj. neustálé cestování s kufrem a změna „dětského pokojíčku“. Souhlasí ovšem s názorem, že v případě, kdy střídavé péče funguje tak jak má, může být tato forma péče zejména ve starším věku dítěte vhodnou alternativou. Za podstatné kritérium při rozhodování o vhodnosti té které formy péče o dítě považuje paní Daniela Tomášová jedinečnost každého dítěte, odlišnost jeho povahy a míru adaptability na změny, výkyvy ve fungování rodičů a sdílení času společně s jejich novými partnery.

Za největší problém u střídavé výchovy považuje paní Daniela Tomášová zejména zranitelnost a křehkost vzájemné komunikace mezi rodiči. To je také jeden z nejčastějších důvodů ukončení péče o dítě ve formě střídavé výchovy. Ve své praxi se paní Daniela Tomášová také setkala s ukončením střídavé péče o dítě z důvodu, že otec nebyl schopen zabezpečit veškeré úkony, které zabezpečovala matka. Při následném jednání otec dítěte sám uznal, že na výkon střídavé výchovy prostě nemá.

Ideální věkový limit pro střídavou výchovu nelze dle paní Daniely Tomášové jednoznačně určit. Lze říci, že dítě před nástupem povinné školní docházky

nutně potřebuje jisté a stabilní zázemí. Tento předěl v životě dítěte je z pohledu nezletilého všestranně náročný, a dítě tudíž potřebuje funkční zázemí nejen na zvládnání nových úkolů, ale především na potřebnou aklimatizaci na nové prostředí a odlišný denní režim. Proto by mohl za ideální věk dítěte pro výkon střídavé výchovy být podle paní Daniely Tomášové považován a stanoven věk od 8 let výše. Neboť čím starší dítě je, tím se lépe aklimatizuje a vnímá rozsah změn, které se v rodině odehrávají.

Paní Daniela Tomášová se domnívá, že důvodem ospravedlňujícím formu střídavé výchovy o dítě je zejména úsilí o uplatňování rovnocenných práv rodičů. Významný nárůst počtu žádostí ze strany rodičů o svěřeni dítěte do střídavé výchovy spatřuje paní Daniela Tomášová ve skutečnosti, že zejména otcové chtějí – oproti běžné praxi, v níž dosud bylo dítě svěřováno v drtivé většině případů do péče matek - participovat na výchově dítěte rovným dílem. Tento požadavek otců je umocněn jejich pocitem ochuzení v oblasti práv vůči dítěti při svěřeni nezletilého do výlučné péče matky. Za ideální interval pro výkon střídavé výchovy dítěte u každého z rodičů považuje paní Daniela Tomášová období 14 dnů.

Podnětným názorem paní Daniely Tomášové je, že v případě aplikace institutu střídavé výchovy v „českých“ podmínkách je dítě nuceno pravidelně se stěhovat do obydlí každého z rodičů a stává se z něj tzv. „dítě s kufříkem“, což negativně působí na jeho vědomí „domova“, tedy trvalého, stabilního zázemí, ve kterém by mělo vždy a za každých podmínek potřebné útočiště. Z toho důvodu je paní Daniela Tomášová přesvědčena, že střídavá výchova neposkytuje dětem příkladný vzor rodinného zázemí do života. Řešením tohoto problému by podle paní Daniely Tomášové mohl být stav, při němž by dítě zůstávalo ve stále stejném prostředí a tím, kdo by za dítětem docházel, by byli naopak rodiče. Hlavní překážkou realizace tohoto způsobu řešení je absence potřebných podmínek a jistě i zájem rodičů.

Za hlavní důvod ukončení střídavé výchovy dítěte považuje paní Daniela Tomášová vedle špatné komunikace rovněž navazování nových vztahů, kdy noví partneři rodičů odmítají sdílení dítěte z partnerova předchozího manželství

v takovém rozsahu, jak je soudem stanoveno. Také pro dítě může být tato změna traumatizující.

Paní Daniela Tomášová se domnívá, že informovanost veřejnosti v oblasti střídavé výchovy je dostatečná. Problém vidí spíše v chování rodičů, kteří si neuvědomují, jak je střídavé péče náročná na vzájemnou spolupráci a koordinaci.

- Rozhovor se sociální pracovnící, oddělení sociálně-právní ochrany dětí, paní Zdenkou Křížovou, která se specializuje na výkon střídavé výchovy

Paní Zdenka Křížová uvedla, že se střídavou výchovou u nezletilých dětí souhlasí. Tato úprava dle jejího názoru jednak poskytuje rodičům prostor se rovným dílem podílet na výchově svých dětí a další výhodou je, že dítě je neustále v kontaktu s oběma rodiči. i přes tyto výhody je však skutečností, že pouze nepatrné množství rodičů je opravdu schopno střídavou výchovu řádně vykonávat, tak aby byla pro dítě tím nejvhodnějším řešením.

Prvním úspěšným předpokladem bezproblémového výkonu střídavé výchovy je plynulá komunikace mezi rodiči a vyřešené problémy související s rozvodem manželství a s uspořádáním potřebných záležitostí. Komunikace mezi bývalými manželi by měla probíhat bez nutnosti zásahu dalších institucí či organizací. Paní Zdenka Křížová v této souvislosti zmínila pana PhDr. Jeronýma Klimeše, který ve svých přednáškách s nadsázkou uvádí, že „pokud je spisová dokumentace rodiny tlustá jeden centimetr a více, pak tito rodiče nejsou schopni řádného výkonu střídavé výchovy“. Jinými slovy, panuje-li mezi rodiči shoda, proběhne pouze ze strany instituce pouze sociální šetření v rodině a soudní řízení, a tím zásahy do střídavé výchovy končí. v takovém případě hovoříme o ideálním řešení porozvodové situace. Četněji se však v praxi vyskytují případy, že se rodiče nejsou schopni a ochotni dohodnout a vzniklé konflikty poté zaznamenává a řeší orgán sociálně-právní ochrany dětí. Z toho vyplývá, že tito rodiče nejsou vhodnými kandidáty pro institut střídavé výchovy a otázka výchovy dětí musí být řešena jinými způsoby.

Ideální období pro výkon střídavé výchovy je dle názoru paní Zdenky Křížové hranice počátku školní docházky, tj. mezi 7. – 8. rokem věku dítěte.

Dle zkušeností paní Zdenky Křížové je nejčastějším motivem podání návrhu na střídavou výchovu zejména úsilí otců o snížení výživného nebo o dosažení spravedlivé dělby výchovného působení na dítě po rozvodu manželství. Z uvedeného vyplývá, že institut střídavé výchovy je motivován spíše osobními pohnutkami rodičů než skutečnými zájmy dítěte. A právě ke změně tohoto stavu by měla posloužit potřebná osvěta prostřednictvím psychologického a sociálně-právního poradenství, kterého je stále nedostatek.

29. Kazuistika I.

Rodina F. je v evidenci sociálního odboru, oddělení sociálně-právní ochrany dětí od měsíce května 2013 z důvodu podání návrhu soudu ve věci úpravy výchovy a výživy do a po rozvodu manželství rodičů. Rodiče ve svém návrhu uvedli, že jejich manželství bylo uzavřeno dne 31. 5. 2007. U obou rodičů se jedná o první manželství, ze kterého se narodil nezletilý H., nar. 2007. Oba rodiče jsou české národnosti s trvalým pobytem na území městské části Praha 8. Současně s tímto návrhem podali návrh na rozvod manželství, neboť jsou přesvědčeni, že jejich manželství je již pouze formálním svazkem a žádný z rodičů nemá zájem na jeho dalším trvání.

Vzhledem k tomu, že před rozhodnutím o rozvodu manželství musí rodiče upravit poměry ke svému synovi, dospěli po zvážení všech skutečností rodiče nezletilého H. k tomu, že bude především v jeho zájmu, aby byl H. svěřen do střídavé výchovy obou rodičů. Oba rodiče se ve svém vyjádření shodli, že vzhledem k jejich vzájemnému dobrému vztahu, jenž není příliš poznamenán skutečností rozvodu jejich manželství, jsou oba rodiče schopni zajistit nezl. H. vhodné zázemí. Nezl. H. má k matce i otci dobrý citový vztah. Rodiče nezl. H. dále ve svém návrhu uvádí, že střídavá výchova rodičů k nezl. H. probíhá již fakticky po dobu dvou let.

Oba rodiče se domnívají, že vzhledem k dostatečnému finančnímu zajištění každého z nich jsou schopní plnit svou vyživovací povinnost tak, že nebudou vznikat komplikace a spory o výživné. Čistý příjem otce činí 40 000 Kč, čistý příjem matky činí 25 000 Kč. Oba rodiče mají k dispozici prostorný byt, kde má nezletilý k dispozici své potřebné zázemí.

Nezl. H. v době úpravy poměrů navštěvuje Mateřskou školu Krynická, Praha 8. Má běžné nároky a zájmy, které jsou pro děti jeho věku typické. Zdravotní stav nezletilého není nijak problematický.

Rodiče v petitu svého návrhu uvádí, že chtějí schválit dohodu rodičů tak, že nezl. H. se po dobu před a po rozvodu manželství svěřuje do střídavé výchovy obou rodičů, s tím, že v každém lichém týdnu v kalendářním roce bude ve výchově otce a v každém sudém týdnu kalendářního roku bude ve výchově matky. K předání bude docházet vždy v pondělí v 8:30 hod před školním zařízením.

Na základě žádosti soudu o provedení sociálního šetření k návrhu rodičů bylo provedeno sociální šetření v domácnosti matky a poté v domácnosti otce.

Sociálním šetřením bylo zjištěno, že matka spolu se synem obývají družstevní byt o velikosti 3+1, který je ve společném vlastnictví rodičů. Matka s otcem nevedou společnou domácnost přibližně 2 roky. Ze společného bydliště se odstěhoval otec nezletilého. Ten nyní žije v pronajatém bytě nedaleko. Matka při šetření uvedla, že v bytě otce byla a že nezl. H. má v domácnosti u otce vše řádně zajištěno. Matka hradí náklady spojené s užíváním bytu ve výši 6 200 Kč. Byt je velmi vkusně a moderně zařízen. Nezletilý H. má v bytě matky vlastní pokoj s palandou, na které nezl. H. spí. Prostor pod ní využívá pro hraní. Nezl. H. je velmi spontánní a komunikativní dítě. Matka je zaměstnána formou OSVČ jako lektorka angličtiny. Nemá pevnou pracovní dobu a vyučuje cca 30 hodin týdně. Otec nezl. H. pracuje jako IT programátor, rovněž ve formě OSVČ.

Veškeré náklady za školku hradí otec nezletilého, matka se domnívá, že je to ve výši cca 1 300 Kč měsíčně. Nezl. H. v rámci školky docházel na plavání, které otec hradil ve výši 1 800 Kč za půl roku. Matka sdělila, že synovi zakupuje ošacení, které po dohodě otec proplácí. Nezl. H. dochází 2x týdně do klubu SKJ, kde se věnuje hře softball. Otec hradí za tuto zájmovou aktivitu částku 3

500 Kč ročně. Vybavení hradili rodiče společně. Pokud se týká sportovního vybavení jako je kolo, in-line brusle apod. pořizovali rodiče vše společně a sportovní vybavení si pro syna předávají. Zdravotní stav nezl. H. je dobrý.

Matka dále uvedla, že je nezl. H. v kontaktu s oběma prarodiči. Jedni žijí na Moravě a druzí v Liberci.

Z výpovědi matky je zřejmé, že dohoda s otcem funguje, v této podobě přetrvává již dva roky a je rovněž přesvědčena, že prospívá i jejich synovi.

Sociálním šetřením u otce bylo zjištěno, že otec bydlí v bytě o velikosti garsoniéry, kde náklady spojené s užíváním bytu činí 10 000 Kč měsíčně. Dále veškeré vyjádření matky potvrdil.

Veškeré zjištěné skutečnosti, uvedené shora, byly zaslány k Obvodnímu soudu pro Prahu 8, který si je vyžádal. Ve svém písemném vyjádření oddělení sociálně-právní ochrany dětí uvedlo, že nemají proti návrhu rodičů výtek a rovněž navrhuje dohodu rodičů schválit.

Po doručení veškerých podkladů, které si soud vyžádal, nařídil ve věci ústní jednání. Ústního jednání se účastnili oba rodiče s tím, že matku v řízení zastupoval právník. Otec právního zástupce neměl. Soudní jednání začalo výslechem matky, dle § 131 o.s.ř. ve kterém opět uvedla veškeré skutečnosti, které jsou uvedeny v jejich společném návrhu a které byly doplněny o sociální šetření.

Dále byl předvolán k výslechu otec dle stejné právní normy. K výpovědi manželky se v plné míře připojil. Rovněž potvrdil své příjmy a výdaje, jak jsou uvedeny v návrhu. Poté byl výslech ukončen.

Následný postup spočíval ve čtení listin, a to zpráva z Městské části Praha 8 o prošetření poměrů nezletilého a daňové přiznání otce i matky za rok 2012. Poté rodiče uzavírají dohodu o výkonu rodičovské zodpovědnosti k nezletilému, jejíž přesné znění je uvedeno v příloze k protokolu o jednání. Opatrovník nezletilého se k této dohodě rodičů připojuje.

Po přerušení řízení předsedkyně senátu vyhláší rozsudek jménem republiky, ve kterém je uvedeno, že soud schvaluje dohodu rodičů tohoto znění:

„Nezl. H. se svěřuje do střídavé výchovy rodičů, která bude probíhat tak, že v každém lichém kalendářním týdnu se nezletilý svěřuje do výchovy otce a v každém sudém kalendářním týdnu se svěřuje do výchovy matky. Dnem předání je pondělí v 8:30 hod. ve školním zařízení, do kterého bude nezletilý docházet.

Matka se zavazuje přispívat na výživu nezl. H. částkou 4 000 Kč měsíčně, splatnou vždy do každého 15. dne v měsíci předem, k rukám otce, s účinností od 1. 5. 2011. Dluh na výživném nevznikl.

Otec se zavazuje přispívat na výživu nezl. H. částkou 4 000 Kč měsíčně, splatnou vždy do každého 15. dne v měsíci předem, k rukám matky, s účinností od 1. 5. 2011. Dluh na výživném nevznikl.

Soud tento rozsudek odůvodnil tak, že rodiče uzavřeli dohodu o výkonu rodičovské zodpovědnosti k synovi. Soud přezkoumal, zda odpovídá zájmům nezletilého i ustanovením zákona o rodině (ustanovení § 26, § 50 a § 85 odst. 2). Nezletilý H. byl svěřen do střídavé výchovy rodičů, protože se jednalo o jejich shodnou vůli. Střídavá výchova již delší dobu probíhá a v rodině se osvědčila. K tomuto výchovnému uspořádání nevznesl žádné výhrady ani opatrovník nezletilého. Dohodnutá výše výživného odpovídá jak odůvodněným potřebám nezletilého, tak možnostem a schopnostem obou rodičů.

Od vydání tohoto rozsudku se již rodiče na oddělení sociálně-právní ochrany dětí nedostavili ani oddělení nijak nekontaktovali.

30. Kazuistika II.

Rodina je v evidenci sociálního odboru, oddělení sociálně-právní ochrany dětí od října 2010, kdy byl podán návrh soudu z důvodu úpravy poměrů k nezletilým dětem.

Ve svém návrhu na schválení dohody o úpravě poměrů k nezletilým dětem pro dobu do a po rozvodu manželství rodiče uvádějí, že jejich manželství bylo

uzavřeno dne 20. 9. 2003. U obou navrhovatelů se jedná o první manželství, ze kterého se v červnu 2007 narodil syn J. Z. a v měsíci červenci 2009 dcera E. Z. Současně s žádostí o úpravu poměrů podali rodiče žádost o rozvod manželství. Oba nezletilí navštěvují školku na Praze 8, kde mají také řadu mimoškolních aktivit. Zdravotní stav obou nezletilých je dobrý. Oba navrhovatelé jsou vysokoškolsky vzděláni v oboru práva. Otec má čistý měsíční příjem 90 000 Kč a matka pobírá jako soukromá advokátka 25 000 Kč čistého měsíčně. Nikdo z rodičů nemá žádné další vyživovací povinnosti.

I přes manželské neshody se manželé za účelem výchovy nezletilých dětí pravidelně stýkají a jsou schopni plnit své rodičovské povinnosti a dohodnout se na výchově a výživě svých nezletilých dětí.

V souvislosti s rozvodem manželství se navrhovatelé dohodli také na úpravě výchovy a výživy tak, že v lichém kalendářním týdnu od předchozí neděle od 19:00 hod do následující neděle 19:00 hod budou nezletilí ve výchově matky a v sudém kalendářním týdnu od předchozí neděle od 19:00 hod budou nezletilí ve výchově otce. Vzhledem k podstatně rozdílným poměrům se navrhovatelé dohodli na vyživovací povinnosti k nezletilým tak, že otec je povinen přispívat na výživu nezl. J. částkou 16 000 Kč měsíčně a na nezl. E. částkou 14 000 Kč měsíčně k rukám matky. Matka je povinna přispívat na nezl. J. částkou 3 000 Kč měsíčně a nezl. E. částkou 2 000 Kč k rukám otce.

Z důvodu žádosti soudu o prošetření poměrů před ústním jednáním u soudu, byli pozváni oba rodiče na oddělení sociálně-právní ochrany dětí. Následně se oba rodiče dostavili osobně na oddělení sociálně-právní ochrany dětí. Při jednání uvedli, že matka bydlí na sousední Praze 7 s přítelem, panem T. M. v bytě o velikosti 4+1. Otec bydlí v rodinném domě na Praze 8 také s přítelkyní S. P.

Matka uvedla, že její partner má z předchozího manželství 2 děti, se kterými se vídá o víkendu, 1x za 14 dnů. Oba rodiče shodně uvedli, že dětem jejich protějšky nevadí a že mají spolu navzájem dobré vztahy. Střídavou výchovu praktikují od května roku 2013 a mají za to, že to dětem vyhovuje a jsou spokojené. Také společné výdaje dětí hradí rodiče vždy společně, rovným dílem.

Při sociálním šetření nebyly v bytě každého z rodičů shledány žádné nedostatky. V obou bytech měli sourozenci k dispozici svůj společný pokoj.

Při soudním jednání matka uvedla, že střídavý režim dětí rodiče striktně dodržují jen o víkendech. v průběhu týdne je to spíše o domluvě, dle potřeb dětí. Na dotaz soudu, jak na tuto situaci reagují děti, matka uvedla, že jsou dosud malé, a neví, jak tomu bude v budoucnu, ale nyní žádné vážné problémy nevnikají. Dojezdová vzdálenost do školy z místa faktického bydliště matky je cca 10 min.

Otec s výpovědí matky souhlasí v plném rozsahu. Dále doplňuje, že jeho pracovní povinnosti nejsou pevně rozvrženy, ale může si je přizpůsobit tak, aby v době, kdy má děti u sebe, se jim mohl plně věnovat.

Na základě provedeného sociálního šetření, výslechů rodičů a čtení listin soud vydal rozsudek jménem republiky, ve kterém je uvedeno, že soud schvaluje dohodu rodičů tohoto znění:

„Nezl. J. a nezl. E. se svěřují do střídavé výchovy rodičů, která bude probíhat tak, že v každém lichém kalendářním týdnu se nezletilí svěřují do výchovy matky a v každém sudém kalendářním týdnu se nezletilí svěřují do výchovy otce. Dnem předání dětí druhému z rodičů je pondělí v 19:00 hod.

Matka se zavazuje přispívat na výživu nezl. J. a nezl. E. částkou 4 000 Kč měsíčně, splatnou vždy do každého 15. dne v měsíci předem, k rukám otce, s účinností od 1. 5. 2011. Dluh na výživném nevznikl.

Otec se zavazuje přispívat na výživu nezl. J. a nezl. H. částkou 4 000 Kč měsíčně, splatnou vždy do každého 15. dne v měsíci předem, k rukám matky, s účinností od 1. 5. 2011. Dluh na výživném nevznikl.

Soud tento rozsudek odůvodnil tak, že rodiče uzavřeli dohodu o výkonu rodičovské zodpovědnosti k oběma dětem. Soud přezkoumal, zda odpovídá zájmům nezletilých i ustanovením zákona o rodině (ustanovení § 26, § 50 a § 85 odst. 2). Nezletilí byli svěřeni do střídavé výchovy rodičů, když se jednalo

o jejich shodnou vůli, střídatá výchova již delší dobu probíhá a v rodině se osvědčila. K tomuto výchovnému uspořádání nevznikl žádný výhrady ani opatrovník nezletilého. Dohodnuté výživné odpovídá jak odůvodněným potřebám nezletilých, tak možnostem a schopnostem obou rodičů.

Od vydání tohoto rozsudku se již rodiče na oddělení sociálně-právní ochrany dětí nedostavili ani oddělení nijak nekontaktovali.

Výše uvedené kasuistiky jsou ukázkou standardního průběhu střídaté výchovy u nezletilých dětí. Ovšem u obou se jedná o relativně krátký průběh.

31. Kazuistika III.

Rodina byla přijata do evidence oddělení sociálně-právní ochrany dětí dne 19. 12. 2007. z manželství rodičů se narodila nezl. T, nar. 22. 5. 1999. Rodiče dříve bydleli v Praze 4. Po 8 letech trvání manželství se matka s dcerou z důvodu rozpadu manželství přestěhovala na Prahu 8 ke svým rodičům. Oba manželé jsou vysokoškolsky vzdělaní.

Důvodem přijetí do evidence byla stížnost otce, který osobně na oddělení sociálně-právní ochrany dětí (SPOD) uvedl, že mu matka brání ve styku s nezl. T. v době vánočních svátků. Ve svém vyjádření uvedl, že by s dcerou chtěl být dne 25. 12. 2007, což mu matka nedovolila a nabídla náhradní termín dne 27. 12. 2007. k tomu dále uvedla, že otec je v pracovní neschopnosti a je nemocný s páteří, tudíž si nepřejde, z obav o bezpečí dcery, aby odjížděla mimo Prahu. Na základě tohoto oznámení sociální pracovníce otci sdělila, že se případem bude zabývat s tím, že v nejbližší době pozve na oddělení SPOD matku nezl. T. a bude s ní vzniklý problém řešit.

Současně v měsíci prosinci 2007 matka podala k Obvodnímu soudu pro Prahu 8 návrh na úpravu výchovy a výživy pro dobu před a po rozvodu manželství. Svůj návrh odůvodňovala tím, že jejich manželství je dlouhodobě v krizi. Dále uvedla, že společnou domácnost opustila také z důvodu obav o své psychické

a fyzické zdraví. Před podáním návrhu se matka s otcem snažili rozumně dohodnout, avšak ani za účasti právních zástupců rodičů se to nepodařilo.

K poměrům otce matka uvedla, že je soukromý podnikatel – provozuje auto půjčovnu a penzion. Na obou živnostech spolu s manželem spolupracovala, tudíž má přehled o veškerých příjmech a výdajích. Z celkových kalkulací vypočítala, že penzion při průměrném zaplnění vydělá 130 000 Kč měsíčně čistého a auto půjčovna vydělá přibližně 20 000 Kč měsíčně čistého.

Matka je zaměstnána v soukromé firmě jako asistentka, kde si na zkrácený úvazek vydělá cca 10 000 Kč měsíčně čistého. Nicméně ve vyjádření uvedla, že s ní zaměstnavatel plánuje ukončit pracovní poměr ve zkušební době.

Nezl. T. chodí do 3. třídy základní školy. Věnuje se vrcholově gymnastice, která měsíčně stojí 4 000 Kč. Dále chodí na flétnu a na angličtinu, která stojí 2 000 Kč měsíčně. Ostatní výdaje jsou běžné přímo úměrně jejímu věku. Celkem náklady na svou dceru matka odhadla na 30 000 Kč měsíčně.

Na základě výše uvedených skutečností matka navrhuje, aby soud vydal tento rozsudek: nezl. T. se po dobu před a po rozvodu manželství svěřuje do výchovy a výživy matce. Otec je povinen přispívat měsíčně částkou 25 000 Kč k rukám matky. Nedoplatek výživného zjištěný ke dni vyhlášení rozsudku je otec povinen uhradit do jednoho měsíce.

Na základě stížnosti otce se dne 14. 1. 2008 osobně na oddělení SPOD dostavila matka. Byla seznámena s protokolem sepsaným s otcem. K tomu učinila vyjádření, že po opakovaných konfliktech byla nucena opustit společnou domácnost, ale rozhodně nebrání ve styku otce a dcery. Pouze v době vánočních svátků byla dcera nemocná a lékařka jí nedoporučila měnit pobyt. Tudíž matka dceru odmítla poslat k otci. Dále uvedla, že ihned po uzdravení dcery s ní otec strávil víkend.

Ve zprávě oddělení SPOD pro soudní řízení ve věci úpravy výchovy a výživy bylo mimo jiné uvedeno, že nezl. T. má k otci pěkný vztah, má ho ráda a na návštěvy k němu chodí bez problémů. Potíže však činí komunikace mezi rodiči a jejich dohoda na termínech setkávání. Dále ve zprávě OSPOD uvádí, že matka má v současné době podmínky pro svěření dcery do své péče a ani

otec neměl k samotné péči matky o nezletilou připomínky. OSPOD proto navrhuje, aby nezl. T. byla svěřena do péče matky a otci aby bylo stanoveno přiměřené výživné. Ohledně styku nezletilé s otcem byli oba rodiče poučeni o dalším postupu, včetně možnosti podat k soudu návrh na stanovení termínu setkávání nezletilé s otcem.

Dne 23. 1. 2008 proběhlo první ústní jednání před soudem. Na začátku jednotlivých výslechů právní zástupkyně otce uvedla, že otec poukazuje na to, že se právní zástupci obou rodičů již sešli a společně s rodiči jednali o společné dohodě, k té však nedošlo. Otec žádá, aby nezl. T. byla svěřena do střídavé výchovy obou rodičů a za této situace výživné stanoveno částkou 10 000 Kč a to tak, že 6 000 Kč by bylo poukazováno k rukám matky a 4 000 Kč by byly hrazeny za gymnastiku.

Při výslechu matka dále uvedla, že se od otce odstěhovala v době, kdy byl na dovolené. K dotazu soudu ohledně výdajů týkajících se dcery uváděla podstatně nižší částky, než uváděla ve svém návrhu.

Další den se osobně dostavila na OSPOD matka s tím, že by chtěla doplnit své vyjádření, které uváděla při soudním jednání. Mimo jiné uvedla, že s návrhem otce na střídavou péči rozhodně nesouhlasí. Toto tvrzení odůvodňovala převážnou péčí o dceru od narození až dosud. Dále se matka domnívá, že by pro dceru časté dojíždění bylo ztrátou volného času. Navíc se rodiče nebyli schopni domluvit o představě řádné výchovy ani v době společného soužití.

Při dalším ústním jednání před Obvodním soudem pro Prahu 8 ze dne 30. 1. 2008 podala matka soudu své další vyjádření spolu s návrhem na úpravu styku dcery s otcem. Nato otec předává soudu návrh na vydání předběžného opatření, týkající se úpravy styku s dcerou.

Při výslechu otec uvedl, že své dceři je schopen zajistit zázemí přiměřené jejím potřebám. Dále uvedl, že je ochoten akceptovat dohodu soudce, jakkoli byl pro střídavou výchovu. Je zaměstnán doma, tudíž si pracovní dobu může přizpůsobit svým potřebám. Co se týče příjmů, otec uvedl, že penzion již nevlastní. Zato si nově pořídil část domu, který pronajímá. Také auto půjčovnu již neprovozuje. Z půjčovny vlastní jen Škodu Fabii, kterou navíc splácí částkou

8 000 Kč měsíčně. Dále uvedl, že má další vyživovací povinnost vůči nezl. L, nar. 8. 3. 1989.

Na základě zjištěných skutečností vydal Obvodní soud pro Prahu 8 rozsudek, ve kterém uvádí, že nezl. T. se pro dobu před i po rozvodu manželství svěruje do péče matky. Otec je povinen přispívat na výživu částkou 10 000 Kč měsíčně k rukám matky. Dluh na výživném nevznikl. Dále usnesením téhož soudu návrh otce na vydání předběžného opatření soud zamítl.

Po ukončení soudního řízení se opakovaně na oddělení SPOD dostavovala matka a stěžovala si na otce a probíhající styk s nezletilou. Do protokolu o jednání s matkou sociální pracovnice uvedla: „Otcí bylo telefonicky vysvětleno, že na něj apelujeme – stejně jako na matku, že podobné chování poškozuje nezletilou a pokud by rodiče měli respektovat nějaká práva – měla by je zajímat práva zejména dcery – takovým rodičovským konfliktem a vyřizováním si účtů, že si dceru budou navzájem unášet ji vážně poškozuje. Dále sociální pracovnice do protokolu uvedla, že telefonického hovoru s otcem byla přítomna také jeho dcera. Na tuto skutečnosti sociální pracovnice důrazně upozornila sdělením, aby veškeré záležitosti byly řešeny mimo přítomnost nezletilé.

V měsíci březnu 2008 se sociální pracovnice obrátila na základní školu, kam nezl. T. chodí s dotazem o informace, týkající se péče rodičů o nezletilou a také na případné změny v chování a učení. Třídní učitelka ve svém dopise uvedla, že matka se o docházku a přípravu do školy řádně starala. Nezl. T. nemá žádné výchovné problémy. Ovšem dále v dopise popisuje incident s otcem, který vznikl před odjezdem na lyžařský kurz, na který otec nechtěl, aby jeho dcera jela. Místo toho nabídl lyžování v Alpách. Nakonec otec od svého požadavku ustoupil, ale tato hádka měla velmi nepříjemný dopad na dceru. Také otec vulgárně napadl školní vychovatelku v družině v přítomnosti dcery. Z těchto důvodů třídní učitelka uvedla, že by se měl otec v přítomnosti dcery ovládat a zlepšit komunikaci s matkou.

Mezi tím matka podala odvolání k rozsudku o úpravu výchovy a výživy s tím, že žádala o změnu styku s otcem a zvýšení vyživovací povinnosti z částky 10 000

Kč na částku 15 000 Kč. Také otec podal odvolání s tím, že žádá o střídavou výchovu.

Městský soud v Praze rozsudek I. stupně potvrdil.

V průběhu roku 2008 a 2009 docházelo k nejrůznějším roztržkám a útokům, které byly vedeny přes oddělení SPOD. Do útoků byli nově zapojeni také prarodiče nezletilé, z matčiny strany, neboť u nich matka s dcerou bydlela. K neustálým problémům sociální pracovnice oddělení SPOD napsala dopis, který současně rozeslala oběma rodičům, viz. příloha "A".

Situace v rodině se i přes tento dopis nezlepšila. v průběhu dalších měsíců i nadále přetrvávaly konflikty zejména s předáváním dětí při styku a s komunikací mezi rodiči. Oba rodiče v důsledku neutichajících sporů podali soudu návrh na úpravu styku. Toto soudní řízení se neustále prodlužovalo dalšími návrhy a doplněními až soud vydal usnesení o vytvoření znaleckého posudku, ve kterém žádá znalce z oboru psychiatrie – dětská klinická psychologie k zodpovězení následujících otázek: Jaký je vztah mezi dcerou a otcem a vztah mezi dcerou a matkou, jaký je psychický stav rodičů a nezletilé a jaké by byly důsledky pro nezletilou v případě ukončení vrcholových sportovních aktivit. Po vyšetření soudní znalec ve svém posudku uvedl, že ani mezi matkou a dcerou ani mezi otcem a dcerou nejsou žádné problémy. Oba rodiče mají k dceři dobrý vztah. Otec je více dominantní, matka je spíše sociabilní a daleko více citová. Ke sportovním aktivitám se znalkyně vyjádřila tak, že snížení sportovních aktivit nezletilé by pro její psychiku neznamenal žádné problémy. Ovšem výrazné omezení sportovních aktivit by naopak nebylo vůbec vhodné a mohlo by tím dojít k určitému poškození.

Na základě tohoto znaleckého posudku a výpovědích rodičů soud zamítl jakékoli změny úprav styku rodičů s nezletilou.

Jak je patrné z rozsáhlosti spisové dokumentace nezl. T., problémy v komunikaci při styku se nijak nezlepšily ani za pomoci mediátora, kterého navštívili pouze jednou. Z tohoto důvodu byl v měsíci lednu roku 2011 rozhodnutím ÚMČ Praha 8, oddělení SPOD, rodičům uložena povinnost spolupracovat s odborným zařízením. Tato spolupráce byla při úvodní

konzultaci ukončena z důvodu odmítnutí otce podepsat nezávaznou smlouvu o poskytnutí mediace, která je nutnou podmínkou pro zahájení pomoci.

Rovněž v lednu roku 2011 otec opět podal návrh k soudu na změnu výchovy vůči nezl. T. a to formou střídavé výchovy. Návrh odůvodňuje tím, že v případě střídavé výchovy by se předešlo velké řadě nedorozumění a konfliktních situací. v průběhu soudního jednání byla vyslechnuta také nezl. T. Ta u soudu sdělila, že s oběma rodiči vychází dobře a v rámci možností si plní své povinnosti. Při pohovoru nebyly shledány žádné negativní skutečnosti, které by bránily výkonu střídavé výchovy.

Na základě nově zjištěných skutečností soud dne 28. 2. 2011 vydal rozsudek, kterým se nezl. T. svěruje do střídavé výchovy obou rodičů. Termín předání nezl. T. je stanoven na neděli 18 hod. Otci je stanoveno výživné ve výši 7 000 Kč a matce je stanoveno výživné ve výši 1 000 Kč.

Soud ve svém odůvodnění mimo jiné uvedl, že vzhledem k intenzivní spolupráci orgánu sociálně-právní ochrany dětí s rodinou, lze předpokládat, že pokud toto rozhodnutí nabude právní moci a střídavá výchova bude realizována, bude intenzivně ze strany sociálních orgánů sledována. To byl jediný důvod, proč soud nenařídil soudní dohled. i na tento rozsudek matka podala odvolání s tím, že se domnívá, že soud významně přihlédl k přání nezletilé a dále nezjišťoval, do jaké míry byla nezletilá před soudním výsledkem manipulována ze strany otce.

Po půl roce stejných problémů, sociální pracovníci navštívili nezl. T. přímo ve škole. Dotazovali se na chování rodičů a atmosféru v domácnosti. Nezl. T. uvedla, že má oba rodiče ráda a cítí se s oběma dobře. Ovšem hlavně v době předávání se k sobě rodiče vůbec nechovají hezky. I když se osobně potkají, tak si nevymění ani pohledy. Nezl. T. sociální pracovníci sdělily, že u soudního jednání bude i nadále prosazovat její přání – střídavou výchovu. Dále uvedli, že by bylo dobré říci matce, že jí má také ráda a že neodchází od ní k tátovi, ale že chce být s oběma rodiči stejně. Nezl. T. při hovoru kývala, se slzami v očích potvrzovala, že v napjaté rodinné atmosféře si to někdy s mámou opravdu nestačí říct, ale má ji ráda a chce mít pouze oba rodiče stejně.

V měsíci listopadu roku 2011 Městský soud v Praze potvrdil rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 8 ve věci střídavé výchovy.

Situace v rodině se nijak nezlepšila. Až do současné doby je ve spisové dokumentaci mnoho návrhů na změnu výchovy a výživy, snížení či zvýšení výživného a nespočet hlavně e-mailových vyjádření obou rodičů. Situace na počátku roku 2013 vyvrcholila stížností matky na sociální odbor a na konkrétní sociální pracovníci.

Rozsáhlá spisová dokumentace končí vyjádřením třídní učitelky ze základní školy, která uvádí, že u nezl. T. došlo k výraznému zhoršení prospěchu. Neplní si své studijní povinnosti a chodí pozdě do školy a to vše v důsledku špatné koordinace obou rodičů. Z tohoto důvodu apeluje na oddělení SPOD o nápravu. Současně z bezproblémového chování žákyně musela základní škola učinit několik výchovných opatření a to čtyři napomenutí a jedna důtka třídního učitele. Důvodem byl závažný podvod se sešitem v matematice (podpis rodiče), pozdní příchody a neplnění si studijních povinností.

32. Vyhodnocení hypotéz

Na základě zjištěných a v této práci uvedených skutečností lze sdělit, že jednotlivé hypotézy, stanovené autorem práce se ve většině případů podařilo potvrdit.

První hypotéza, která předpokládala, že hlavní příčinou obtíží při výkonu střídavé výchovy je problematická komunikace mezi rodiči a nevyřešené dlouhotrvající spory po rozvodu manželství, byla v plném rozsahu potvrzena.

Většina koordinace rodiny probíhá na dálku, takže je náročné se na všech záležitostech týkajících se nezletilého dítěte v poměrně krátkém čase domluvit. Také s ohledem na současný spěšný styl života si mnohdy rodiče nestihnou sdělit všechny potřebné záležitosti týkající se nezletilých dětí ani v případě, kdy spolu žijí v jedné domácnosti. Je proto patrné, že sdělování nezbytných informací pouze v okamžiku vzájemného předávání dětí je téměř nemožné,

protože co do závažnosti dané tematiky prakticky nerealizovatelné. Zmíněný problém neřeší v dostatečné míře ani užití elektronických komunikátorů, které v současné době stále více nahrazují komunikaci skutečnou (Face to Face). v řadě specifických situací je navíc žádoucí, aby tato komunikace probíhala v přítomnosti dítěte.

Význam faktoru kvality komunikace mezi zúčastněnými není dle názoru autora v praxi bohužel patřičně doceněn. Autor, který byl přítomen soudnímu jednání, pozoroval situaci, kdy bylo soudem rozhodnuto ve prospěch střídavé výchovy i přesto, že se rodiče nebyli schopni shodnout na přijatelném řešení a stále mezi nimi panovala rivalita. Protože autor vnímá kvalitu komunikace jako stěžejní determinantu pro úspěšnou aplikaci institutu střídavé výchovy, shledává rozhodnutí soudu v tomto konkrétním případě jako problematické.

Paní soudkyni k danému rozhodnutí při tomto konkrétním jednání vedlo úsilí zamezit prosazování osobních mocenských ambicí každého z rodičů prostřednictvím společné péče, která by se tak de facto stala „bitevním polem“ pro tyto účely. Při soudním jednání totiž vyplynulo, že ačkoliv rozvádějící se manželé bydlí ve společné domácnosti, společně uhrazují náklady na bydlení i výživu a společně se rovněž podílejí na výchově svého dítěte, způsob jejich vzájemné komunikace vykazoval významné destruktivní symptomy, a vedl proto paní soudkyni k oprávněným obavám ze zneužívání dané situace. Z tohoto důvodu rozhodla paní soudkyně o svěření dítěte do střídavé péče obou rodičů, aby tak ve vztahu k dítěti posílila autonomii každého z nich a naopak eliminovala riziko případných rozkolů.

Z pohledu autora této práce byl navíc v daném případě významnou odlišností oproti běžně fungujícím rodinám fakt, že rodiče spolu komunikovali výhradně písemnou formou, prostřednictvím elektronických komunikátorů, což pro dítě prakticky znamenalo trvalou tichou domácnost s atmosférou permanentního napětí.

Hypotéza č. 2 předpokládala, že zejména otcové tento institut mylně využívají jako prostředek ke snížení vyživovací povinnosti popř. jako prostředek msty či nástroj manipulace ve vztahu k bývalé manželce. Tento předpoklad byl

průzkumem potvrzen, neboť v průběhu pozorování a rozhovorů bylo zjištěno, že zejména otcové tento institut opravdu často využívají jako prostředek ke snížení vyživovací povinnosti popř. jako prostředek msty a neuvědomují si, že ideou institutu střídavé výchovy je vytvoření takových podmínek pro dítě, aby bylo rozpadem manželství svých rodičů a zánikem klasického způsobu rodinného života co nejméně zasaženo a tím i stresováno. To znamená, že institut střídavé výchovy není v žádném případě nástrojem pro řešení mocenských ambicí jednotlivých rodičů, ale právě naopak: rodiče by měli své osobní pohnutky a motivy nejprve vyřešit jinou cestou (mediace, soud) a teprve poté doslova „vstoupit do služeb“ ideje střídavé výchovy, tj. preferovat zájem dítěte. Z průzkumu rovněž vyplynulo, že zejména otcové si neuvědomují, že případný výkon střídavé výchovy je ve svém důsledku nejen finančně, ale zejména časově a energeticky nákladnější, než samotná vyživovací povinnost vůči dítěti a případně i vůči druhému rodiči. Autor byl v rámci pozorování svědkem situace, kdy otec v rozhovoru sám uznal, že týdenní pobyt dítěte v jeho bytě je nákladnější než částka na výživu dítěte stanovená soudem. Tato zkušenost je opět důkazem neznalosti základních skutečností ze strany rodičů, které jsou pro výkon střídavé výchovy rozhodné.

Hypotéza č. 3 předpokládá, že střídavá výchova není pro rodiče ani pro děti tím nejvhodnějším řešením porozvodové situace u nás. Oproti oběma předchozím hypotézám nebyla tato potvrzena jednoznačně, neboť již sama soudkyně, která se touto problematikou nejvíce zabývá, se domnívá, že střídavá výchova je pro dítě ideálním řešením porozvodové situace rodičů pouze za předpokladu vytvoření a současně akceptování dohody mezi rodiči. S tímto názorem se ztotožňuje rovněž sociální pracovníce, jež uvedla, že pokud střídavá výchova plní účel, ke kterému byla navržena, je správné ji akceptovat. Oproti tomu vedoucí oddělení SPOD zastává názor, že se střídavou péčí jakožto ideálním řešením porozvodové situace rodičů nesouhlasí, neboť zdaleka ne všechny děti akceptují neustálé přesuny do jiného prostředí a bez potíží se adaptují na změny zázemí, aniž by to pro ně mělo nežádoucí následky. Často ani

emocionální a sociální vyspělost dětí není na takové úrovni, aby byly schopny přijmout např. další osoby, které nově sdílí domácnost s jejich rodičem.

Poslední hypotéza, která se týkala míry informovanosti o účelu a nezbytných předpokladech institutu střídavé výchovy, také nebyla potvrzena zcela. Vedoucí oddělení SPOD se domnívá, že poradenství v této oblasti je kvalitně zajištěno a informovanost veřejnosti je v tomto směru dostačující. Ostatní odborníci, kteří byli v rámci průzkumu osloveni, na základě vlastních poznatků z praxe uvedli, že větší informovanost v této oblasti by byla velkým přínosem a prospěla by zejména rozvoji veřejného povědomí o účelu, nárocích a úskalích institutu střídavé výchovy.

33. ZÁVĚR

Rodiče jsou komplementární, vzájemně se doplňují. Matky dávají dětem pocit bezpečí a otcové je pobízejí k riskování. Matky zajišťují spolehlivé ukazatele, aby otcové mohli děti podněcovat, aby se pustily "do světa, mimo rodinné hnízdo."²¹

Svěření dítěte do střídavé péče rodičů nesmí být ústupkem jejich vzájemné rivality, ale vyjádření kvalitního a pozitivního vztahu obou rodičů k dítěti a téhož vztahu dítěte k oběma rodičům. Toto řešení má být odrazem postulátu společné odpovědnosti za další osud dítěte, rovnoprávnosti rodičů při výchově i v době po rozvodu a přání dítěte udržovat stálý a častý kontakt s oběma svými rodiči. Podmínkou je bezpochybně společná vůle rodičů, popř. dítěte po takové úpravě. Každý z rodičů si musí být vědom výchovných kvalit druhého rodiče a jeho nepostradatelnosti pro další výchovu dítěte.²²

První uvedený citát je dle názoru autora ukázkou toho, jakou roli by měli oba rodiče ideálně vykonávat. Je zřejmé, že optimální výkon rodičovských práv

---

²¹ BERGER, M; GRAVILLON, I. *Když se rodiče rozvádějí*. Praha: Portál, 2011, ISBN 978-80-7367-843-2, s. 98

²² HYKLOVÁ, J; Holub M; Nová H. *Zákon o rodině: komentář a předpisy souvisící*. 7. aktualizované vyd., podle stavu k 1.3.2005. Praha: Linde. ISBN 80-720-1517-6, s. 51

a povinností bude pravděpodobně v ideálním rozsahu zajišťovat vždy pouze úplná rodina. A i v případě, kdy dojde k rozpadu rodiny, měli by oba rodiče pracovat na takové podobě vzájemného vztahu, která by rizikovým vlivům na děti v důsledku rozvodu předcházela. Druhý citát výstižně formuluje nejvhodnější předpoklady pro výkon střídavé výchovy.

Rodiče usilující o střídavou péči se často domnívají, že pokud byli za dobu manželství dobrými otci či matkami, tak mají na institut střídavé péče rovnou právní nárok a nevidí proto důvod, proč by po rozvodu manželství měli být v kontaktu se svými dětmi jakkoliv omezováni. Zde je samozřejmě důležité zdůraznit, že individuální představy o tom, co znamená být dobrým otcem či matkou, zdaleka nemusí korespondovat s realitou.

Je tomu tak proto, že nazírání každého z rodičů na danou situaci je vždy subjektivní a v emocionálně vypjaté situaci to platí dvojnásob. Kolik lidí je schopno si přiznat, že ve své manželské a potažmo i rodičovské roli selhali? Přiznat vlastní podíl na situaci, která nutně působí bolest některé z citově nám nejbližších bytostí není vůbec snadné. Důvodem jsou jednak silně vyvinuté obranné mechanismy našeho Já a dále také fakt, že právě ve vztahu je velmi snadné spatřovat vinu ve svém protějšku, ať již vlivem projekce, přenosu či vlastních přesvědčení. Již z povahy věci je proto nezbytné, aby tyto věci posoudily za spoluúčasti příslušných odborníků nezávislé soudy. Jestliže totiž má institut střídavé péče umožnit úspěšné fungování něčeho tak komplexního jako je život nezletilého dítěte se všemi jeho specifiky, nelze takový institut vnímat jako pouhý právní nástroj upravující styk dítěte s rozvedenými rodiči, ale je nutno se tázat, jak se takové opatření projevuje komplexně, tj. ve všech dimenzích dětského života, kdy je takové opatření kontraproduktivní a jakými mechanismy ošetřit případná rizika. Interdisciplinární spolupráci soudů s kompetentními odborníky v otázkách specifik dětského vývoje považují proto za nevyhnutelnou. Samozřejmostí je zde výhradně individuální přístup, který vždy vyplývá z úcty k jedinečnosti dítěte, k jeho příběhu a ze vzájemných souvislostí. Tím nemá být řečeno, že střídavá péče je příliš riziková nebo že není v řadě případů vhodným řešením porozvodové situace. Zcela jistě však

důsledky tohoto opatření zavazují k zodpovědnému přístupu v každém okamžiku rozhodovacího procesu. Mnoho rodičů se například domnívá, že forma střídavé péče o dítě nejnějněji odpovídá výchově v běžném manželství, ale pravda je jiná. Forma střídavé péče klade na dítě i rodiče mnohem vyšší nároky než péče o nezletilého v manželství, neboť při střídavé výchově probíhá rodičovská koordinace všech záležitostí dítěte na dálku a navíc se k důležitým i každodenním událostem či rozhodnutím připojují také noví partneři rodičů, případně jejich širší rodina. Nejen proto je institut střídavé výchovy tak náročný a rodiče, kteří jej navrhují, si mnohdy neuvědomují veškeré rizika, které z této nové situace vyplývají.

Výše uvedené skutečnosti lze doplnit citací z knihy Zákon o rodině s komentářem, kde renovovaná soudkyně opatrovnického soudu JUDr. Hana Nová uvádí, že *"pokud se rozhodne o střídavé výchově, bývá tato situace velmi složitá a předpokládá toleranci, vyspělost a dobrou vůli všech zúčastněných. Proto by měla vycházet z jejich dohody, z jejich společné vůle, z jejich společného úsilí tímto konkrétním způsobem situaci vyřešit a zvládnout."*²³

Forma střídavé péče je poměrně citlivá na vzájemný přístup rozvedených manželů ke vzniklé situaci a na ochotu komunikovat. Vysoké nároky jsou v tomto smyslu kladeny na schopnost zpracovat vlastní bolesti a traumata, která takovou situaci nutně vždy provázejí. Zde je velice svůdné používat dítě jako nástroj trestu, msty nebo jako rukojmí ve vztahu ke druhému rodiči, což však v konečném důsledku nikomu nepomáhá a všechny poškodí. Zbytečně se tak navíc komplikuje možnost nalezení konsenzu v ryze praktických záležitostech všedního života jako je například otázka, kdo bude platit větší jednorázové položky související s péčí o dítě, kde bude mít dítě trvalé bydliště, kdo bude pobírat sociální dávky spojené s péčí o dítě a tak dále.

Velice proto záleží na rodičích samotných, zda bude právě v jejich případě střídavá péče pro dítě přínosem nebo zda jej spíše zatíží a se vzniklými traumaty se dítě bude vyrovnávat – často za cenu disociací a psychosomatických potíží. Právě rodiče mají vždy ve svých rukou možnost

---

²³ HYKLOVÁ J; Holub M; Nová H. *Zákon o rodině: komentář a předpisy související*. 7. aktualizované vyd., podle stavu k 1.3.2005. Praha: Linde. ISBN 80-720-1517-6, s. 52

volby a pouze na nich záleží, jak bude využita. Zda v duchu zralosti, tolerance a vůle dospět k řešení nebo v duchu vzájemného osočování, nevraživosti a v konečném důsledku vždy utrpení dítěte. Slovy Dr. V. E. Frankla, zakladatele logoterapie: „V každé minutě máme možnost volby. A pouze na nás záleží, jak ji využijeme.“

V závěru této práce autor zmiňuje zajímavý precedens Ústavního soudu ČR, který je v úplném znění publikován v nálezu ústavního soudu č. I ÚS 266/10, ze dne 18. 8. 2010, a který je rovněž uveden v příloze "B" této práce. Tento náleží ÚS řeší problematiku střídavé péče v kombinaci se vzdáleností „přes půl světa“ a týká se rozhodování o aplikaci formy střídavé výchovy dítěte pokud žije jeden z rodičů v zahraničí. Zmíněný náleží poukazuje na fakt, že odvolací soud vyzdvihl právo rodičů na pravidelný kontakt s dítětem nad právo dětí na stabilní zázemí v domovském státě. Odvolací soud tedy na rozdíl od soudu prvního stupně postavil potřebu pravidelné péče a kontaktu s matkou žijící v zahraničí nad právo dítěte na život v dosavadním prostředí a v domovské zemi.

Autor této práce nehledal primárně odpověď na otázku, zda je forma střídavé výchovy optimálním řešením porozvodové situace rodičů, ale zamýšlel spíše, aby si rodiče, kteří prožívají náročné období vlivem rozpadu manželství, uvědomili, že jejich dítě představuje absolutní prioritu nejen v jejich hodnotách, ale také v jejich směřování a počínání. Tímto faktem je již a priori postulována nedocenitelná úloha a „nedotknutelnost“ institutu rodičovství a dle toho je třeba k němu i přistupovat. Autor je přesvědčen, že nelze střídavou výchovu paušálně a plošně prosazovat a že konkrétní rozhodnutí musí vycházet vždy z individuálních podmínek rodičů i dítěte a z daných okolností.

Ovšem pokud opatrovnické soudy, vlivem celospolečenských předsudků rozhodují o střídavé výchově i přesto, že mezi rodiči nedošlo ke vzájemné dohodě, autor v takovém případě doporučuje stanovit například soudní dohled, díky kterému bude orgán sociálně-právní ochrany dětí na rodinu po dobu alespoň jednoho roku dohlížet a podávat příslušnému soudu pravidelné zprávy.

Také by bylo vhodné v průběhu stejného období učinit pohovor s nezletilým. Neboť právo dítěte na zdravý vývoj je přednější před právem dítěte na oba rodiče.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

34. Seznam použité literatury

BAKALÁŘ, E. *Rozvodová tematika a moderní psychologie*. Praha: Karolinum, 2006. 126 s. ISBN 80-246-1089-2.

BAKALÁŘ, E; NOVÁK, D. a WARSHAK, R. *Slyšení nezletilého dítěte před opatrovnickým soudem: (tři studie problému)*. 1. vyd. Praha: Triton, 2008. 39 s. ISBN 978-80-7387-119-2.

BALLNIK, P. *Otcem i po rozvodu*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012. 255 s. ISBN 978-80-262-0150-2.

BERGER, M. a GRAVILLON, I. *Když se rodiče rozvádějí: jak pochopit citění dítěte a jak mu pomoci*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011. 131 s. ISBN 978-80-7367-843-2.

DUNOVSKÝ, Jaroslav; MATĚJČEK, Zdeněk ; DYTRYCH, Zdeněk. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha: Grada Publishing, 1995. 235 s. ISBN 80-7169-192-5.

ELIOT, J; PLACE, M. *Dítě v nesnázích*. Praha: Grada Publishing, 2002. 206 s. ISBN 80-247-0182-0.

EVERETT, C; EVERETTOVÁ, S. *Zdravý rozvod pro rodiče a děti*. Praha: Talpress, 2000. 212 s. ISBN 80-7197-169-3.

HAVLÍK, R; KOŤA, J. *Sociologie výchovy a školy*. Praha: Portál, 2002. 176 s. ISBN 80-7178-635-7.

HYKLOVÁ, J; HOLUB M; NOVÁ H. *Zákon o rodině: komentář a předpisy souvisící*. 7. aktualizované vyd., podle stavu k 1.3.2005. Praha: Linde. ISBN 80-720-1517-6

JEDLIČKA, R. et al. *Děti a mládež v obtížných životních situacích: nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí*. Vyd. 1. Praha: Themis, 2004. 478 s. ISBN 80-7312-038-0.

- KRAUSOVÁ, L.; NOVOTNÁ, V. *Sociálně právní ochrana dětí*. Praha: Aspi, 2006. 228 s. ISBN 80-7357-214-1.
- MALACH, J. *Teorie metodiky výchovy*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2007. 228 s. ISBN 978-80-86723-29-7.
- MATĚJČEK, Zdeněk. *Co děti nejvíce potřebují*. Praha: Portál, 1994. 108 s. ISBN 80-7178-853-8.
- NOVÁK, T. *Péče o dítě po rozvodu a její úskalí*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012. 144 s. ISBN 978-80-247-4110-9.
- NOVÁK, T. *Střídavá péče o dítě: zájem dítěte především*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2013. 167 s. ISBN 978-80-262-0342-1.
- NOVOTNÁ, V. *Právo a rodina*. Praha: Linde, 2007, č. 10, ISSN 1212-866X, s. 1
- NOVOTNÁ, V.; BURDOVÁ, E.; BRABENEC, F. *Zákon o sociálně právní ochraně dětí*. Praha: LINDE, 2000. 277 s. ISBN 80-86131-26-2.
- MATOUŠEK, O; PAZLAROVÁ, H. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010. 183 s. ISBN 978-80-7367-739-8.
- NÝVLTOVÁ, V. *Psychopatologie pro speciální pedagogy*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2008. 228 s. ISBN 978-80-86723-48-8.
- PLAŇAVA, I. *Jak se (ne)rozvádět*. 1. vyd. Praha: Grada. 1994. 118 s. ISBN 80-7169-129-1
- PLECITÝ, V., SALAČ, J. *Základy rodinného práva*. vyd. 1. Praha: Eurounion, 2001. 364 s. ISBN 80-7317-002-7.
- POUPĚTOVÁ, Š. *Netrapte se po rozvodu: [právní rozvod a psychorozvod, děti rozvedených rodičů, nový vztah, nová rodina]*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009. 176 s. Psychologie pro každého. ISBN 978-80-247-2046-3.
- ŠMOLKA, Petr. *Muž a žena – návod k použití*. Praha: Portál, 2004. 160 s. ISBN 80-7178-911-9.
- ŠMOLKA, P., MACH, J. *Manželská a rodinná trápení z pohledu psychologa a právníka*. Praha: Portál, 2008. 192 s. ISBN 978-80-7367-448-9

WARSHAK, R.A. *Revoluce v porozvodové péči o děti*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 1995. 264 s. ISBN 80-855229-16-5.

Právní normy:

Evropská úmluva o výkonu práv dětí č. 54/2001 Sb.

Občanský soudní řád č. 99/1963 Sb.

Úmluva o právech dítěte č. 104/1991 Sb.

Usnesení č. 2/1993, o vyhlášení Listiny základních práv a svobod

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád

Zákon o rodině č. 94/1963 Sb.

Zákon o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb.

Rodinné právo; Sociálně-právní ochrana dětí; Mezinárodněprávní ochrana dítěte; Registrované partnerství: podle stavu k 21. 1. 2013. Česko. Ostrava: Sagit, [2013] ÚZ: úplné znění. Rekodifikace.

Sociální zabezpečení 2012: státní sociální podpora, sociální péče, sociální služby, pomoc v hmotné nouzi, životní a existenční minimum, působnost jednotlivých orgánů: podle stavu k 23.1.2012. Česko. Ostrava: Sagit, [2012] ÚZ: úplné znění.

35. Seznam internetových zdrojů

KÖKÖRČENÝ, M. *Právní předpisy*. [online]. © 1994-2013 [cit. 2014-02-07]. Dostupné z: http://www.pravnipredpisy.cz/predpisy/ZAKONY/1998/091998/Sb_091998_-----_.php

¹ KANCL. *Nový občanský zákoník*. [online]. © 2013 - 2014 [cit. 2014-02-07]. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/NOZ_interaktiv.pdf

UNIC Praha. *Informační centrum OSN v Praze*. [online]. © 2005 [cit. 2014-02-07]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-o-pravech-ditete.pdf>

¹ CSLAV. *Oba rodiče*. [online]. © 10. 1. 2011 [cit. 2014-07-02]. Dostupné z: <http://obarodice.blog.cz/1108/statistika-opatrovnickyh-sporu-2010>

36. SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A - dopis pro rodiče	88
Příloha B - Nález Ústavního soudu ČR	90
Příloha C - Bibliografické údaje	102

MĚSTSKÁ ČÁST PRAHA 8

Úřad městské části

sociální odbor
oddělení sociálně-právní ochrany dětí

Vážení rodiče,

vzhledem k tomu, že ve Vašem rodičovském vztahu přetrvávají i nadále problémy, které mají navíc stoupající tendenci, i vzhledem k tomu, že se nepodařilo uskutečnit společné setkání Vás obou na našem oddělení (matka se omluvila pro pracovní zaneprázdněnost), obracíme se na Vás opět písemnou cestou.

Vaše vzájemné opakované připomínky - vždy ohledně druhého rodiče, jsme pro úplnost, doplnili o informace od Vaší dcery T.

Dne ...2009 jsme navštívili nezletilou ve škole. Cílem návštěvy bylo zjistit, jak ona prožívá Váš způsob komunikace a jak dalece se jí konflikty mezi Vámi dotýkají. T. je velmi milé, inteligentní, společenské děvčátko. Velmi dobře s námi navázala kontakt a spontánně komunikovala. Z rozhovoru jednoznačně vyplynulo, že Vaše dcera miluje své nejbližší, to znamená jak Vás oba rodiče, tak ale i prarodiče ze strany matky, se kterými nyní žije ve společné domácnosti. To, že se nedokážete v klidu dohodnout na běžných záležitostech, že dochází k hádkám a urážkám nejen mezi Vámi, rodiči, ale dokonce i mezi otcem a prarodiči, jsou ovšem činnosti, které zasahují a zraňují Vaši dceru podstatně více než jsme se domnívali a než jsme předpokládali. Přitom to, v jakém psychickém stavu se T. nachází jsme odvozovali doposud z Vašich informací o ní, což svědčí o tom, že ani Vy sami si zřejmě neuvědomujete a nevidíte, jak komplikujete vlastní dceřin život a jak narušujete její právo na klidné dětství.

Již v březnu loňského roku jsme Vás oba písemně vyzývali, abyste vyhledali pomoc odborníků, kteří by Vám pomohli obnovit funkční rodičovskou komunikaci. Z našich informací vyplývá, že jste tak doposud neučinili, zatímco hádky a naschvály týkající se téměř všeho, co souvisí s péčí o nezletilou T. se rozšířily o další rodinné příslušníky.

Není náplní, ani kompetencí OSPOD hodnotit rodiče, jejich chování a vystupování. Žádnému občanovi nemůžeme přikázat, kde a s kým má žít, či sdílet domácnost. Naším úkolem a posláním je toliko monitorovat to, jak je v rozpadající se rodině zajišťován zdárný vývoj dítěte a jak je dítě ochráněno před negativními dopady rozpadu rodiny. Můžeme a musíme upozornit ty, kteří jsou stále společnými nositeli zodpovědnosti za život jejich dítěte – tedy rodiče, že jejich chování již překročilo pomyslnou míru únosnosti pro jejich dítě a doporučit jim řešení. Tento přípis považujte prosím právě za výše uvedené. Upozorňujeme Vás, že Vaše chování se již odráží negativně na psychickém stavu Vaší dcery. Budete – li v tomto způsobu komunikace – nebo spíše dohadů a schválností pokračovat, může Vaše jednání OSPOD posuzovat, jako psychické ubližování nezletilému dítěti. Znovu Vás důrazně žádáme, abyste navázali neprodleně spolupráci s odborným zařízením (kontakty Vám znovu uvedeme v závěru dopisu). Tento přípis zasíláme též na vědomí OSPOD v Praze 1, kde je vedena spisová

dokumentace nezletilé. Tam může být, nezačne –li se urychleně situace ve Vaší rodině zlepšovat, zahájeno správní řízení, ve kterém Vám může být uložena povinnost spolupracovat s odborným pracovištěm a může Vám být rovněž vysloveno napomenutí za Váš dosavadní přístup, který poškozuje nezletilou T.

Vážení rodiče,

ačkoli rozhovor s Vaší dcerou byl důvěrný, přesto si dovoluujeme Vám doporučit, abyste si ze své dcery brali příklad. Ve Vámi narušeném a rozhádaném prostředí má pro každého z Vás v sobě dostatek lásky a dospělý člověk musí obdivovat, s jakým citem přechází Vaše schválnosti. Za celé povídání s Vaší dcerou uvedeme jeden příklad, který by Vám mohl pootevřít oči. T. se podívovala nad tím, že na lyžařský výcvik má (narozdíl od ostatních dětí) dvoje lyžařské vybavení – jedno od maminky, jedno od tatínka. Byla si vědoma toho, že taková situace není standardní. K našemu dotazu, jakou přílbu a oblečení nosila uvedla, že oblečení den po dni střídala, aby to mamince ani tatínkovi nebylo líto. V první řadě je z tohoto jejího sdělení zjevné, že Vaše dcera není výrazně ovlivňována ani jedním z Vás proti druhému. Výběr oblečení totiž nevolila podle toho s kým žije nebo podle toho, která výstroj byla kvalitnější a dražší, ale vedla ji pouze láska k Vám oběma. To by měl být pro Vás velmi důležitý pozitivní signál k tomu, abyste si jako rodiče začali opět důvěřovat. Pokud navíc ve Vás toto sdělení probudilo soucit s Vaším dítětem, pak i to bylo jeho cílem. Věříme a přejeme Vám, abyste pochopili, že i tím, že budete ctít další osoby, blízké Vaší dceři (ať již je Váš osobní vztah k nim jakýkoli), můžete jako kvalitní rodič obstát. Oba máte své dceři co nabídnout a její život můžete obohatit. Vaše péče se může výborně doplňovat, což by Vás v zájmu T. mělo těšit. Připomínáme, že prarodiče, jsou běžnou součástí širší rodiny dětí žijících v naší zemi a v civilizované společnosti je s nimi ze strany rodičů také tak jednáno. Mimo řadu jiných důvodů je to také proto, že svým vlastním přístupem k prarodičům dáváme svému dítěti návod pro jeho chování v dospělosti.

Doporučujeme Vám v závěru dopisu, abyste se do doby, než se začne situace mezi Vámi měnit, drželi striktně platného soudního rozhodnutí. Dodržujte termíny, časy i místa, kde si nezletilou máte předávat. Dodržujte přesně i tu část výroku, kde je uvedeno jak a kdy musíte uvědomit druhého rodiče, že se styk s nezletilou z vážných důvodů neuskuteční. Pokud to jen trochu bude možné, vyvarujte se zatím při předávání T. kontaktů otce s prarodiči. Věříme, že výše popsaná doporučení budou jen dočasná a že kvalita Vašich vzájemných vztahů bude brzy na takové úrovni, abyste se mohli jeden na druhého spolehnout, abyste si mohli – ve věcech rodičovských opět věřit, což bude základním předpokladem pro nejrůznější dohody ohledně odchýlení od rozsudku, které nejen Vám, ale jistě i Vaší dceři podstatně usnadní život.

S pozdravem

PŘÍLOHA B – NÁLEZ ÚSTAVNÍHO SOUDU ČR

I.ÚS 266/10 ze dne 18. 8. 2010
N 165/58 SbNU 421
K rozhodování o střídavé výchově dítěte

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu
Jménem republiky

Nález

Ústavního soudu - I. senátu složeného z předsedy senátu Vojena Güttlera a soudců Františka Duchoně a Ivany Janů - ze dne 18. srpna 2010 sp. zn. I. ÚS 266/10 ve věci ústavní stížnosti A. H. proti rozsudku Krajského soudu v Praze ze dne 22. 10. 2009 sp. zn. 27 Co 266/2009, kterým bylo v odvolacím řízení rozhodnuto ve věci výchovy nezletilého, úpravy styku rodičů s nezletilým a výživného, které je stěžovatel povinen na svého nezletilého syna platit.

I. Výroky I, III a V rozsudku Krajského soudu v Praze ze dne 22. 10. 2009 sp. zn. 27 Co 266/2009 se zrušují.

II. Ve zbylém rozsahu se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I.

1. Dne 19. 3. 2009 vydal Okresní soud v Nymburce rozsudek č. j. 13 Nc 81/2006-1064, jímž rozhodl o výchově nezletilého a o úpravě styku rodičů s nezletilým takto: "Nezletilý Š. H. ... se svěřuje do střídavé výchovy obou rodičů tak, že ve výchově matky bude vždy od neděle předcházející každému lichému týdnu v roce od 17,00 hodin do následující neděle každého lichého týdne v roce do 17,00 hodin a ve výchově otce bude od neděle předcházející každému sudému týdnu v roce od 17,00 hodin do následující neděle sudého týdne v roce do 17,00 hodin. Převzetí a odevzdání nezletilého se bude uskutečňovat vždy v neděli v 17,00 hodin v místě bydliště matky. Rodiče jsou povinni si při převzetí a odevzdání nezletilého předat písemné informace o zdravotním stavu nezletilého, druzích léků a způsobu jejich užívání." (výrok I). Výrokem II stanovil okresní soud otci (stěžovateli) výživné na nezletilého na 2 500 Kč měsíčně a uložil mu je platit počínaje právní mocí rozsudku do každého 15. dne v měsíci předem k rukám matky. Výrokem III rozhodl, že se matce výživné na nezletilého nestanoví. Výrokem IV zastavil řízení o úpravě styku rodičů s nezletilým. Výrokem V zamítl návrh otce na vyslovení předběžné vykonatelnosti tohoto rozsudku. Výrokem VI rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení. Výrokem VII vyslovil, že se tímto rozsudkem mění rozsudek Okresního soudu v Nymburce ze dne 12. 2. 2007 č. j. 13 Nc 81/2006-198 ve spojení s rozsudkem Krajského soudu v Praze ze dne 13. 12. 2007 č. j. 27 Co 399/2007-338.

2. Při poslední soudní úpravě poměrů byl nezletilý svěřen do výchovy matce, otci bylo stanoveno výživné a byl mu upraven styk u dítěte. [K tomu Ústavní soud poznamenává, že Obvodní soud pro Prahu 2 pak předběžným opatřením ze dne 9. 5. 2008 sp. zn. 21 Nc 292/2008 rozhodl, že rodiče nezletilého Š. H. jsou povinni jej předat do péče Dětského centra s komplexní péčí a podpůrnou rodinnou terapií v Praze 4, kam se nezletilý současně umisťuje, a to pro důvodné podezření na fyzické týrání nezletilého, když není zřejmé kde a u koho z rodičů k němu dochází, neboť matka nezletilého tvrdí, že k tomu dochází u otce, který toto popírá (srov. č. l. 506-507 spisu 13 Nc 81/2006). Toto usnesení o předběžném opatření bylo

zrušeno usnesením Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 8. 7. 2008 (srov. reprodukci např. na č. I. 1068 spisu), a to vzhledem k usnesení policejního orgánu, dle kterého nezletilý nejeví známky týraného dítěte.]

3. Krajský soud napadeným rozsudkem především zrušil rozsudek soudu prvního stupně ve výroku I a řízení zastavil. Ve výroku II rozsudek okresního soudu změnil tak, že stěžovatel je povinen platit výživné na nezletilého 2 300 Kč měsíčně s účinností od 1. 1. 2009; jinak potvrdil výrok II rozsudku okresního soudu. Ve výroku III odvolací soud rozhodl, že ve výroku III se rozsudek okresního soudu mění tak, že se tento výrok vypouští. Výrokem IV odvolací soud potvrdil rozsudek okresního soudu ve výroku VII. Konečně výrokem V odvolací soud rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů za řízení před soudem prvního stupně a soudem odvolacím.

4. Krajský soud v Praze se svým rozsudkem - dle stěžovatele - dopustil zásahu do jeho ústavních práv, a to konkrétně do práv zaručených Listinou základních práv a svobod (dále též jen "Listina") v článku 32 odst. 1 věť první a odst. 4 a dále čl. 36 a čl. 37 odst. 3.

5. Stěžovatel v ústavní stížnosti zejména uvádí, že od září roku 2006, kdy bylo nezletilému 1,5 roku, vede neustále soudní řízení týkající se úpravy poměrů rodičů k nezletilému dítěti, jelikož má velký zájem o svěřeni nezletilého buď výhradně do své výchovy, nebo do střídavé výchovy obou rodičů. S matkou nezletilého se pokoušel mnohokrát dohodnout, ale táž mu ve styku s nezletilým neustále bránila. Poté, co se odstěhovala a následně pak i provdala, snaží se vytvořit pro nezletilého nové prostředí. Stěžovatel splňuje veškeré podmínky stanovené zákonem o rodině pro střídavou péči. Pracuje jako překladatel doma a svou pracovní činnost může vykonávat v libovolnou dobu, což mu umožňuje se nezletilému maximálně věnovat. Krajský soud však svým rozhodnutím zasáhl do práva stěžovatele na výkon jeho rodičovských práv, jelikož svým rozsudkem zrušil střídavou péči nařízenou Okresním soudem v Nymburce a ponechal nezletilého v péči matky. O ní bylo v řízení prokázáno, že nezletilého proti stěžovateli popouzí, že není ochotná se stěžovatelem komunikovat a spolupracovat s ním na výchově nezletilého, a naopak má v úmyslu jej z výchovy nezletilého zcela vyloučit. Krajský soud tedy nerozhodl v zájmu nezletilého dítěte. Znalec V. se prý ve svém znaleckém posudku důkladně zabýval osobností obou rodičů a osobou nezletilého. Konstatoval, že oba rodiče jsou způsobilí nezletilého vychovávat a že jedinou překážku spatřuje v problematické komunikaci mezi nimi. Stěžovatel projevuje značný zájem na tom, aby se podílel na výchově nezletilého, komunikuje s matkou, respektuje ji a nezletilého proti ní nijak nenavádí. Naopak matka nezletilého proti stěžovateli navádí a nemá zájem na komunikaci s ním. Přesto krajský soud ponechal nezletilého v péči matky. Krajský soud tedy nepostupoval v zájmu nezletilého dítěte a zároveň se dopustil nerovného zacházení s účastníky řízení. Stěžovatel citoval v ústavní stížnosti na podporu svého názoru i některá usnesení a nálezy Ústavního soudu.

6. Krajský soud v Praze ve svém vyjádření k ústavní stížnosti uvedl, že za situace, kdy se vztahy mezi rodiči nezletilého uklidnily natolik, že dosavadní model (kdy nezletilý Š. je ve výchově matky a s otcem se stýká) konečně začal fungovat ku prospěchu nezletilého, nelze považovat skutečnost, že odvolací soud neshledal důvod pro novou úpravu výchovy, za porušení rovnosti účastníků řízení. Vyslovil souhlas s upuštěním od ústního jednání před Ústavním soudem.

7. Stěžovatel posléze zaslal Ústavnímu soudu doplnění ústavní stížnosti. V něm uvádí, že v průběhu odvolacího jednání navrhl, aby "rozsudek soudu I. stupně byl ohledně střídavé výchovy potvrzen, resp. změněn pouze v tom směru, že předání dítěte bude probíhat vždy v místě bydliště toho z rodičů, který dítě předává. Výši výživného rodičů ponechává rovněž na úvaze soudu a práva na náhradu nákladů řízení se otec vzdává. V případě, že by soud neshledal důvody pro střídavou péči, otec podává alternativní návrh na svěřeni nezletilého do své výchovy s tím, že matce bude stanoven široký styk.". Tímto návrhem se však krajský soud nezabýval. Stěžovatel dále odkázal na nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 1206/09 ze dne 23. 2. 2010 (N 32/56 SbNU 363).

8. Krajskému soudu v Praze bylo zasláno doplnění ústavní stížnosti k vyjádření, leč ten již tohoto práva nevyužil.

9. Vedlejší účastnice, matka nezletilého Bc. I. S., se prostřednictvím svého advokáta vyjádřila k ústavní stížnosti a k jejímu doplnění. Pokud jde o odůvodnění napadeného rozhodnutí krajského soudu, poukázala zejména na tu jeho část, kde odvolací soud vyjádřil svůj názor opřený o rozhodnutí Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 48/04 ze dne 27. 1. 2005 (N 19/36 SbNU 247); tam Ústavní soud vyslovil názor, že

předpokladem střídavé výchovy je u dítěte předškolního věku komunikace mezi rodiči. Soud zcela správně odkazuje na to, že vztahy mezi rodiči nejsou dobré. Od té doby otec nezletilého podal nejen tuto ústavní stížnost, ale podal i návrh na úpravu styku a dále návrh na střídavou výchovu; návrh je projednáván u Okresního soudu v Rychnově nad Kněžnou a nezletilý syn bude opět podroben znaleckému zkoumání znalcem z oboru psychologie. Vedlejší účastnice dále uvádí, že syn má nesrovnatelně lepší vztah k ní než k otci. Soud dle ní rozhodl ve věci výchovy nezletilého v jeho zájmu a v souladu se zákonem. Nejsou pravdivé stěžovatelovy námitky, hojně prokládané nálezy Ústavního soudu, jež se však nedají na danou věc aplikovat. Je nepochybné, že soud může svěřit dítě do střídavé výchovy obou rodičů za předpokladu, že jsou rodiče způsobilí dítě vychovávat, ovšem prvotním předpokladem je, aby to bylo v zájmu dítěte. Stěžovatel pokračuje ve svém chování tak, jak činil od počátku, vyhledává naprosto zbytečné konflikty, vyvolává nepříjemnosti, podává na matku trestní oznámení, návrhy na výkon rozhodnutí, podává podněty k zahájení správního řízení ve věci stanovení dohledu, uvádí o ní nepravdivé údaje apod. Takovéto chování stěžovatele nemůže přispět k zlepšení jejich vztahů, ale naopak. Vedlejší účastnice uvádí, že sama již není schopna v tomto směru více učinit.

10. Dne 13. 7. 2010 bylo vydáno usnesení sp. zn. I. ÚS 266/10, kterým byl nezletilému Š. H. ustanoven opatrovník, a to Městský úřad Rychnov nad Kněžnou - odbor sociálních věcí. Posléze byla tomuto opatrovníkovi doručena ústavní stížnost a její doplnění k vyjádření. Opatrovník svého práva vyjádřit se však nevyužil.

11. Stěžovatel vyslovil souhlas s upuštěním od ústního jednání.

12. Ústavní soud - vzhledem k tomu, že byl dán souhlas účastníků s upuštěním od ústního jednání a nebylo možné od ústního jednání očekávat další objasnění věci - v souladu s § 44 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, od ústního jednání upustil.

II.

13. Stěžovatel napadl rozsudek obecného soudu, kterým bylo posuzováno svěřeni nezletilého dítěte do výchovy rodičů. Daná věc tak má dosah do ústavněprávní roviny, neboť na ni dopadají následující ustanovení ústavního pořádku.

14. Úmluva o právech dítěte, vyhlášená sdělením Federálního ministerstva zahraničních věcí ČSFR č. 104/1991 Sb., ve svém článku 3 odst. 1 stanoví, že "Zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárnými orgány". Orgánům státu je pak určen i čl. 18 odst. 1, který předpokládá, že "Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, vynaloží veškeré úsilí k tomu, aby byla uznána zásada, že oba rodiče mají společnou odpovědnost za výchovu a vývoj dítěte. Rodiče, nebo v odpovídajících případech zákonní zástupci, mají prvotní odpovědnost za výchovu a vývoj dítěte. Základním smyslem jejich péče musí přitom být zájem dítěte."

15. Rovněž Listina ve svém čl. 32 odst. 1 ve spojení s odst. 4 stanoví, že rodičovství a rodina jsou pod ochranou zákona; péče o děti a jejich výchova je právem rodičů; děti mají právo na rodičovskou výchovu a péči. Práva rodičů mohou být omezena a nezletilé děti mohou být od rodičů odloučeny proti jejich vůli jen rozhodnutím soudu na základě zákona.

16. Citovaná ustanovení ústavního pořádku jsou pak konkretizována podústavní úpravou, jež byla aplikována v nyní posuzované věci. Tak především ustanovení § 26 odst. 4 zákona o rodině ukládá soudu, aby při rozhodování o svěřeni dítěte do výchovy rodičů sledoval především zájem dítěte s ohledem na jeho osobnost, zejména vlohy, schopnosti a vývojové možnosti a se zřetelem na životní poměry rodičů. Soud dbá, aby bylo respektováno právo dítěte na péči obou rodičů a udržování pravidelného osobního styku s nimi a právo druhého rodiče, jemuž nebude dítě svěřeno, na pravidelnou informaci o dítěti. Soud má přihlídnout rovněž k citové orientaci a zázemí dítěte, výchovným schopnostem a odpovědností rodiče, stabilitě budoucího výchovného prostředí, ke schopnosti rodiče dohodnout se na výchově dítěte s druhým rodičem, k citovým vazbám dítěte na sourozence, prarodiče a další příbuzné a též k hmotnému zabezpečení ze strany rodiče včetně bytových poměrů. Dále dle ustanovení § 26 odst. 2 zákona o rodině platí, že "Jsou-li oba rodiče způsobilí dítě vychovávat a mají-li o výchovu zájem, může soud svěřit dítě do

společné, popřípadě do střídavé výchovy obou rodičů, je-li to v zájmu dítěte a budou-li tak lépe zajištěn jeho potřeby."

17. Referenční rámec ústavněprávního přezkumu vymezil v nedávné době například náleze Ústavního soudu ze dne 23. 2. 2010 sp. zn. III. ÚS 1206/09, který vytyčil: "20. Napadl-li stěžovatel výroky rozsudků obecných soudů o svěřeni nezletilého do výchovy matce, je úkolem Ústavního soudu především posoudit, zda těmito rozhodnutími obecné soudy porušily některá základní práva a svobody stěžovatele. K porušení by mohlo dojít především tím, že by soudy excesivním způsobem nerespektovaly již sama ustanovení běžného zákona, v tomto případě zejména ustanovení § 26 odst. 2 a § 50 odst. 1 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů. Ostatně, jak již Ústavní soud několikrát judikoval, je zásadně věcí obecného soudu zvážit podmínky svěřeni dítěte do výchovy jednoho či druhého rodiče. Proto je při posuzování předložené ústavní stížnosti třeba zabývat se v první řadě otázkou, zda obecné soudy při rozhodování o úpravě výkonu rodičovské zodpovědnosti a úpravě styku s dítětem obsah a smysl příslušných zákonných ustanovení respektovaly." K tomu Ústavní soud dodává, že nerespektování obsahu a smyslu příslušných zákonných ustanovení znamená přesah do ústavní roviny i proto, že příslušnou podústavní úpravou je právě ústavní úprava realizována a konkretizována.

18. I v řízení o této ústavní stížnosti lze odkázat na citovaný náleze sp. zn. III. ÚS 1206/09, který v bodě 31 poukázal "na skutečnost [obdobně jak učinil v době neexistence Ústavou předpokládaného Nejvyššího správního soudu - viz zejména nálezy ve věcech sp. zn. IV. ÚS 136/97 ze dne 18. 12. 1997 (N 167/9 SbNU 433), III. ÚS 142/98 ze dne 4. 6. 1998 (N 65/11 SbNU 131), III. ÚS 206/98 ze dne 9. 7. 1998 (N 80/11 SbNU 231), III. ÚS 187/98 ze dne 1. 10. 1998 (N 112/12 SbNU 121)], že je ve věcech dle § 237 odst. 2 písm. b) o. s. ř. nucen provádět v nezbytných případech korekci právních názorů, která by však jinak příslušela Nejvyššímu soudu. Současný "systém" dovolacího řízení nezná jiný prostředek korekce soudního rozhodnutí, jakož i prostředek sjednocování judikatury v předmětných otázkách, než je ústavní stížnost, což je nepochybně stav nežádoucí a neodpovídající principům výkonu spravedlnosti v právním státě."

III.

19. Odvolací soud napadeným rozhodnutím výslovně nepřipustil střídavou výchovu dítěte, implicitně odmítl svěřeni dítěte do výchovy otce, a naopak ponechal dítě ve výchově matky.

20. Tyto závěry postavil odvolací soud v podstatě pouze na skutečnosti, že mezi rodiči absentuje vzájemná tolerance a respekt, jejich vospělost, projevující se ve schopnosti spolu navzájem kvalitně o věcech jejich dítěte komunikovat a kooperovat (srov. str. 3 napadeného rozsudku) [ostatně i matka ve vyjádření k ústavní stížnosti uvedla, že vztahy mezi rodiči nejsou dobré]. Proto odvolací soud "dospěl k závěru, že pro střídavou výchovu nejsou dány předpoklady spočívající ve schopnosti rodičů vést o záležitostech jejich syna kvalifikovanou komunikaci a kooperaci." (srov. str. 4 napadeného rozsudku). Naopak odvolací soud s odkazem na znalce uvedl, že oba rodiče jsou osoby plně komponované, z psychologického hlediska zdravé a zcela odpovědné za své jednání, že v jejich osobnosti nebylo zjištěno nic, co by snižovalo předpoklady některého z nich dítěte vychovávat, a že vztah nezletilého k nim oběma je pozitivní a přibližně rovnocenný (srov. str. 4 napadeného rozsudku); [tu není zřejmé, v jakém důkazu našla vedlejší účastnice oporu pro své (toliko) tvrzení, že údajně syn má nesrovnatelně lepší vztah k ní než k otci.].

21. Tím odvolací soud (nepřímo) deklaroval názor, že při posuzování svěřeni dítěte do výchovy není relevantní hledisko (ne)schopnosti toho kterého rodiče dohodnout se na výchově dítěte s druhým rodičem (tedy který z rodičů a proč není schopen dohodnout se na výchově dítěte s druhým rodičem). V opačném případě by si totiž tuto otázku musel odvolací soud položit a zodpovědět ji. Patrně jde o jeho dlouhodobější názor, neboť soud prvního stupně uvádí právě v rozsudku, který byl zrušen napadeným rozsudkem odvolacího soudu, že "soud se nemůže ztotožnit s názorem krajského soudu, který vyslovil ve svém rozhodnutí v prosinci 2007, kdy uvedl, že není podstatné, který z rodičů není schopen komunikace." (srov. str. 1084 spisu).

22. Uvedeným názorem však odvolací soud nereflektoval, že hledisko (ne)schopnosti toho kterého rodiče dohodnout se na výchově dítěte s druhým rodičem naopak relevantní je. Dokonce je to výslovně stanoveno ustanovením § 26 odst. 4 zákona o rodině, které ukládá soudu při rozhodování o svěřeni dítěte do výchovy přihlédnout mj. "ke schopnosti rodiče dohodnout se na výchově dítěte s druhým rodičem".

23. Obdobný názor [tj. o relevanci hlediska (ne)schopnosti toho kterého rodiče dohodnout se na výchově dítěte s druhým rodičem] vyslovil též citovaný nálezn sp. zn. III. ÚS 1206/09: "23. ... vyvstala podstatná otázka, proč matka není ochotna spolupracovat a komunikovat a proč jí chybí ochota a vyspělost v zájmu nezletilé dcery s otcem na výchově participovat a kooperovat s ním. 24. Ústavní soud zdůrazňuje, že svěřeni dítěte do výlučné výchovy jednomu z rodičů nesmí být výrazem ústupku vzájemné rivalitě rodičů, která jen sleduje "boj o dítě", případně nízké pohnutky jednoho rodiče k trýznění druhého rodiče skrze své vlastní dítě ... 28. ... Zájmem dítěte nepochybně je, aby bylo především v péči obou rodičů, a není-li to možné, pak toho z rodičů, který k tomu má lepší předpoklady, mimo jiné uznává roli a důležitost druhého rodiče v životě dítěte a je přesvědčen, že i ten druhý je dobrým rodičem ...".

24. O relevantní hledisko jde i proto, že Úmluva o právech dítěte i Listina sledují vytvoření co nejširší možnosti utváření a upevňování vzájemných vztahů mezi dítětem a oběma jeho rodiči. Obecně platí, že každý z rodičů (ať již mužský či ženský "prvek") - za jistých předpokladů (např. že mají o to zájem a jsou k tomu způsobilí) - se může nezastupitelným způsobem podílet na postupně vyvíjející se životní orientaci dítěte, na jeho výchově, čímž se realizuje zájem dítěte, ale i zájem rodiče.

25. S tím právě souvisí zákonem zakotvená povinnost soudu přihlédnout i k tomu, jakou má ten který rodič schopnost dohodnout se na výchově dítěte s druhým rodičem. Obecně lze totiž konstatovat, že zájmem dítěte je, aby bylo v péči obou rodičů, a není-li to možné, pak právě toho z rodičů, který mimo jiné uznává roli a důležitost rodiče druhého v životě dítěte a je přesvědčen, že i ten druhý je dobrým rodičem (poznámka: avšak za předpokladu, že z pohledu zájmu dítěte nepřevažují jiné skutečnosti svědčící naopak pro péči druhého rodiče - k tomu srov. body 30-32 tohoto nálezu).

26. Významné je, že výlučná péče toho z rodičů, který uznává roli a důležitost rodiče druhého v životě dítěte, potom vytváří větší prostor nejen pro to, aby dítě absorbovalo ve větší míře výchovné působení i druhého rodiče (který nemá svěřeno dítě do výchovy a pouze realizuje styk s dítětem), ale zvyšuje se tím pravděpodobnost pozitivní intenzivní emocionální vazby dítěte k druhému rodiči. Výlučně pečující rodič tedy nemá odmítat výchovné působení druhého rodiče, nemá být proti němu a priori negativně zaměřený, neboť to se může přenášet i na dítě. Opačný (tj. negativní) postoj rodiče k druhému rodiči by se mohl - ať již přímo či ve svých důsledcích - z velké pravděpodobnosti negativně dotýkat dítěte, pokud by byla snižována či eliminována účinnost výchovného působení druhého rodiče; to by mohlo negativně působit na emocionální vazbu dítěte k druhému rodiči.

27. V této souvislosti lze citovat i případnou část rozsudku soudu prvního stupně: "... pro zdárný vývoj každého nezletilého dítěte je třeba, aby byl rodičem, který má dítě ve své výchově, podporován styk s druhým rodičem. Vychovávající rodič by měl druhého rodiče ctít, nezletilé dítě učit tak, aby druhého rodiče uznával, měl k němu založený vztah na úctě a slušném chování a měly by být podporovány co nejčastější styky s tímto rodičem, aby nemohlo dojít ke vzájemnému odcizení a případně vytvoření syndromu zavrženého rodiče." (srov. č. I. 1081 nahoře spisu).

28. Odvolací soud tudíž - jak již bylo řečeno - ignoroval relevantní zákonné kritérium rozhodování o svěřeni nezletilého do výchovy rodičů. Tím porušil nejen základní právo stěžovatele vychovávat dítě a pečovat o ně dle čl. 32 odst. 4 Listiny, ale i základní právo dítěte na rodičovskou výchovu a péči dle téhož článku Listiny. Ignorováním zákonného kritéria zatížil odvolací soud své rozhodnutí libovůlí, čímž došlo k porušení základního práva stěžovatele na spravedlivý proces dle čl. 36 Listiny.

29. Relevantnost hlediska [(ne)schopnosti toho kterého rodiče dohodnout se na výchově dítěte s druhým rodičem] samozřejmě neznamená, že vždy musí být dítě svěřeno do výlučné výchovy tomu rodiči, v jehož prospěch toto hledisko vyznívá. Jde zajisté pouze a jen o jedno z více hledisek, která musí soud vzít v úvahu. Po posouzení celkové situace je třeba zvažovat, které řešení je v zájmu dítěte. Přitom použití všech relevantních hledisek nemusí vést ke stejnému řešení a může vyvolat i kolizi. Pak je nutno aplikovat princip přiměřenosti, tedy zvažovat kolidující hlediska, jejich význam v konkrétní věci, a uzavřít, kterému

z nich dát přednost. Tedy potom může vzniknout otázka, které řešení je více v zájmu dítěte, protože použitím určitého hlediska lze dospět i k závěru, že v zájmu dítěte jiné řešení není.

30. Kupříkladu, pokud by se zjistilo, že jeden rodič svévolně odmítá kvalifikovaně komunikovat s druhým rodičem, avšak dítě má podstatně hlubší citový vztah k tomuto (svévolně postupujícímu) rodiči, silně si již zvyklo na jeho prostředí (např. zájmové kroužky, škola, další rodina vychovávajícího rodiče), druhý rodič by bydlel daleko apod., patrně by více hledisek svědčilo pro řešení, že je v zájmu dítěte zůstat s vychovávajícím rodičem (tedy o střídavé výchově nerozhodnout).

31. Řečeno poněkud jinak, aby bylo určité řešení ve všech aspektech v zájmu dítěte, je žádoucí stav téměř ideální. To je však iluzorní. Úkolem rodičů by však mělo být, aby se svým chováním k takovému stavu přibližovali. Tedy, aby rodiče opustili své egoistické, mnohdy dokonce nízké "zájmy" (například v podobě přinášení příjemných vnitřních pocitů trýznění druhého rodiče skrze vlastní dítě). Každý rodič by si měl být vědom toho, že priorita zájmu dítěte platí mimo jiné proto, že důsledky ignorování zájmu dítěte se v jeho sféře (v jeho životě, ať již aktuálním či budoucím) projeví intenzivněji negativně než v životě rodiče jako člověka dospělého; dítě totiž není "hotová" silná osobnost, a není schopno se s uvedenou situací vypořádat, takže často nese psychické šrámy při cestě svého dospívání po celý život.

IV.

32. Nereflektování relevantního kritéria pro rozhodování o svěřeni nezletilého do výchovy odvolacím soudem je závažnější o to více v nyní posuzované věci; to soud prvního stupně - oproti odvolacímu soudu - vnímal a dospěl k následujícím skutkovým zjištěním, která označil za zásadní změny v poměrech, jež zde nebyly v době prvního meritorního rozhodování o svěřeni dítěte do výchovy. Kupříkladu konstatoval, že "... matka nepomohla žádným způsobem nezletilému zmírnit již tak složitou situaci (jeho umístění do DC - pozn.: Dětské centrum), do které se dostal právě díky svým rodičům, zejména neustálým tvrzením matky. Jakákoliv tvrzení matky ohledně špatné péče otce o nezletilého se nikdy nepotvrdila. Ani tvrzení matky o fyzickém trestání či ubližování ze strany otce se také neprokázalo. Matka, vědoma si zjištěné důkazní situace, v průběhu řízení změnila rétoriku a začala uvádět, že má pouze zájem o to, aby bylo zjištěno, jakým způsobem nezletilý ke zraněním přichází, že nikdy otce neobviňovala z fyzického týrání. Její odlišné měnící se reakce však lze pozorovat v průběhu celého řízení, kdy matka velmi obratně reaguje na zjištěnou procesní situaci a podle ní zvolí další postup ... Matka však nezletilému pobyt neulehčila, ba právě naopak ... šlo jí o získání nezletilého zpět pouze do své výchovy za použití všech možných prostředků ... matka nezletilému několikrát při rozhovoru říkala, aby se nebál, že "zlý pán nepřijde", že "všechno připravuje, balí věci a pojedou spolu pryč, strašně moc daleko od toho zlého pána, buď na druhou stranu ČR nebo do zahraničí a pojedou i babička". Na otázku nezletilého, zda tam bude i táta, odpověděla "ne, on by mě jenom terorizoval, deptal, nebudeme o něm mluvit"... Pokud by skutečně šlo matce o zájem dítěte, a nikoliv pouze o "výhru", potom by vzhledem k tomu, že je velmi inteligentní, je schopna domyslet následky svého jednání, nemohla jednat proti zájmu nezletilého a musela si být vědoma toho, že nezletilý bude reagovat na její chování ... matka vyhazovala hračky nezletilému, které mu do DC přinesl jeho otec... Přestože matka věděla, že nezletilý chodí velmi brzy spát, nedíval se ani na Večerníček a není vhodné provádět vyšetření v pozdějších odpoledních hodinách, umožnila PhDr. M. vyšetření nezletilého ... přítomna byla pouze psychologka a matka nezletilého. Za krajně nevhodné potom soud považuje natáčení nezletilého na videokameru ... Přestože se otec několikrát snažil s matkou komunikovat (prostřednictvím písemných zpráv ohledně aktivit nezletilého), ale i tím, že ji pozdravil, matka nezletilého vždy rychle předala otci a opět velmi rychle nezletilého přebírala a aniž by nezletilého vedla k tomu, aby se rozloučil s otcem, odcházela. Matka je vůči otci velmi striktní, nemá zájem s ním komunikovat, vše probíhá velmi rychle. Neúměrně dlouho také držela nezletilého v náručí, čímž mu ztěžovala lehčí průběh předávání (viz zprávy OSPOD)... již v prvním řízení o úpravě poměrů znalkyně Mgr. H. uvedla, že je třeba situaci rychle řešit a v tomto řízení opětovně potvrdila, že dítě bylo mnohokrát vyšetřováno, což není v jeho zájmu a nadměrné vyšetřování může vést až k viktimizaci a je zcela jisté, že nezletilý Š. bude emočně labilním dítětem. V tomto směru soud také podotýká, že to byla opět matka, která nechala dvakrát nezletilého vyšetřit (poprvé v DC PhDr. M., a to velmi nestandardním způsobem), a dále poté, co nesouhlasila se závěry znalce Prof. PhDr. V., si vyhledala nového psychologa PhDr. Š. Ještě před tím také navrhovala zpracování dalšího znaleckého posudku (poznámka Ústavního soudu: v tomto kontextu vyznívá až poněkud ironicky tvrzení matky ve vyjádření k ústavní stížnosti, že stěžovatel podal

návrh u soudu, v důsledku něhož bude nezletilý syn opět podroben znaleckému zkoumání z oboru psychologie) ... Pokud jde o otce, z průběhu dokazování vyplynulo, že otec projevuje mnohem větší ochotu ke spolupráci s matkou. Je evidentní, že se poučil a má snahu situaci řešit. Nadále má velký zájem o výchovu, navrhuje střídavou výchovu nezletilého. Soud si také klade otázku, jak by se měl otec zachovat jinak, aby byla matka spokojená ... matka si do dnešního dne nevezala ponaučení z celého vývoje věci a je stále nastavena bojovně proti otci. Ani terapie, která dosud probíhá, nepřinesla žádné výsledky. Matka si navíc místo řešení dané problematiky řeší svoje problémy, které se vztahy mezi rodiči nesouvisí. Psycholožka uvedla, že menší ochota je na straně matky (a to již uplynulo 10 měsíců od umístění nezletilého do DC)... skutečná snaha matce chybí ... pokračující tvrzení matky o zraněních nezletilého, která vyústily až v umístění nezletilého do DC, pokračující více bojovně nastavené chování matky vůči otci, přestože matka stále tvrdí opak ... její chování se však nezměnilo ani po vrácení nezletilého do její výchovy, pouze došlo k více sofistikovanějším podáním a projevům." (srov. č. l. 1077-1082 spisu).

33. Odvolací soud pak ve svém rozsudku reprodukoval tato skutková zjištění soudu prvního stupně tak, že uvedený soud vzal za prokázané, že "matka nemá zájem na komunikaci s otcem a snaží se jej od otce oddálit." (srov. str. 2 napadeného rozsudku).

34. Tedy, soud prvního stupně učinil skutkový závěr, že je to právě matka, která není ochotna spolupracovat, komunikovat a participovat se stěžovatelem na výchově v zájmu nezletilého dítěte. Z obsahu jeho rozhodnutí (z jeho kontextu) a ze spisu lze dovodit, že takový negativní postoj matky ke komunikaci se stěžovatelem není vybudován na racionálním důvodu zájmu dítěte (že patrně jde o odraz "boje o dítě", případně o jiné nepřijatelné pohnutky). Tomuto závěru, opřenému o provedené dokazování, pak neodpovídá (toliko) tvrzení matky ve vyjádření k ústavní stížnosti, že stěžovatel údajně pokračuje ve svém chování tak, jak činil od počátku, že vyhledává naprosto zbytečné konflikty, vyvolává nepříjemnosti apod., že takovéto chování stěžovatele nemůže přispět k zlepšení jejich vztahů, že matka sama prý již není schopna v tomto směru více učinit. Takovéto tvrzení matky zní - v kontextu projednávaného případu - jen stěží přijatelně.

35. Uvedená zjištění soudu prvního stupně odvolací soud nijak nezpochybnil, avšak nebral je při svém rozhodování jako relevantní; to však - jak plyne ze shora uvedeného textu - učinit měl.

V.

36. Dále, odvolací soud postavil své rozhodnutí na premise, že absence kvalifikované komunikace mezi rodiči - tedy neexistence schopnosti toho kterého rodiče dohodnout se na výchově dítěte s druhým rodičem - je (tedy vždy) překážkou střídavé výchovy. Takto pojatý názor však Ústavní soud shledává protiústavním, a to z více důvodů.

37. Při platnosti uvedené premisy odvolacího soudu (o nemožnosti nařízení střídavé výchovy v případě neexistence kvalifikované komunikace mezi rodiči) by tedy k eliminaci střídavé výchovy stačilo pouze jednostranné, iracionální, svévolné, účelové odmítání kvalifikované komunikace rodiče, který má dítě ve své výlučné péči, s druhým rodičem. V takovém případě by šlo ve své podstatě o zneužití postavení rodiče (výlučně) vychovávajícího dítě, o zneužití jeho základního práva vychovávat své dítě dle čl. 32 odst. 4 Listiny. Každé ustanovení právního předpisu, každé právo má svůj smysl. Smyslem základního práva vychovávat dítě a pečovat o ně (tedy smyslem čl. 32 odst. 4 Listiny a konkretizující "běžné" zákonné úpravy) stěží může rozumně být umožnit jednomu rodiči iracionálním, svévolným a účelovým odmítáním kvalifikované komunikace s druhým rodičem eliminovat střídavou výchovu, a tak i rovnocenné podmínky pro výchovu a péči dítěte druhým rodičem. Právní předpisy je nutno vykládat tak, aby se zabránilo jejich zneužívání. Tedy, v tomto případě zvolit výklad příznávající relevanci hledisku, zda a proč není rodič ochoten spolupracovat, komunikovat a na výchově participovat v zájmu dítěte s druhým rodičem.

38. Opačný přístup má i širší důsledky. Pokud by se připustil takový výklad práva, který by ponechával prakticky volné pole jeho zneužívání, hrozil by u druhé strany sporu vznik pocitu nespravedlnosti a bezmoci, a v důsledku toho nedůvěry ve spravedlnost a v právní stát. Smyslem práva je spravedlivě

regulovat společenské vztahy. Umožněním zneužívat právo, tedy zakládáním nespravedlnosti, se však samotný smysl práva popírá.

39. Řečeno poněkud jinak, např. část odborné literatury (srov. Kotulková, J.: Rozvod manželství s nezletilými dětmi, Právní rádce, 7/2008) uvádí, že často nastává situace, kdy ten z rodičů, kterému bylo dítě svěřeno do výchovy, omezuje kontakt druhého rodiče s dítětem, "neoznamuje mu informace", neumožňuje druhému z rodičů informovat se o závažných otázkách týkajících se dítěte, které spadají do rodičovské odpovědnosti. Tak tomu právě bylo i v nyní posuzované věci. V této souvislosti odborná literatura poukazuje na snahu zákonodárce omezit výše uvedené praktiky a uvádí, že z tohoto důvodu tak došlo k úpravě institutů společné a střídavé výchovy.

40. Z uvedeného plyne, že teze odvolacího soudu (o nemožnosti střídavé výchovy v případě chybějící kvalifikované komunikace mezi rodiči) by naopak ponechávala volný prostor shora citovaným pro zájem dítěte nežádoucím praktikám, kterým však zákonodárce chtěl zabránit.

41. Dále Ústavní soud poukazuje na argumentaci okresního soudu (na str. 19 konec odstavce druhého jeho rozsudku): "V soudních rozhodnutích a vyjádřeních psychologů se často uvádí, že pro střídavou výchovu musí být schopnost a vůle rodiče ke komunikaci a ke kooperaci. Často je ale zanedbáváno a přehlíženo, že rodič, kterému bylo svěřeno nezletilé dítě do výlučné výchovy, musí mít tyto vlastnosti také a ještě více rozvinuté. Především, kdy se má jednat o úpravu styku druhého rodiče s nezletilým dítětem, o poskytování informací o vývoji, zdravotním stavu, školnímu prospěchu apod. u nezletilého dítěte. Fakticky od rodiče, který má dítě ve výlučné péči, taková schopnost není vyžadována a soudy často opomíjena."

42. K tomu se připojuje argument, že na psychiku nezletilého nutně velmi působí i nekomunikativnost rodičů při jeho předávání; jedná se o velmi nežádoucí jev pro osobnostní vývoj i duševní zdraví nezletilého (srov. reprodukci slov znalce na č. l. 1071 spisu). Znalkyně Mgr. H. přitom při výslechu před okresním soudem (dne 9. 3. 2009) uvedla, že pro dítě je lepší - pokud spolu rodiče řádně nekomunikují - aby nedocházelo k častým kontaktům rodičů při předávání a přebírání, a potom je pro dítě lepší zvolit střídavou výchovu (srov. č. l. 1073 spisu).

43. Ústavní soud dále předkládá i argument následující. Sledovaného cíle v podobě střídavé výchovy (a jejích pozitivních účinků pro blaho dítěte) lze dosáhnout za předpokladu náležitě záruky kvalifikované komunikace mezi rodiči; čili obojí není nutně v kontrapozici (odvolací soud vychází implicitně z premisy opačné, tedy že obojí je neslučitelné). "Ve hře" je tak princip přiměřenosti. Odvolací soud tyto cíle postavil proti sobě a upřednostnil jeden před druhým, aniž by reflektoval, že obecně (v právním řádu) existují prostředky, jimiž lze dosáhnout realizace obou legitimních cílů. Smysl této úvahy plyne z následujícího textu.

44. Kupříkladu dle ustanovení § 43 odst. 1 písm. b) zákona o rodině platí: "Vyžaduje-li to zájem na řádné výchově dítěte, může soud, neučinil-li tak orgán sociálně-právní ochrany dětí, učinit tato opatření ... b) stanoví nad nezletilým dohled a provádí jej za součinnosti školy, občanských sdružení v místě bydliště nebo na pracovišti." Skutečnost, že dle tohoto ustanovení lze stanovit dohled i v případě poruchy v chování nejen nezletilého, ale i jeho rodičů, potvrzuje ostatně i odborná literatura (srov. Hrušáková, M. a kolektiv: Zákon o rodině, 4. vydání, C. H. BECK, Praha, 2009, str. 162: "Jestliže se napomenutí míjí účinkem nebo jde o závažnější poruchy v chování nezletilého nebo jeho rodičů, může být nad nezletilým nařízen dohled."). [V úvahu tedy přichází i využití mírnějšího institutu napomenutí dle § 43 odst. 1 písm. a) zákona o rodině.]

45. V této souvislosti lze znovu poukázat na citovaný nálezn sp. zn. III. ÚS 1206/09: "24. Ústavní soud zdůrazňuje, že svěřením dítěte do výlučné výchovy jednomu z rodičů nesmí být výrazem ústupku vzájemné rivalitě rodičů, která jen sleduje "boj o dítě", případně nízké pohnutky jednoho rodiče k trýznění druhého rodiče skrze své vlastní dítě. Soudy mohou a mají využívat prostředků poskytnutých jim zákonem o rodině [např. ustanovení § 43 odst. 1 písm. a) a § 44], kterými mohou postihovat toho z rodičů, jenž ať už záměrně, anebo z nedbalosti maří veřejný zájem na řádné výchově a rozvoji osobnosti dítěte (dílčím způsobem vyjádřený např. v ustanovení § 26 odst. 3 zákona o rodině)."

46. Ostatně, již okresní soud ve výroku I rozhodl, že "Rodiče jsou povinni si při převzetí a odevzdání nezletilého předat písemné informace o zdravotním stavu nezletilého, druzích léků a způsobů jejich užívání.". Není jisté vyloučeno rozšířit výrok při eventuálním rozhodnutí o střídavé výchově o další vzájemné informační - písemné či ústní - povinnosti rodičů (vztahující se i k dalším aspektům výchovy). Na dodržování této případné povinnosti by pak mohl dohlížet např. příslušný orgán dle § 43 odst. 1 písm. b) zákona o rodině; eventuální rozhodnutí o střídavé výchově by přirozeně neznamenalo nemožnost budoucí změny; jestliže by se tato cesta, pokud jde o realizaci kvalifikované komunikace mezi rodiči, nejevila efektivní, bylo by možné po určité době (flexibilně) střídavou péčí nahradit péčí výlučnou.

47. O tom, že shora nastíněná cesta by mohla být způsobitelná vést ke sledovanému cíli, svědčí i to, že v principu v obdobných případech je v praxi obecnými soudy používána. Například Ústavní soud v bodu 17 in fine nálezu sp. zn. I. ÚS 420/05 ze dne 11. 10. 2007 (N 158/47 SbNU 63) konstatoval, že "obecné soudy - vzhledem k provedeným zjištěním o tom, že matka dlouhodobě nevedla nezletilého k odpovídajícímu vztahu ke stěžovateli, dlouhodobě neplnila povinnost řádně připravovat nezletilého na styk s otcem, aniž jí v tom bránily objektivní překážky - rozhodly o nařízení dohledu nad výchovou nezletilého. Je tak vytvořen předpoklad, že v budoucnosti by se mohla situace změnit."

48. Odvolací soud přitom racionálně obhajitelně nevysvětlil, proč by nemohl tento postup - v tomto konkrétním případě - ke sledovanému cíli vést.

49. Pro předpoklad zlepšení komunikace mezi rodiči díky nařízení střídavé péče svědčí i argumentace okresního soudu (na str. 21 jeho rozsudku), že "právě mezi rodiči, kteří ne zcela dobře komunikují, je střídavá péče podnětem a motivací k tomu, aby se snažili spolu co nejvíce kooperovat, střídavá výchova nutí rodiče, který nebyl této formě nakloněn a na jehož straně chybí ochota k tomu, aby své chování změnil. Jinak se může stát, že skutečně dojde ke změně výchovy do výchovného prostředí druhého rodiče."

50. Ostatně i znalec konstatoval, že na psychiku nezletilého velmi působí nekomunikativnost rodičů při jeho předávání, jedná se o velmi nežádoucí jev pro osobnostní vývoj i duševní zdraví nezletilého (srov. č. l. 1071 spisu). Je proto třeba v zájmu dítěte tento negativní stav změnit; pokud selhání v podobě nedostatku vzájemné kvalifikované komunikace nejsou rodiče schopni napravit sami, je třeba - v zájmu dítěte - autoritativního zásahu státní moci. Přístup odvolacího soudu v podstatě značí pasivní vyčkávání na nahodilou událost, díky níž by se snad, ryze hypoteticky, komunikace mezi rodiči zlepšila na adekvátní úroveň v budoucnu.

51. Lze dodat, že sám odvolací soud uvádí, že k určitému zlepšení komunikace mezi rodiči již došlo (srov. str. 3 dole napadeného rozsudku), což potvrzuje i ve vyjádření k ústavní stížnosti, kde se praví, že současná úprava výchovy a styku s dítětem již konečně funguje. Nevysvětluje však racionálně, proč toto kvalitativní zlepšení vylučuje střídavou výchovu, jestliže naopak předchozí negativní stav argumentačně použil v neprospěch střídavé výchovy. V této souvislosti nelze nevidět, že opatrovník nezletilého v odvolacím řízení navrhol rozsudek ve výroku o střídavé výchově potvrdit (srov. str. 3 nahore napadeného rozsudku).

52. Z uvedených důvodů neobstojí jako obhajitelná výchozí premisa odvolacího soudu, že chybějící kvalifikované komunikace mezi rodiči je vždy překážkou střídavé péče. I v tomto aspektu tedy odvolací soud zatížil napadené rozhodnutí porušením základního práva stěžovatele vychovávat své dítě dle čl. 32 odst. 4 Listiny (i základní práva dítěte na rodičovskou výchovu a péči dle téhož článku Listiny) a porušením základního práva stěžovatele na spravedlivý proces dle čl. 36 Listiny. Zde Ústavní soud naopak aprobejuje názor nalézacího soudu, opačný od názoru soudu odvolacího.

53. Lze podotknout, že obdobný názor je odvoditelný i z citovaného nálezu sp. zn. III. ÚS 1206/09, kupříkladu z následujících jeho částí: "23. Jakkoli střídavá výchova předpokládá ze strany rodičů především toleranci, společnou vůli a schopnost spolu komunikovat a spolupracovat (a zejména nezapojovat dítě do svých vzájemných problémů), nesmí soud na způsob této výchovy rezignovat už tehdy, kdy jeden z rodičů s tímto způsobem výchovy pro forma nesouhlasí. Je-li pak takový nesouhlas čistě obstrukční, ničím neodůvodněný, resp. postrádá-li ve vztahu k výchově dítěte relevanci, nemůže o něj soud opřít své rozhodnutí. Proto podle názoru Ústavního soudu v tomto případě vyvstala podstatná otázka, proč matka není ochotna spolupracovat a komunikovat a proč jí chybí ochota a vyspělost v zájmu

nezletilé dcery s otcem na výchově participovat a kooperovat s ním ... 29. ... Nesouhlas matky se střídavou péčí může být relevantní pouze tehdy, je-li vybudován na důvodech, jež jsou způsobitelné intenzivním způsobem negativně zasahovat do zájmu dítěte ...". Vedlejší účastnice tento nálezn ve svém vyjádření opomíjí, i když byl vydán později než jí citovaný nálezn sp. zn. I. ÚS 48/04; musela jej znát již proto, že jí bylo zasláno doplnění ústavní stížnosti (k vyjádření), v němž stěžovatel tímto nálezem argumentuje.

54. Je však namístě dodat, že Ústavní soud tím nemíni vyslovit, že neexistence kvalifikované komunikace mezi rodiči není vůbec relevantním kritériem při rozhodování o střídavé výchově. Je tomu právě naopak. Leč obecný soud musí náležitě vyargumentovat, proč se domnívá, že v konkrétním případě nemohou (se značnou mírou pravděpodobnosti) vést k zajištění kvalifikované komunikace mezi rodiči jiné prostředky dle zákona o rodině, kupříkladu cesta shora naznačená (str. 15, 16). Posléze musí obecný soud argumentačně podložit, proč - po aplikaci a poměření všech relevantních kritérií - dospěl (případně) k závěru, že je třeba upřednostňovat právě kritérium založené tím, že mezi rodiči kvalifikovaná komunikace neexistuje.

VI.

55. Ústavní soud zdůrazňuje, že tímto nálezem nezamýšlel vyjádřit názor (ať již výslovně či implicitně), do čí výchovy by mělo být dítě svěřeno (zda do výlučné výchovy matky, otce či do střídavé výchovy). Zodpovědět tuto otázku je totiž úkolem obecných soudů, které však nemohou při svém rozhodování ignorovat jednotlivá relevantní kritéria a selektovat jen některá a které nemohou vycházet z neobhajitelné premisy o nemožnosti střídavé výchovy v případě neexistence kvalifikované komunikace mezi rodiči.

56. Ústavní soud zaregistroval, že v mezidobí od rozhodování nalézacího soudu do rozhodování soudu odvolacího došlo k určité změně poměrů. Odvolací soud totiž závěrem svého rozhodnutí (na str. 4) uvedl následující skutečnosti: "nepřehlédl, že matka se v průběhu odvolacího řízení provdala za P. S., hodlá se s ním přestěhovat do Rychnova nad Kněžnou. Již si tam obstarala byt a zaměstnání, do kterého v budoucnu nastoupí a pro nezletilého zajistila školku a zájmový hudební kroužek ... poslední půl roku trávila s nezletilým převážnou většinu času u rodiny svého manžela v Rychnově nad Kněžnou." (dále jen jako "citované skutečnosti"). Zde je však třeba dodat, že citované skutečnosti nevztáhl odvolací soud ve svém rozhodnutí k odmítnutí střídavé výchovy, neboť tu odmítl jen z důvodu neexistence kvalifikované komunikace mezi rodiči (srov. body 19-21 tohoto nálezů). Pokud by však nyní odvolací soud zamýšlel citované skutečnosti k odmítnutí střídavé výchovy použít, bude jeho povinností přesvědčivě (argumentačně) vysvětlit, proč střídavé výchově brání. Řečeno jinak, proč citované skutečnosti opodstatněně nabývají přednost před jinými hledisky (např. před schopností toho kterého rodiče domluvit se na výchově dítěte s druhým rodičem), jež by mohly svědčit i závěru opačnému (např. o střídavé výchově či o výchově dítěte stěžovatelem). Ústavní soud nemůže tuto budoucí úvahu obecného soudu předjímat, neboť odvolací soud v tomto smyslu dosud neargumentoval, a Ústavní soud tak nemá, co by z ústavněprávních hledisek v tomto směru hodnotil. Svým předjímáním by totiž zasahoval do nezávislého posouzení uvedené otázky v režimu obecného soudnictví.

57. Zde Ústavní soud - nad rámec nosných důvodů tohoto nálezů - poukazuje i na následující souvislost časovou (poznámka: Ústavní soud nemůže rozpoznat, zda jde i o jinou, věcnou souvislost). Jak bylo uvedeno v bodě I tohoto nálezů, rozsudkem okresního soudu bylo rozhodnuto o střídavé výchově, což matka dítěte odmítala. Táž podala odvolání a dne 3. 10. 2009 před odvolacím soudem uvedla - což koresponduje zjištění soudu - že: "V současné době mám partnera P. S. Společně nebydlíme, přesunujeme se mezi našimi bydlišti. Pan S. je od Rychnova nad Kněžnou. Plánuji s ním sňatek a založení nové rodiny ... Pracovní místo si hledám v regionu, kde v současné době bydlí můj partner. Tam rovněž zamýšlíme do budoucna bydlet.". Poté již dne 22. 10. 2009 matka předložila oddací list z 21. 10. 2009, potvrzení Městského úřadu v Rychnově nad Kněžnou o změně trvalého bydliště (které se nachází v Rychnově nad Kněžnou), potvrzení Mateřské školy Čtyřlístek v Rychnově nad Kněžnou, registraci dítěte u nové lékařky v Rychnově nad Kněžnou, listiny prokazující, že dítě bude navštěvovat zájmový kroužek v Rychnově nad Kněžnou; uvedla, že má příslibeno zaměstnání na Základní škole v Rychnově nad Kněžnou (srov. č. I. 1116 spisu). Posléze zástupce matky "zdůrazňuje, že matka neuzavřela sňatek a nerozhodla se následovat manžela proto, aby oddálila dítě od otce. Nicméně vzhledem k situaci, jak se vyvinula, která se týká

bydliště, má za to, že není možné střídavou péči nařídit i z důvodu různých bydlišť rodičů." (srov. č. I. 1117 spisu). Posléze uvádí opatrovník, že poměry u matky se v současném bydlišti nepodařilo prošetřit, opatrovník se o změně bydliště dozvídá až u jednání soudu a přesto má za to, že střídavá výchova je vhodná pro nezletilého (srov. str. 1117 spisu).

58. Ústavní soud do myšlení matky přirozeně nevidí. Může jen předpokládat, že příslušné kroky (tedy uzavření sňatku a následování svého manžela do místa bydliště vzdálenějšího od místa bydliště stěžovatele) neučinila po vydání rozhodnutí soudu prvního stupně o střídavé výchově proto, či také proto, aby v odvolacím řízení dosáhla změny rozhodnutí okresního soudu, tedy změny rozhodnutí o střídavé výchově a ponechání dítěte ve své výchově.

VII.

59. Ústavní soud ještě dodává následující.

60. Především lze poukázat na usnesení samotného odvolacího soudu (ze dne 9. 3. 2010 č. j. 27 Co 83/2010-1169; toto rozhodnutí vydal odvolací soud v též den, kdy vyhotovil své vyjádření k ústavní stížnosti), kterým bylo v zásadě potvrzeno předběžné opatření Okresního soudu v Nymburce, dle kterého je otec oprávněn stýkat se s nezletilým každý sudý týden v roce od středy od 9 hodin do následující neděle do 19 hodin (odvolací soud změnil jen to, že styk otce s nezletilým končí v neděli v 17:30 hodin). Tato úprava poměrů se totiž střídavé výchově zřetelně přibližuje. V odůvodnění pak odvolací soud uvádí (na str. 1171 spisu), že "Lze připustit, že touto předběžnou úpravou styku dojde k určitému narušení režimu dítěte. Po dobu 6 dnů v měsíci Š. do školky nepůjde. Odvolací soud však je toho názoru, že pravidelnou docházku dítěte do předškolního zařízení nelze přeceňovat. Rozhodně ji nelze upřednostňovat před časem tráveným s otcem. Podobně se to má i s případnými kroužky, které chlapec bude, nebo již v místě svého současného bydliště navštěvuje.". Bude proto povinností odvolacího soudu přesvědčivě vysvětlit (i pokud by již v mezidobí dítě začalo chodit do školy), proč je tato forma výchovy bližší se střídavé výchově v zájmu dítěte a proč případně střídavá výchova již v zájmu dítěte není. Rovněž, pokud by mělo být pro odvolací soud překážkou pro vyhovění stěžovateli (ohledně návrhu na střídavou výchovu či na svěření dítěte do jeho výlučné výchovy) odlišné místo bydliště dítěte, bude na místě dotaz na stěžovatele, zda by se nerozhodl přestěhovat do aktuálního místa bydliště dítěte či zda se po dobu výchovy (v případě střídavé péče) nemůže zdržovat v místě bydliště dítěte. Správně uvedl odvolací soud v usnesení citovaném v tomto odstavci (na str. 3 dole), "že otec vzhledem ke svému způsobu obživy si může organizovat práci dle svých potřeb. Může se proto synovi plně věnovat i mimo víkendy.". Namísto bude i dotaz na matku, proč její nový partner nepřizpůsobil svůj pobyt jejímu synovi a nepřestěhoval se k nim a zda neupřednostnila svůj partnerský zájem nad zájmem dítěte.

VIII.

61. Ústavní soud uzavírá a opakuje, že Krajský soud v Praze porušil ve smyslu výše uvedených ustanovení Listiny základních práv a svobod a Úmluvy o právech dítěte základní právo stěžovatele na spravedlivý proces a na výchovu a péči o dítě tak, jak se praví na jiných místech tohoto nálezu.

62. Proto Ústavní soud ústavní stížnosti podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy z důvodů shora vymezených vyhověl a dle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu rozhodl nálezem tak, jak je ve výroku uvedeno.

63. Ústavní stížnost proti výroku II odmítl Ústavní soud jako zjevně neopodstatněnou. Tímto výrokem totiž bylo pouze rozhodnuto o výživném stěžovatele na nezletilého (bylo sníženo oproti výroku II rozsudku nalézacího soudu). Stěžovatel proti tomuto výroku ničeho nesouhlasného v ústavní stížnosti nenamítal.

64. Ústavní stížnost proti výroku IV napadeného rozsudku Ústavní soud též odmítl jako zjevně neopodstatněnou, neboť ani zde stěžovatel pro jeho kasaci neargumentoval. Tímto výrokem byl pouze

potvrzen rozsudek nalézacího soudu ve výroku VII, kterým bylo stanoveno, že rozsudkem nalézacího soudu se mění rozsudek Okresního soudu v Nymburce ze dne 12. 2. 2007 č. j. 13 Nc 81/2006-198 ve spojení s rozsudkem Krajského soudu v Praze ze dne 13. 12. 2007 č. j. 27 Co 399/2007-338. Těmito rozhodnutími obecných soudů byl nezletilý svěřen do výchovy matce, otci bylo stanoveno výživné a byl mu upraven styk. Tedy, výrok IV napadeného rozsudku ve spojení s výrokem VII nalézacího soudu neztrácí opodstatnění, neboť dřívější (citované) rozhodnutí soudů se mění ve výroku týkajícím se výživného.

65. Návrhu stěžovatele na úhrady nákladů řízení dle § 62 odst. 4 a 5 zákona o Ústavním soudu Ústavní soud nevyhověl. Obecnou úpravu nákladů účastníků řízení před Ústavním soudem obsahuje § 62 odst. 3 zákona o Ústavním soudu, podle něhož náklady řízení před Ústavním soudem, které účastníkovi vzniknou, hradí účastník. Podle § 62 odst. 4 zákona o Ústavním soudu může Ústavní soud v odůvodněných případech podle výsledků řízení uložit účastníkovi nebo vedlejšímu účastníkovi řízení, aby jinému účastníkovi řízení zcela nebo zčásti nahradil jeho náklady řízení. K aplikaci tohoto ustanovení však Ústavní soud neshledal prostor, neboť je jeho ustálenou praxí, že k uložení povinnosti náhrady nákladů řízení přikračuje toliko ve zcela mimořádných a výjimečných případech. Ostatně, pro kvalifikované rozhodnutí o náhradě nákladů řízení je zapotřebí, aby účastník řízení předložil Ústavnímu soudu takové podklady, které by svědčily pro odůvodněnost uložení povinnosti náhrady nákladů řízení (např. dokumenty osvědčující majetkové a sociální poměry stěžovatele aj.). To však stěžovatel neučinil, takže nejsou (společně s neexistencí uvedených oněch výjimečných okolností) splněny elementární předpoklady vyhovění jeho návrhu na uložení povinnosti náhrady nákladů řízení [srov. totožný postup Ústavního soudu kupř. v nálezu sp. zn. IV. ÚS 125/05 ze dne 7. 2. 2006 (N 33/40 SbNU 273)]. Úspěch v řízení před Ústavním soudem totiž není, jak plyne z výše uvedených ustanovení, jediným kritériem pro přiznání náhrad nákladů řízení (srov. již znění § 62 odst. 4 zákona o Ústavním soudu, které rozlišuje hlediska "v odůvodněných případech" a "podle výsledků řízení").

PŘÍLOHA C – BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora:	Bc. Petr Květák
Obor:	Andragogika
Forma studia:	Kombinovaná
Název práce:	Komplexní pojetí střídavé výchovy u nezletilých dětí
Rok:	2014
Počet stran textu bez příloh:	74
Celkový počet stran příloh:	14
Počet titulů české literatury a pramenů:	25
Počet internetových zdrojů:	4
Vedoucí práce:	PhDr. Miroslav Kostka